

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2005-2006

10 november 2005

ONTWERP VAN DECREET

**houdende wijziging van de gemeentekieswet gecoördineerd door de wet van 4 augustus 1932,
de provinciekieswet van 19 oktober 1921 en het decreet van 18 mei 1994
houdende regeling van het taalgebruik bij verkiezingen**

Dit ontwerp van decreet werd op 23 december 2005 ingetrokken

INHOUD

	Blz.
1. Memorie van toelichting	3
2. Voorontwerp van decreet	5
3. Advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen	29
4. Advies van de Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur	33
5. Advies van de Raad van State	67
8. Ontwerp van decreet	111

MEMORIE VAN TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

1. ALGEMENE TOELICHTING

Voor de algemene strekking wordt verwezen naar de algemene toelichting bij het andere wijzigingsdecreet. (*Parl. St.* VI. Parl. 2005-06, nr. 578/1)

2. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Artikel 1

Dit decreet tot wijziging van het decreet van 18 mei 1994 houdende de regeling van het taalgebruik bij de verkiezingen regelt een aangelegenheid zoals bedoeld in artikel 129 van de Grondwet. Hieruit vloeit voort dat haar bepalingen, in tegenstelling tot het tweede wijzigingsdecreet, gelden binnen het Nederlandse taalgebied, met uitzondering van de zes Vlaamse randgemeenten en de taalgrensgemeenten.

Artikel 2

Artikel 2 van het decreet wordt in overeenstemming gebracht met de libellerings van de huidige gemeente- en provinciekieswet. In de enumeratie van het huidige artikel twee zijn niet alle stembureaus die bij de lokale verkiezingen functioneren, vermeld. Het wijzigingsartikel heft dit euvel op en vult daartoe artikel 2 aan.

Artikel 3

De voorzitters en bijzitters van alle in het aangepaste tweede artikel opgesomde stem- en stemopnemingsbureaus, alsook alle andere bureaus leggen de eedformule, zoals in dit artikel opgenomen, uitsluitend in het Nederlands af.

Ofschoon dit decreet niet geldt voor de faciliteiten-gemeenten, moet in de bureaus gevestigd in één van de zes Vlaamse randgemeenten of een taalgrensgemeente de eed door de voorzitters en de bijzitters eveneens in het Nederlands worden afgelegd. Krachtens artikel 1, 5°, is de Taalwetgeving in Bestuurszaken toepasselijk op de verrichtingen bij de provincie-, gemeente- en districtsraadsverkiezingen, evenals bij de rechtstreekse verkiezing van de schepenen en de OCMW-raden. Volgens een vaste adviespraktijk van

de Vaste Commissie voor Taaltoezicht (VCT) zijn de stem- en de stemopnemingsbureaus plaatselijke diensten ad hoc in de zin van de gecoördineerde taalwetten in bestuurszaken (artikel 9, K.B. van 18 juli 1966); dit impliceert dat alle verrichtingen in de stembureaus in elke gemeente in het Nederlandse taalgebied met inbegrip van de zes Vlaamse randgemeenten en de taalgrensgemeenten zoals bedoeld in artikel 7, eerste lid, en artikel 8, SWT, in het Nederlands moeten verlopen. Hieronder zijn volgens de rechtspraak van de Raad van State en de adviespraktijk van de VCT te verstaan, de oproep tot de kiezers zich tot de stemming te begeven, de eedafleggingen, het opmaken van het proces-verbaal of andere bescheiden, ...

De in de SWT gewaarborgde taalfaciliteiten gelden trouwens enkel en uitsluitend voor de gemeentelinwoners, terwijl de personeelsleden van de betrokken gemeenten door middel van een taalexamen hun kennis van het Nederlands moeten aantonen.

Met de wetswijziging waarbij voor de provincie- en gemeenteraadsverkiezingen in het Vlaamse Gewest nu expliciet wordt vastgelegd dat de voorgeschreven eed uitsluitend in het Nederlands wordt afgelegd en beperkt tot de gemeenten waar geen taalfaciliteiten gelden, regelt de Vlaamse decreetgever bijgevolg niet het gebruik van de talen in de rand- en taalgrensgemeenten, waartoe hij overeenkomstig artikel 129, §4, GW, niet bevoegd is.

Toch moeten ook in die gemeenten, om de hierboven vermelde redenen, de voorzitters en de bijzitters de eed in het Nederlands afleggen; hiermee is slechts de gangbare interpretatie inzake het taalgebruik in plaatselijke diensten in het Nederlandse taalgebied bevestigd. Eén en ander zal nog uitvoeriger worden uitgelegd in de voor de verkiezingen en verkiezingsverrichtingen van 8 oktober 2006 uit te vaardigen omzendbrief.

Artikel 4

Nu het taalgebruik bij de verkiezingen van de provincieraden, de gemeenteraden en de districtsraden in een afzonderlijk decreet is geregeld, kunnen de bepalingen van artikel 19, eerste en tweede lid, gemeentekieswet en artikel 3undecies, eerste en tweede lid, provinciekieswet, waarin de eedformule in de drie officiële landstalen was voorgeschreven, worden opgeheven.

Artikel 5

Dit decreet treedt in werking op de datum van de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad.

Brussel,

Voor de minister-president van de Vlaamse Regering,

Yves LETERME

*De vice-minister-president van de Vlaamse Regering
en Vlaams minister van Werk, Onderwijs en
Vorming*

Frank VANDENBROUCKE

*De Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur,
Stedenbeleid, Wonen en Inburgering,*

Marino KEULEN

VOORONTWERP VAN DECREET

VOORONTWERP VAN DECREET.

houdende wijziging van de gemeentekieswet gecoördineerd door de wet van 4 augustus 1932,
de provinciekieswet van 19 oktober 1921 en van het decreet van 18 mei 1994
houdende regeling van het taalgebruik bij verkiezingen

DE VLAAMSE REGERING

Op voorstel van de Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Stedenbeleid, Wonen en Inburgering

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Stedenbeleid, Wonen en Inburgering is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

INLEIDENDE TITEL

Artikel 1

Dit decreet regelt een gewestaangelegenheid.

HOOFDSTUK 1

Wijzigingen aan te brengen in de gemeentekieswet gecoördineerd door de wet van 4 augustus 1932

Artikel 2

In artikel 4, §1, van dezelfde wet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- 1° het tweede lid wordt als volgt gewijzigd: “Elke politieke partij kan kosteloos twee gebruiksvriendelijke digitale exemplaren ontvangen, of op uitdrukkelijk verzoek van de partij een papieren versie, voor zover ze een kandidatenlijst voor de verkiezingen in de gemeente indient.”;
- 2° het derde lid wordt als volgt gewijzigd: “De afgifte aan de in het eerste lid vermelde personen van bijkomende gebruiksvriendelijke digitale exemplaren geschiedt tegen betaling van de kostprijs, die door het college van burgemeester en schepenen wordt bepaald. Op uitdrukkelijk verzoek van de in het eerste lid vermelde personen kan hij een papieren versie bekomen”.

Artikel 3

In artikel 5, lid 1, van dezelfde wet wordt na de woorden “of zijn gemachtigde” de volgende woorden toegevoegd: “en aan de vertegenwoordigers van de politieke partijen, zoals bedoeld in artikel 4, §1”.

Artikel 4

In artikel 17, tweede lid, van de gemeentekieswet worden de woorden “honderd frank” vervangen door de woorden “twee euro en vijftig cent”

Artikel 5

In artikel 19, eerste lid, van dezelfde wet worden na de woorden “Ik zweer dat ik de stemmen getrouw zal opnemen en het geheim van de stemming zal bewaren” de volgende bepalingen opgeheven:

“Of:

“Je jure de recenser fidèlement les suffrages et de garder le secret des votes”.

Of:

“Ich schwöre die Stimmen gewissenhaft zu zählen und das Stimmengeheimnis zu bewahren”.”.

Artikel 6

In artikel 19, tweede lid, van dezelfde wet worden volgende bepalingen opgeheven:

“ Of :

“Je jure de garder le secret des votes ”.

Of:

“Ich schwöre das Stimmgeheimnis zu bewahren”.”.

Artikel 7

In artikel 20, eerste lid, van dezelfde wet, vervangen bij artikel 312 van de wet van 16 juli 1993, wordt de tweede en de derde volzin geschrapt en vervangen door de volgende bepaling:

“Het bedrag van de presentiegelden bedraagt 15 euro voor de stembureaus waar manueel wordt gestemd en 22,5 euro voor de stembureaus waar geautomatiseerd wordt gestemd”.

Artikel 8

In artikel 20 van dezelfde wet wordt een derde lid ingevoegd dat luidt als volgt:

“De Vlaamse Regering kan bij besluit de presentiegelden vermeld in het eerste lid van dit artikel voor elke gemeenteraadsverkiezing aanpassen aan het indexcijfer. Een eerste indexering is ten vroegste mogelijk voor de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2012”.

Artikel 9

In artikel 22bis van dezelfde wet wordt een derde lid ingevoegd dat luidt als volgt:

“Het letterwoord boven de kandidatenlijst op het stembiljet mag uit ten hoogste achttien karakters bestaan”.

Artikel 10

In artikel 23, §1, van dezelfde wet, vervangen bij artikel 105 van de wet van 5 juli 1976, genummerd bij artikel 26, 1°, van de wet van 7 juli 1994, gewijzigd bij artikel 2, 2°, van de wet van 2 augustus 1988, bij artikel 316, 2° en 3°, van de wet van 16 juli 1993, bij artikel 3, §1 en §4 van de wet van 11 april 1994, bij artikel 13 van de wet van 27 januari 1999 en bij artikel 14 van de wet van 14 mei 2000, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in het tweede lid wordt de zinsnede “in hun verklaring van bewilliging” geschrapt;

2° in het derde lid worden tussen de woorden “het geslacht” en “het beroep” de woorden “het rijksregisternummer” ingevoegd, en tussen de woorden “de hoofdverblijfplaats” en “van de kandidaten” de woorden “en de handtekening”;

3° tussen het derde lid en het vierde lid wordt een nieuw lid ingevoegd dat luidt als volgt:

“Door de vermelding op de voordrachtsakte verbinden de kandidaten zich ertoe de wetsbepalingen inzake beperking en controle van de verkiezingsuitgaven na te leven en die uitgaven aan te geven. Zij verbinden er zich bovendien toe de herkomst van de geldmiddelen aan te geven en daarbij de identiteit van de natuurlijke personen die giften van 125 euro en meer hebben gedaan, te registreren.”;

4° het zesde lid wordt vervangen door wat volgt:

“Tot het ogenblik van de voorlopige afsluiting van de kandidatenlijsten door de voorzitter van het hoofdstembureau mogen voorgedragen kandidaten de voordrachtsakte vervolledigen met hun handtekening.”;

5° in het zevende lid, 2°, worden de woorden “hun akte van bewilliging van” geschrapt en worden de woorden “artikel 71, eerste lid, 1° tot 8° van de Nieuwe Gemeentewet” vervangen door de woorden “artikel 11 van het gemeentedecreet”;

6° in het negende lid van dezelfde wet, wordt het woord “bewilligende” geschrapt;

7° het tiende lid wordt vervangen door wat volgt:

“Op elk van de lijsten van kandidaten voor de verkiezingen mag het verschil tussen het aantal kandidaten van elk geslacht niet groter zijn dan één. De eerste drie kandidaten van elk van de lijsten mogen niet allemaal van hetzelfde geslacht zijn.”.

Artikel 11

In artikel 23, §2, van dezelfde wet wordt het eerste, vierde en vijfde lid opgeheven.

Artikel 12

In artikel 23, §3, van dezelfde wet, wordt het tweede lid vervangen door wat volgt:

“De lijstaanvoerder kan een getuige en een plaatsvervangende getuige aanwijzen om de vergaderingen van het hoofdstembureau voorgeschreven bij artikelen 26, 28 en 30, bij te wonen.”.

Artikel 13

In artikel 23 wordt een vierde paragraaf toegevoegd die luidt als volgt:

“De modellen van voordrachtsakte, de afzonderlijke individuele verklaring zoals bedoeld in artikel 23, §1, 7°, en de verklaring van aangifte worden bij besluit van de minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden, vastgelegd”.

Artikel 14

Artikel 23ter van dezelfde wet, ingevoegd bij artikel 27 van de wet van 7 juli 1994 en gewijzigd bij artikel 13 van de wet van 12 augustus 2000, wordt vervangen door wat volgt:

“De aangiften van de verkiezingsuitgaven, ingediend overeenkomstig artikel 23, worden bewaard op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg tot de honderd eenentwintigste dag na de datum van de verkiezingen.

Indien een klacht als bedoeld bij artikel 12 van de wet van 7 juli 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de provincieraden en de gemeenteraden en de districtsraden en voor de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn, of een bezwaar als bedoeld bij artikel 74, §1, tweede lid, wordt ingediend binnen honderd twintig dagen na de datum van de verkiezingen, wordt de aangifte van de verkiezingsuitgaven van de kandidaat die het voorwerp is van de klacht, op hun verzoek overgezonden aan de betrokken procureur des Konings en aan de Raad voor verkiezingsbetwistingen.

Indien geen enkele klacht als bedoeld bij artikel 12 van dezelfde wet van 7 juli 1994, noch een bezwaar als bedoeld bij artikel 74, §1, tweede lid, wordt ingediend binnen de in het vorige lid bepaalde termijn, kunnen de betrokken documenten door de kandidaten worden afgehaald.”.

Artikel 15

In artikel 30 van dezelfde wet, vervangen bij artikel 4, §6, van de wet van 17 maart 1958, gewijzigd bij artikel 107 van de wet van 5 juli 1976, bij artikel 1 van de wet van 8 augustus 1988 en bij artikel 321 van de wet van 16 juli 1993, worden volgende wijzigingen aangebracht:

1° de woorden “overeenkomstig het bij deze wet gevoegde model II” worden vervangen door “overeenkomstig het model dat bij besluit van de minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden.”;

2° het derde lid van dezelfde wet wordt vervangen door wat volgt: “In geval van manuele stemming, staan vóór de naam en de voornaam van iedere kandidaat, het volgnummer van iedere kandidaat en een kleiner stemvak. In geval van geautomatiseerde stemming, staat vóór de naam en de voornaam van iedere kandidaat, het volgnummer van iedere kandidaat.”.

Artikel 16

In artikel 30bis van dezelfde wet, ingevoegd bij artikel 2 van de wet van 8 augustus 1988 en vervangen bij artikel 1 van de wet van 29 oktober 1990, worden de woorden “overeenkomstig de bij deze wet gevoegde modellen II en IIbis” vervangen door de woorden “overeenkomstig de modellen die bij besluit van de minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden, worden vastgelegd”.

Artikel 17

In artikel 32, eerste lid, van dezelfde wet, wordt vóór het woord “Daags” de woorden “Twee dagen of” toegevoegd.

Artikel 18

Artikel 36 van dezelfde wet, vervangen bij artikel 324 van de wet van 16 juli 1993, wordt vervangen door wat volgt:

“De kiezers worden tot de manuele stemming toegelaten van 8 tot 14 uur, tot de geautomatiseerde stemming van 8 tot 16 uur. Wanneer de verkiezingen op dezelfde dag plaatsvinden als die welke georganiseerd worden voor de vernieuwing van andere assemblees, kan de Vlaamse Regering het sluitingsuur van de stembureaus wijzigen. Kiezers die zich echter vóór 14 uur, respectievelijk 16 uur of vóór het uur door de Vlaamse Regering bepaald in het lokaal bevinden, worden nog tot de stemming toegelaten.

Naarmate de kiezers zich aanmelden, voorzien van hun oproepingsbrief en hun identiteitskaart, houdt de secretaris aantekening van hun naam op de afroepingslijst; de voorzitter of een door hem aangewezen bijzitter doet hetzelfde op een andere lijst van de kiezers der stemafdeling, na zich te hebben vergewist dat de opgaven van de lijst overeenstemmen met de vermeldingen van de oproepingsbrief en van de identiteitskaart. De namen van de kiezers die niet ingeschreven zijn op de kiezerslijst van de stemafdeling maar door het stembureau tot de stemming zijn toegelaten, worden op beide lijsten ingeschreven.

De kiezer die niet voorzien is van zijn oproepingsbrief kan tot de stemming toegelaten worden, indien zijn identiteit en zijn kiesbevoegdheid door het bureau worden erkend.

De voorzitters, de secretarissen, de getuigen en de plaatsvervangende getuigen stemmen in de afdeling waar zij hun opdracht vervullen. Hij die niet ingeschreven is op de aan de voorzitter bezorgde lijst wordt niet tot de stemming toegelaten dan na overlegging hetzij van een beslissing van het college van burgemeester en schepenen of van een uittreksel uit een arrest van het hof van beroep waarbij zijn inschrijving wordt bevolen, hetzij van een getuigenschrift van het college van burgemeester en schepenen waarbij bevestigd wordt dat de betrokkene de hoedanigheid van kiezer bezit.

Ondanks de inschrijving op de lijst mag het stembureau niet tot de stemming toelaten degenen van wie het college van burgemeester en schepenen of het hof van beroep de schrapping heeft uitgesproken bij een beslissing of een arrest waaruit een uittreksel is overgelegd; degenen die onder toepassing vallen van een der bepalingen van de artikelen 6 en 7 en wier onbekwaamheid blijkt uit een stuk waarvan de wet de afgifte voorschrijft; degenen van wie bewezen is hetzij door stukken, hetzij door eigen bekentenis, dat zij op de dag van de verkiezing de stemgerechtigde leeftijd niet hebben bereikt of dezelfde dag reeds in een andere afdeling of een andere gemeente hebben gestemd.”.

Artikel 19

Artikel 42bis van dezelfde wet, ingevoegd bij artikel 12 van de wet van 8 juli 1970 en vervangen bij artikel 114 van de wet van 5 juli 1976, wordt vervangen door wat volgt:

”§1. De volgende kiezers kunnen een andere kiezer machtigen om in hun naam te stemmen:

- 1° de kiezer die wegens ziekte of gebrekkigheid niet in staat is om zich naar het stembureau te begeven of er naartoe gevoerd te worden. Deze onbekwaamheid moet blijken uit een medisch attest. Geneesheren, die als kandidaat voor de verkiezing zijn voorgedragen, mogen een dergelijk attest niet afgeven;
- 2° de kiezer die om beroeps- of dienstredenen:
 - a) in het buitenland is opgehouden, alsook de kiezers leden van zijn gezin of van zijn gevolg die met hem aldaar verblijven;

b) zich de dag van de stemming in het Rijk bevindt, maar in de onmogelijkheid verkeert zich in het stembureau te melden.

Van de onder a) en b) bedoelde onmogelijkheid moet blijken door een attest van de militaire of burgerlijke overheid of van de werkgever onder wie betrokkene ressorteert;

3° de kiezer die het beroep van schipper, marktkramer of kermisreiziger uitoefent en de leden van zijn gezin die met hem samenwonen.

Van de uitoefening van het beroep moet blijken door een attest van de burgemeester van de gemeente waar de betrokkene in het bevolkingsregister is ingeschreven;

4° de kiezer die de dag van de stemming ten gevolge van een rechterlijke maatregel in een toestand van vrijheidsbeneming verkeert.

Deze toestand wordt bevestigd door de directie van de inrichting waar de betrokkene zich bevindt;

5° de kiezer die om redenen in verband met zijn geloofsovertuiging in de onmogelijkheid verkeert zich op het stembureau te melden.

Deze onmogelijkheid moet blijken uit een attest dat is afgegeven door de religieuze overheid;

6° de student die zich, om studieredenen, in de onmogelijkheid bevindt zich in het stembureau te melden, op voorwaarde dat hij een attest overlegt van de directie van de instelling waar hij studeert;

7° de kiezer die, om andere dan de hiervoor genoemde redenen, de dag van de stemming niet in zijn woonplaats is wegens een tijdelijk verblijf in het buitenland, en zich bijgevolg in de onmogelijkheid bevindt zich in het stembureau te melden, voor zover de onmogelijkheid door de burgemeester van zijn woonplaats vastgesteld is, na overlegging van de nodige bewijsstukken; de minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden bepaalt het model van het attest dat door de burgemeester moet worden afgegeven.

De aanvraag moet bij de burgemeester van de woonplaats uiterlijk de derde dag voor die van de verkiezing worden ingediend.

§2. Als gemachtigde kan worden aangewezen eenieder die de hoedanigheid van gemeenteraadskiezer bezit. De gemachtigde kan zijn hoedanigheid bewijzen door middel van zijn oproepingsbrief.

Ieder gemachtigde mag slechts één volmacht hebben.

§3. De volmacht wordt gesteld op een formulier waarvan het model door de minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden wordt bepaald; het wordt kosteloos afgegeven op de gemeentesecretarie.

De volmacht vermeldt de verkiezingen waarvoor ze geldig is, de naam, de voornamen, de geboortedatum en het adres van de volmachtgever en van de gemachtigde.

Het volmachtformulier wordt door de volmachtgever en de gemachtigde ondertekend.

§4. Ten einde tot de stemming te worden toegelaten, overhandigt de gemachtigde aan de voorzitter van het stembureau waar de volmachtgever had moeten stemmen, de volmacht en een van de in §1 vermelde attesten en vertoont hij hem zijn identiteitskaart, de oproepingsbrief van de volmachtgever en zijn oproepingsbrief waarop de voorzitter vermeldt “heeft bij volmacht gestemd”.

§5. De volmachten worden bij de in artikel 146, eerste lid, van het Kieswetboek bedoelde staat gevoegd en, met die staat, aan de vrederechter van het kanton gezonden.”.

Artikel 20

In artikel 47 van dezelfde wet wordt een nieuw eerste lid ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Het stemopnemingsbureau moet ten laatste om 15 uur samengesteld zijn.

Bij verhindering of afwezigheid van één van de leden, op het ogenblik van de verrichtingen, zorgt het bureau voor de nodige aanvulling. Zijn de leden van het bureau het oneens over de keuze, dan beslist de stem van de voorzitter.”.

Artikel 21

In artikel 50 van dezelfde wet wordt een vierde paragraaf toegevoegd dat luidt als volgt:

1° “De voorzitter van het hoofdstembureau doet via digitale weg, op de wijze bepaald door de Vlaamse Regering, aan de minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden mededeling van het totaal van de neergelegde stembiljetten, het totaal van de geldige stembiljetten, het totaal van de blanco en ongeldige stembiljetten, alsmede van het stemcijfer van elke lijst zoals bepaald in artikel 166 van het Kieswetboek. De Vlaamse Regering kan bij besluit de hoofdstembureaus machtigen om gedeeltelijke uitslagen via digitale weg mee te delen en bepalen onder welke voorwaarden dit moet gebeuren.”

2° “De uitslagen of de gedeeltelijke uitslagen kunnen pas worden verspreid wanneer alle stembureaus in Vlaanderen gesloten zijn.”.

Artikel 22

In artikel 57 van dezelfde wet, gewijzigd bij artikel 121 van de wet van 5 juli 1976 en vervangen bij artikel 7 van de wet van 26 juni 2000, worden in het tweede lid, de derde en vierde volzin, en het derde lid opgeheven.

Artikel 23

Artikel 57bis van dezelfde wet, ingevoegd bij artikel 8 van de wet van 26 juni 2000, wordt vervangen door wat volgt:

“De eventuele decimalen van het quotiënt dat verkregen wordt door de in artikel 57, vierde lid, bedoelde verrichting uit te voeren, worden afgerond naar de hogere eenheid, ongeacht het feit of zij al dan niet 0,50 bereiken.”.

Artikel 24

In artikel 58 van dezelfde wet, gewijzigd bij artikel 335 van de wet van 16 juli 1993 en vervangen bij artikel 9 van de wet van 26 juni 2000, worden volgende wijzigingen aangebracht:

1° het tweede lid wordt vervangen door wat volgt:

“Alvorens de opvolgers aan te wijzen, kent het hoofdstembureau aan de kandidaten individueel de helft van het aantal stemmen toe ten gunste van de volgorde van voordracht. Deze helft wordt vastgesteld door het product van de vermenigvuldiging van het aantal stembiljetten met een lijststem, bedoeld in artikel 50, §1, tweede lid, 1°, en het aantal door deze lijst behaalde zetels, te delen door twee.

De in het vorige lid bedoelde toekenning gebeurt door overdracht. De toe te kennen stembiljetten worden toegevoegd aan de naamstemmen die de eerste niet effectief verkozen kandidaat van de lijst heeft behaald, voor wat nodig is om het verkiesbaarheidscijfer dat specifiek is voor elke lijst, te bereiken. Is er een overschot, dan wordt het op gelijkaardige wijze toegekend aan de tweede niet effectief verkozen kandidaat, vervolgens aan de derde en zo verder, totdat de helft van het aantal gunstige stemmen voor de volgorde van voordracht, zoals die bepaald is in het vorige lid, uitgeput is.”;

2° er wordt een vierde lid ingevoegd dat luidt als volgt:

“De eventuele decimalen van het quotiënt dat verkregen wordt door de in dit artikel bedoelde verrichting uit te voeren, worden afgerond naar de hogere eenheid, ongeacht het feit of zij al dan niet 0,50 bereiken.”.

Artikel 25

Titel VI “Organieke bepalingen” van dezelfde wet wordt verplaatst tot vóór artikel 73.

Artikel 26

In dezelfde wet wordt artikel 73 opnieuw ingevoegd dat luidt als volgt:

“Artikel 73

In iedere provincie wordt er een administratief rechtscollege, Raad voor verkiezingsbetwistingen genoemd, opgericht die de bezwaren behandelt die tegen de verkiezing worden ingebracht en de juistheid nagaat van de zetelverdeling tussen de lijsten en van de rangorde waarin de raadsleden en de opvolgers gekozen zijn verklaard.

Iedere Raad voor verkiezingsbetwistingen bestaat uit drie leden en drie plaatsvervangers. De leden van deze raden en de plaatsvervangers zijn houder van een academische graad of een graad van academisch niveau en moeten getuigen van deskundigheid op het vlak van publiek recht, politieke wetenschappen of bestuurswetenschappen.

De leden van de raden voor verkiezingsbetwistingen en hun plaatsvervangers worden aangesteld door de Vlaamse Regering voor een periode van zes jaar.

Het secretariaat van de Raad voor verkiezingsbetwistingen wordt waargenomen door de provinciegriffier.

De procedure tot aanstelling van de leden van de raden alsook hun bezoldiging en de concrete werking van de raden, worden door de Vlaamse Regering bij besluit vastgelegd.”.

Artikel 27

In titel VI ‘Organieke Bepalingen’ worden de artikelen 74 tot 84 vervangen door de volgende artikelen:

“Artikel 74

§1. Alleen de kandidaten zijn gerechtigd bij de Raad voor verkiezingsbetwistingen tegen de verkiezing bezwaar in te brengen.

Elk bezwaar, anders dan bedoeld in paragraaf 2 van dit artikel, moet, op straffe van verval, schriftelijk worden ingediend binnen veertig dagen te rekenen van de dagtekening van het proces-verbaal en de identiteit en de woonplaats van de bezwaarde vermelden.

Het wordt overhandigd aan de provinciegriffier of ter post aangetekend verzonden.

De ambtenaar aan wie het bezwaarschrift wordt overhandigd is verplicht een ontvangstbewijs af te geven.

Het is op straffe van gevangenis van één maand tot twee jaar verboden dit ontvangstbewijs te antidateren.

§2. Een bezwaar dat steunt op een overtreding van de artikelen 3, §§1 en 2, of 7, van de wet van 7 juli 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de provincieraden en de gemeenteraden en de districtsraden en voor de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn of van artikel 23, §2, moeten eveneens ingediend worden, binnen de in §1 bepaalde termijn bij de Controlecommissie. In deze gevallen wordt de procedure gevolgd zoals bepaald in de artikelen 37/1 tot 37/5 van de provinciekieswet met dien verstande dat de woorden “provincielijst”, “provinciegouverneur”, “provincieraad” en “provincieraadslid” moeten gelezen worden als respectievelijk “gemeentelijst”, “burgemeester”, “gemeenteraad” en “gemeenteraadslid”.

§3. Eenieder die een bezwaar heeft ingediend dat ongegrond blijkt en waarvan vaststaat dat het is ingediend met het oogmerk om te schaden wordt gestraft met een geldboete van 50 tot 500 euro.

Een nieuwe termijn van vijftien dagen wordt geopend met ingang van de uitspraak van de definitieve veroordeling gesteund op een klacht, ingediend op grond van artikel 12 van 7 juli 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de provincieraden en de gemeenteraden en de districtsraden en voor de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn.

Artikel 74bis

§1. De verkiezingen kunnen zowel door de Raad voor verkiezingsbetwistingen als door de Raad van State alleen ongeldig worden verklaard op grond van onregelmatigheden die de zetelverdeling tussen de onderscheiden lijsten kunnen beïnvloeden.

§2. Een verkozen kandidaat kan zowel door de Raad voor verkiezingsbetwistingen als door de Raad van State van zijn mandaat vervallen worden verklaard, indien bij de bepalingen van de artikelen 3, §2, of 7 van de wet van 7 juli 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de provincieraden en de gemeenteraden en de districtsraden en voor de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn of van artikel 23, §2, niet naleeft.

Een lijstaanvoerder van een gemeentelijst kan zowel door de Raad voor verkiezingsbetwistingen als door de Raad van State van zijn mandaat vervallen worden verklaard, indien hij de bepalingen van de artikelen 3, §1, of 7, van dezelfde wet van 7 juli 1994 of van artikel 23, §2, niet naleeft.

§3. Het gemeenteraadslid dat van zijn mandaat vervallen is verklaard door de Raad voor verkiezingsbetwistingen of door de Raad van State, wordt in de gemeenteraad vervangen door de eerste opvolger van de lijst waarop hij werd verkozen.

Artikel 75

§1. De Raad voor verkiezingsbetwistingen doet uitspraak over de bezwaren.

De uiteenzetting van de zaak door een lid van de Raad voor verkiezingsbetwistingen en de uitspraak van de beslissing geschieden in openbare vergadering. De beslissing is met redenen omkleed en vermeldt de naam van de verslaggever en de namen van de aanwezige leden, alles op straffe van nietigheid.

De stembiljetten mogen alleen worden onderzocht wanneer de krachtens artikel 23 aangewezen getuigen tegenwoordig of althans behoorlijk opgeroepen zijn; de omslagen die de stembiljetten bevatten, worden opnieuw verzegeld in hun bijzijn en door hun toedoen.

De Raad voor verkiezingsbetwistingen doet uitspraak binnen dertig dagen [na de indiening van het bezwaar. [...]]

Indien binnen deze termijn geen uitspraak is gedaan, wordt het bezwaar als verworpen beschouwd en is de uitslag van de verkiezing, zoals hij door het hoofdstembureau is afgekondigd, definitief, onverminderd de toepassing van artikel 74, §3.

§2. De Raad voor verkiezingsbetwistingen kan de verkiezing alleen ongeldig verklaren op grond van een bezwaar. Bij ontstentenis van bezwaren gaat de Raad voor verkiezingsbetwistingen alleen de juistheid na van de zetelverdeling tussen de lijsten en van de rangorde waarin de raadsleden en de opvolgers gekozen zijn verklaard. Zij wijzigt, in voorkomend geval, ambtshalve de zetelverdeling en de rangorde.

Onverminderd de toepassing van artikel 74, §3, wordt de uitslag van de verkiezing, zoals hij door het hoofdstembureau is afgekondigd definitief vijfenzeventig dagen na de dag van de verkiezingen.

Artikel 76

Van de beslissing van de Raad voor verkiezingsbetwistingen of het uitblijven van enige beslissing binnen de voorgeschreven termijn wordt door de provinciegriffier binnen drie dagen kennis gegeven aan de gemeenteraad en, bij een ter post aangetekende brief, aan de bezwaarden.

Bovendien wordt:

- 1° indien de verkiezing ongeldig verklaard is, van de beslissing van de Raad voor verkiezingsbetwistingen op dezelfde wijze kennis gegeven aan de twee aftredende raadsleden bedoeld in artikel 23, §1, eerste lid, of aan de drie ondertekenaars, bedoeld in artikel 23, §1, derde lid;
- 2° van de beslissing waarbij de Raad voor verkiezingsbetwistingen, al dan niet uitspraak doende op een bezwaar, de zetelverdeling tussen de lijsten, de rangorde van de gekozen raadsleden of die van de opvolgers wijzigt, op dezelfde wijze kennis gegeven aan de gekozen raadsleden, die hun hoedanigheid van gekozene verliezen, en aan de gekozen opvolgers, die hun rang van eerste of tweede opvolger verliezen.

Van de beslissing van de Raad voor verkiezingsbetwistingen waarbij de verkiezingen worden vernietigd of de zetelverdeling wordt gewijzigd, wordt tegelijkertijd aan de Eerste voorzitter van de Raad van State een voor eensluidend verklaard afschrift van de uitspraak, van het administratief dossier en van de procedurestukken toegestuurd.

Artikel 76bis

Degenen aan wie kennis moet worden gegeven van de beslissing van de Raad voor verkiezingsbetwistingen kunnen binnen acht dagen na de kennisgeving beroep instellen bij de Raad van State. De Raad van State doet

uitspraak binnen een termijn van zestig dagen. Het beroep bij de Raad van State is niet opschortend, behoudens wanneer het beroep gericht is tegen een beslissing van de Raad voor verkiezingsbetwistingen die een vernietiging van de verkiezingen of een wijziging in de zetelverdeling inhoudt. Wanneer vóór de uitspraak van de Raad van State de Vlaamse Regering de burgemeester van de betreffende gemeente benoemt, heeft deze benoeming uitwerking vanaf de betekening van het arrest van de Raad van State dat de verkiezingen niet vernietigt of de zetelverdeling niet wijzigt.

Artikel 77

Het arrest van de Raad van State wordt door de zorg van de griffier onmiddellijk ter kennis gebracht van de provinciegouverneur en van de gemeenteraad.

Bij gehele of gedeeltelijke ongeldigverklaring van de verkiezing maakt het college van burgemeester en schepenen de lijst van de gemeenteraadskiezers op, op de dag van de kennisgeving van die beslissing aan de gemeenteraad; het roept de kiezers op voor nieuwe verkiezingen te houden binnen vijftig dagen na die kennisgeving.

Artikel 77bis

§1. De artikelen 73 tot en met 77 zijn van overeenkomstige toepassing op de verkiezing en benoeming van de schepenen bedoeld in artikel 45 van het Gemeentedecreet met dien verstande dat alleen de gemeenteraadsleden een bezwaar mogen indienen en dat de bedoelde termijn begint te lopen vanaf de installatievergadering van de gemeenteraad na de algehele vernieuwing ervan.

§2. In geval van geschil met betrekking tot de verkiezing van de raadsleden en van de schepenen van de gemeenten Komen-Waasten en Voeren, wordt de bevoegdheid van de bestendige deputatie van de provincieraad zoals omschreven in titel VI uitgeoefend door het college van provinciegouverneurs bedoeld in artikel 131bis van de provinciewet.

Artikel 84

§1. Bij gebrek aan opvolgers wordt in één of meer vacatures in de gemeenteraad voorzien. De verkiezing geschiedt volgens de bepalingen van artikel 54 en volgende.

§2. Indien bij de verkiezing van het te vervangen raadslid kandidaten van dezelfde lijst ingevolge artikel 58 tot opvolger zijn gekozen, treedt degene die volgens dat artikel de eerste opvolger is, in functie, na onderzoek van zijn geloofsbrieven door de gemeenteraad.

Worden er bezwaren ingebracht tegen de beslissing van de raad of tegen zijn weigering om de opvolger aan te stellen als gemeenteraadslid, dan doet de Raad voor verkiezingsbetwistingen uitspraak overeenkomstig artikel 75, §1, tweede lid.

De Raad voor verkiezingsbetwistingen moet uitspraak doen binnen dertig dagen, te rekenen van de dag waarop het bezwaarschrift ter griffie van de provincie is toegekomen.

Deze beslissing wordt ter kennis gebracht van de betrokken opvolger en in voorkomend geval van degenen die bij de Raad voor verkiezingsbetwistingen bezwaren hebben ingediend.

Zij kunnen bij de Raad van State beroep instellen binnen acht dagen na de kennisgeving.

De provinciegouverneur kan zodanig beroep instellen binnen acht dagen na de beslissing.

§3. Het nieuwe raadslid voleindigt het mandaat van zijn voorganger.”.

Artikel 28

In de artikelen 4, 6, 7, 21 en 31 van dezelfde wet, gewijzigd bij artikel 304 van de wet van 16 juli 1993 en bij artikel 13 van de wet van 14 mei 2000, worden de woorden “Koninklijk Besluit” vervangen door “Besluit van de Vlaamse Regering”.

Artikel 29

In de artikelen 8, 38, 76bis en 105 van dezelfde wet, gewijzigd bij artikel 304 van de wet van 16 juli 1993 en bij artikel 13 van de wet van 14 mei 2000 worden de woorden “Koning” vervangen door “Vlaamse Regering”.

Artikel 30

In artikel 22bis, artikel 23, §1, en artikel 59 van dezelfde wet worden de woorden “minister van Binnenlandse zaken” vervangen door de woorden “minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden”

Artikel 31

In artikel 38 van dezelfde wet worden de woorden “de Staat” vervangen door “het Vlaamse Gewest”.

Artikel 32

In artikel 114 van dezelfde wet wordt het getal “74” vervangen door het getal “73”.

HOOFDSTUK II

Wijzigingen aan te brengen in de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen

Artikel 33

In artikel 3, eerste lid, van de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen, verder “Provinciekieswet” genoemd, ingevoegd bij artikel 246 van de wet van 16 juli 1993, met ingang van 21 mei 1995, worden na de woorden “Ik zweer dat ik de stemmen getrouw zal opnemen en het geheim van de stemming zal bewaren” de volgende bepalingen opgeheven:

“Of:

“Je jure de recenser fidèlement les suffrages et de garder le secret des votes”.

Of:

“Ich schwöre die Stimmen gewissenhaft zu zählen und das Stimmengeheimnis zu bewahren”.”.

Artikel 34

In artikel 3, tweede lid, van dezelfde wet, ingevoegd bij artikel 246 van de wet van 16 juli 1993, met ingang van 21 mei 1995 (artikel 405, §1), worden na de woorden “Ik zweer het geheim van de stemming te bewaren” de volgende bepalingen opgeheven:

“ Of :

“Je jure de garder le secret des votes ”.

Of:

“Ich schwöre das Stimmgeheimnis zu bewahren”.”.

Artikel 35

In artikel 9bis, van dezelfde wet, worden het eerste en het tweede lid vervangen door wat volgt:

“De kiezers worden tot de manuele stemming toegelaten van 8 tot 14 uur, tot de geautomatiseerde stemming van 8 tot 16 uur. Wanneer de verkiezingen op dezelfde dag plaatsvinden als die die georganiseerd worden voor de vernieuwing van andere assemblees, kan de Vlaamse Regering het sluitingsuur van de stembureaus wijzigen.

Kiezers die zich echter vóór 14 uur, respectievelijk 16 uur of het uur bepaald door de Vlaamse Regering in het lokaal bevinden, worden nog tot de stemming toegelaten.”.

Artikel 36

In artikel 9ter, van dezelfde wet, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in paragraaf 1, 7°, worden de woorden “vijftiende dag” vervangen door de woorden “derde dag”;

2° paragraaf 2 wordt vervangen door wat volgt:

“Als gemachtigde kan worden aangewezen eenieder die de hoedanigheid van provincieraadkiezer bezit. De gemachtigde moet deze hoedanigheid bewijzen door middel van zijn oproepingsbrief.”;

3° in paragraaf 3 wordt het woord “Koning” vervangen door de woorden “minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden”.

Artikel 37

In artikel 9quater, §4, van dezelfde wet, wordt het getal “14” vervangen door het getal “15”.

Artikel 38

In artikel 10, §1, worden volgende wijzigingen aangebracht:

1° in het eerste lid worden de woorden “een van beide Kamers” vervangen door “het Vlaams Parlement door ten minste drie leden” en de woorden “zes letters” vervangen door “ten hoogste achttien karakters”;

2° na het tweede lid wordt er een lid ingevoegd dat luidt als volgt:

“Elke politieke partij die door minstens drie leden vertegenwoordigd is in het Vlaams Parlement, kan een akte indienen tot bescherming van het letterwoord dat zij voornemens is in de voordrachtsakte te vermelden of van het logo dat gebruikt wordt in de verkiezingspropaganda.”;

3° er wordt een vijfde lid ingevoegd dat luidt als volgt:

“De vermelding van een letterwoord waarvan gebruik gemaakt is door een politieke partij die door minstens drie leden vertegenwoordigd is in het Vlaams Parlement en waaraan bij een vorige verkiezing met het oog op de vernieuwing van een Parlementaire assemblee op Europees, federaal, gemeenschaps- of gewestelijk niveau, bescherming werd verleend, kan op gemotiveerd verzoek van die formatie door de minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden, worden verboden.”.

Artikel 39

In artikel 10, §2, van dezelfde wet wordt het tweede lid opgeheven en vervangen door wat volgt:

“Aan iedere politieke partij die minstens drie verkozenen heeft in het Vlaamse Parlement, wordt een gewestelijk gemeenschappelijk volgnummer toegekend. Kartels gebruiken het gemeenschappelijk volgnummer van de partij die eerst voorkomt op de stembrief.”.

Artikel 40

In artikel 11, §1, van dezelfde wet worden volgende wijzigingen aangebracht:

1° in het vierde lid worden tussen de woorden “het geslacht” en “het beroep” de woorden “het rijksregisternummer” ingevoegd, en tussen de woorden “de hoofdverblijfplaats” en “van de kandidaten” de woorden “en de handtekening”;

2° de woorden “een van beide Kamers” worden vervangen door de woorden “het Vlaams Parlement”;

3° in het zesde lid worden de woorden “zes letters” vervangen door “ten hoogste achttien karakters”.

4° het achtste lid wordt vervangen door wat volgt:

“Op elk van de lijsten van kandidaten voor de verkiezingen mag het verschil tussen het aantal kandidaten van elk geslacht niet groter zijn dan één.

De eerste drie kandidaten van elk van de lijsten mogen niet allemaal van hetzelfde geslacht zijn.”;

5° het negende lid wordt opgeheven;

6° er wordt een elfde lid toegevoegd dat luidt als volgt:

“Door de vermelding op de voordrachtsakte verbinden de kandidaten zich ertoe de wetsbepalingen inzake beperking en controle van de verkiezingsuitgaven na te leven en deze uitgaven aan te geven. Zij verbinden er

zich bovendien toe de herkomst van de geldmiddelen aan te geven en daarbij de identiteit van de natuurlijke personen die giften van 125 euro en meer hebben gedaan, te registreren.”.

Artikel 41

Artikel 11, §5, van dezelfde wet wordt opgeheven.

Artikel 42

Artikel 11, §6, van dezelfde wet worden vervangen door wat volgt:

“De modellen van voordrachtsakte, afzonderlijke individuele verklaring en verklaring van aangifte worden bij besluit van de minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden, vastgelegd”.

Artikel 43

In artikel 12, §7, van dezelfde wet, worden volgende wijzigingen aangebracht:

- 1° in het tweede lid wordt ten 3° geschrapt en 4° vervangen door “geen of onvoldoende vermelding van de naam, de voornamen, de geboortedatum, het geslacht, het rijksregisternummer, het beroep, de hoofdverblijfplaats en de van de handtekening van de kandidaten of van de tot indiening van de akte gemachtigde kiezers”;
- 2° het vierde en het vijfde lid worden opgeheven;
- 3° het woord “bewilligende” wordt geschrapt;

Artikel 44

In artikel 13 van dezelfde wet worden volgende wijzigingen aangebracht:

- 1° in paragraaf 4 worden de woorden “overeenkomstig het bij deze wet gevoegde model II” vervangen door de woorden “overeenkomstig de modellen die bij besluit van de minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden, worden vastgelegd”;
- 2° in paragraaf 5 wordt het derde lid vervangen door wat volgt: “In geval van manuele stemming, staan vóór de naam en de voornaam van iedere kandidaat, het volgnummer van ieder kandidaat en een kleiner stemvak. In geval van geautomatiseerde stemming, staat vóór de naam en de voornaam van iedere kandidaat, het volgnummer van iedere kandidaat.”.

Artikel 45

In artikel 15, §3, van dezelfde wet worden de woorden “twee van de eerste” telkens geschrapt en worden de woorden “akte van bewilliging” vervangen door de woorden “afzonderlijke individuele verklaring”.

Artikel 46

In artikel 16 van dezelfde wet wordt de volgende wijzigingen aangebracht:

1° het tweede lid wordt vervangen door hetgeen volgt:

“De kiezer kan zijn stem uitbrengen op de naam van de lijst.”;

2° het derde lid wordt vervangen door wat volgt: “In geval van manuele stemming, staan vóór de naam en de voornaam van iedere kandidaat, het volgnummer van ieder kandidaat en een kleiner stemvak. In geval van geautomatiseerde stemming, staat vóór de naam en de voornaam van iedere kandidaat, het volgnummer van iedere kandidaat.”.

Artikel 47

In artikel 17 van dezelfde wet wordt een tweede lid toegevoegd dat luidt als volgt:

“De voorzitter van het kantonhoofdstembureau doet via digitale weg, op de wijze bepaald door de Vlaamse Regering, aan de minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden mededeling van het totaal van de neergelegde stembiljetten, het totaal van de geldige stembiljetten, het totaal van de blanco en ongeldige stembiljetten, alsmede van het stemcijfer van elke lijst zoals bepaald in artikel 166 van het Kieswetboek. De Vlaamse Regering kan bij besluit de kantonhoofdstembureaus machtigen om gedeeltelijke uitslagen via digitale weg mee te delen en bepalen onder welke voorwaarden dit moet gebeuren.”.

Artikel 48

In artikel 21 van dezelfde wet worden volgende wijzigingen aangebracht:

1° in paragraaf 1, tweede lid worden de tweede, derde en vierde volzin geschrapt;

2° in paragraaf 1 worden het derde en het vierde lid opgeheven;

3° paragraaf 1bis wordt opgeheven;

4° in paragraaf 2, tweede lid, wordt het woord “nieuwe” en de zinsnede “zoals bepaald is in §1, tweede lid, waarbij die toekenning op dezelfde manier gebeurt als voor de aanwijzing van de verkozenen, maar beginnende bij de eerste niet-gekozen kandidaat, in de volgorde van inschrijving op het stembiljet” geschrapt;

5° in paragraaf 2 worden een derde en een vierde lid ingevoegd, die luiden als volgt:

“ De in het vorige lid bedoelde toekenning gebeurt door overdracht. De toe te kennen stembiljetten worden toegevoegd aan de naamstemmen die de eerste opvolger van de lijst heeft behaald, voor wat nodig is om het verkiesbaarheidcijfer dat specifiek is voor elke lijst, te bereiken. Is er een overschot, dan wordt het op gelijkaardige wijze toegekend aan de tweede opvolger, vervolgens aan de derde en zo verder, totdat de helft van het aantal gunstige stemmen voor de volgorde van voordracht, zoals die bepaald is in het vorige lid, uitgeput is.

Het verkiesbaarheidcijfer dat specifiek is voor elke lijst, wordt bereikt door het product van de vermenigvuldiging van het verkiezingscijfer van de lijst zoals het bepaald is in artikel 18bis, en het aantal zetels dat aan die lijst toegekend is, te delen door het aantal zetels dat toekomt aan die lijst, vermeerderd met een eenheid.”.

Artikel 49

Na artikel 37/5 wordt een artikel 37/6 ingevoegd dat luidt als volgt:

“Bezwaren tegen de verkiezing, anders dan deze bedoeld in de artikelen 37/1 tot 37/5, worden ingediend bij de Raad voor verkiezingsbetwistingen. Hierbij zijn de artikelen 73 tot en met 84 van de gemeentekieswet van toepassing met dien verstande dat het woord “gemeenteraadslid” worden gelezen als “provincieraadslid” en “gemeenteraad” als “provincieraad”.”.

Artikel 50

De artikelen 25, 27, 28, 30, 31, 33, 34 en 35 van dezelfde wet worden opgeheven.

Artikel 51

In de artikelen 2, 5, 9sexies, 10, 11 en 13 van de provinciekieswet worden de woorden “minister van Binnenlandse zaken” vervangen door de woorden “minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden”.

Artikel 52

In de artikelen 2, 8 en 9ter wordt het woord “Koning” vervangen door het woord “Vlaamse Regering”.

Artikel 53

In de artikelen 3novies, 5, 13 en 36 van dezelfde wet worden de woorden “Koninklijk Besluit” vervangen door de woorden “Besluit van de Vlaamse Regering”.

Artikel 54

In artikel 8 van dezelfde wet worden de woorden “de Staat” vervangen door de woorden “het Vlaamse Gewest”.

HOOFDSTUK III

Wijzigingen aan te brengen in de Wet van 7 juli 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de provincieraden en de gemeenteraden, de districtsraden en voor de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn.

Artikel 55

In artikel 1, 6°, van de Wet van 7 juli 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de provincieraden en de gemeenteraden, de districtsraden en voor de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn, wordt de zinsnede “opgericht bij dezelfde wet van 4 juli 1989” vervangen door “bedoeld in artikel 1bis van deze wet”.

Artikel 56

In dezelfde wet wordt een artikel 1bis ingevoegd dat luidt als volgt:

“Controlecommissie : een commissie opgericht bij decreet van 7 mei 2004.

De Controlecommissie bepaalt in haar statuten de nadere regelen inzake haar samenstelling, werkwijze en wijze van besluitvorming, onverminderd de bij wet voorgeschreven meerderheidsvereisten, en stelt voor de uitoefening van de haar bij wet opgedragen taken een reglement van orde op, die beide in het Belgisch Staatsblad worden bekendgemaakt.

De Controlecommissie is verplicht om zich, onder de door deze wet bepaalde voorwaarden, te laten adviseren door het Rekenhof voor de controle zowel van de verkiezingsuitgaven van de politieke partijen en de individuele kandidaten als van de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten. Indien de commissie dit opportuun acht, kan zij voor de uitoefening van haar overige wettelijke bevoegdheden eveneens het advies van het Rekenhof inwinnen.

In geval van ontbinding van het Vlaams Parlement worden de voor de uitoefening van de bevoegdheden van de Controlecommissie gestelde termijnen gestuit. De nieuwe termijnen beginnen te lopen vanaf de installatie van de het bureau van het Vlaams Parlement.

Met uitzondering van de in artikel 4bis , §2, derde lid, bepaalde termijn, worden de voor de uitoefening van de bevoegdheden van de Controlecommissie gestelde termijnen geschorst tijdens de recesperiodes.”.

Artikel 57

In artikel 2 van dezelfde wet worden volgende wijzigingen aangebracht:

- 1° het woord “nationaal” wordt vervangen door “gewestelijk”;
- 2° de woorden “vijftien miljoen frank“ worden vervangen door de woorden “drie honderd veertig duizend euro”.

Artikel 58

Artikel 3, §1, van dezelfde wet wordt vervangen door wat volgt:

“Het totaal van de uitgaven en de financiële verbintenissen voor de verkiezingspropaganda van de lijsten mag voor de provincieraadsverkiezingen, de gemeenteraadsverkiezingen de districtsraadverkiezingen en de rechtstreekse verkiezingen van de raden voor maatschappelijk welzijn per lijst niet meer bedragen dan per schijf:

tot 1 000 op de kiezerslijst ingeschreven kiezers : 2,50 euro frank per ingeschreven kiezer;

van 1 001 tot 5 000 op de kiezerslijst ingeschreven kiezers : 1,10 euro per ingeschreven kiezer;

van 5 001 tot 10 000 op de kiezerslijst ingeschreven kiezers : 0,90 euro per ingeschreven kiezer;

van 10 001 tot 20 000 op de kiezerslijst ingeschreven kiezers : 1,00 euro per ingeschreven kiezer;

van 20 001 tot 40 000 op de kiezerslijst ingeschreven kiezers : 1,10 euro per ingeschreven kiezer;

van 40 001 tot 80 000 op de kiezerslijst ingeschreven kiezers : 1,20 euro per ingeschreven kiezer;

vanaf 80 001 op de kiezerslijst ingeschreven kiezers : 0,20 euro per ingeschreven kiezer.”

Deze bedragen kunnen met ingang van 2012 door de Vlaamse Regering bij besluit geïndexeerd worden.

Artikel 59

Artikel 3, §2, van dezelfde wet wordt vervangen door wat volgt:

“Het totaal van de uitgaven en de financiële verbintenissen voor de verkiezingspropaganda van individuele kandidaten mag voor de provincieraadsverkiezingen, de gemeenteraadsverkiezingen, districtsraadverkiezingen en de rechtstreekse verkiezingen van de raden voor maatschappelijk welzijn per kandidaat niet meer bedragen dan per schijf:

- tot 50 000 op de kiezerslijst ingeschreven kiezers : 0,080 euro per ingeschreven kiezer, met een minimum van 1250 euro per kandidaat;
- van 50 001 tot 100 000 op de kiezerslijst ingeschreven kiezers : 0,030 euro per ingeschreven kiezer;
- vanaf 100 001 op de kiezerslijst ingeschreven kiezers : 0,020 euro per ingeschreven kiezer.”

Deze bedragen kunnen met ingang van 2012 door de Vlaamse Regering bij besluit geïndexeerd worden.

Artikel 60

Artikel 4 van dezelfde wet wordt opgeheven.

Artikel 61

In de artikelen 5, 8 en 9, van dezelfde wet worden de woorden “minister van Binnenlandse zaken” vervangen door de woorden “minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden”.

Artikel 62

In artikel 7, §2, van dezelfde wet worden de woorden “Koning, bij een in Ministerraad overlegd besluit,” vervangen door “Vlaamse Regering”.

Artikel 63

In artikel 10, §3, van dezelfde wet worden de woorden “De voorzitters van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en van de Senaat sturen” vervangen door de woorden “De voorzitter van het Vlaams Parlement stuurt”.

Artikel 64

In artikel 12 van dezelfde wet wordt de zinsnede “, wanneer het provinciale verkiezingen betreft, en de bestendige deputatie, wanneer het gemeenteraadsverkiezingen of districtsraadverkiezingen of de rechtstreekse verkiezingen van de raden voor maatschappelijk welzijn betreft,” geschrapt.

Artikel 65

In artikel 13bis van dezelfde wet wordt het woord “Koning” vervangen door de woorden “Vlaamse Rege-
ring”.

HOOFDSTUK IV

Wijzigingen aan te brengen in de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming

Artikel 66

In artikel 5bis, §1, van de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming wordt er een
tweede lid ingevoegd dat luidt als volgt:

“Naar aanleiding van de verkiezingen van de leden van de provincieraden, de gemeenteraden, de districtsra-
den, en naar aanleiding van de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn binnen het
Vlaamse Gewest, kan het Vlaams Parlement twee deskundigen en twee plaatsvervangers aanwijzen. Deze per-
sonen vormen voor de verkiezingen bedoeld in dit lid, het college van deskundigen.”.

Artikel 67

In artikel 5bis, §2, van dezelfde wet wordt er een vierde lid ingevoegd dat luidt als volgt:

“Onverminderd de bepalingen van het eerste, het tweede en het derde lid van deze paragraaf, zien de deskun-
digen aangewezen door het Vlaams Parlement, toe op de integriteit en de goede werking van alle informatica-
technische aspecten van het kiessysteem. Zij ontvangen van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap het
materiaal alsook alle gegevens, inlichtingen en informatie die nodig zijn voor het uitoefenen van de controle.”.

Artikel 68

In artikel 5bis, §3, van dezelfde wet wordt er een derde lid ingevoegd dat luidt als volgt:

“Onverminderd de bepalingen van het eerste en het tweede lid van deze paragraaf, bezorgen de deskundigen,
aangeduid in de gevallen bedoeld paragraaf 1, tweede lid, een verslag aan de Vlaamse minister bevoegd voor
Binnenlandse Aangelegenheden en aan het Vlaams Parlement. Dit verslag kan aanbevelingen bevatten in ver-
band met de te gebruiken informaticasystemen.”.

Artikel 69

In artikel 7, §3, van dezelfde worden gewijzigd door wat volgt:

1° in 1° wordt de volgende zinsnede “in het stemvak bovenaan de lijst, indien hij zich kan verenigen met de
volgorde van voordracht van de kandidaten” vervangen door “de naam van de lijst”;

2° in 2° wordt de volgende zinsnede “in de stemvakken naast de naam van één of meer kandidaten van dezelfde
lijst” vervangen door “de naam van één of meer kandidaten van dezelfde lijst”.

HOOFDSTUK V

Opheffings- en overgangsbepalingen

Artikel 70

In artikel 2, §3, van het koninklijk besluit van 26 augustus 1988 tot vaststelling van de nadere regels voor de verkiezing van de raad voor maatschappelijk welzijn in de gemeenten bedoeld bij artikel 7 van de wetten op het gebruik der talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966, en in de gemeenten Komen-Waasten en Voeren, wordt het eerste lid vervangen door wat volgt:

“Door hun vermelding op de voordrachtakte verbinden de kandidaten zich ertoe de wetsbepalingen inzake beperking en controle van de verkiezingsuitgaven na te leven en die uitgaven aan te geven. Zij verbinden er zich bovendien toe de herkomst van de geldmiddelen aan te geven en daarbij de identiteit van de natuurlijke personen die giften van 125 euro en meer hebben gedaan, te registreren.”.

Artikel 71

In de artikelen 88, 89, 91, 94, 115, 116 en 117, van de Gemeentekieswet worden de woorden “bureau van het district” en “bureau van de districtsraad” vervangen door de woorden “districtscollege”.

Artikel 72

In artikel 89 van dezelfde wet worden de woorden “bestuur van het district” vervangen door “districtsbestuur” en de woorden “voorzitter van het district “ door de woorden “voorzitter van de districtsraad”.

HOOFDSTUK VI

Inwerkingtreding

Artikel 73

De Vlaamse Regering bepaalt bij besluit de inwerkingtreding van dit decreet.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering

Yves LETERME

De Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Stedenbeleid, Wonen en Inburgering

Marino KEULEN

ADVIES VAN DE SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD VAN VLAANDEREN

Brussel, 26 september 2005
AG-IT/05-109

Aan de heer KEULEN Marino
VI. minister Binnenl. Bestuur, Wonen & Inburgering
Kreupelenstraat 2

1000 BRUSSEL

Betreft: Voorontwerp van decreet houdende de wijziging van de gemeentekieswet, de provinciekieswet, de wet betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven en de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming

Mijnheer de Minister,

De SERV heeft bovenvermelde adviesvraag in goede orde ontvangen.

Onder voorbehoud van goedkeuring door de raad op 12 oktober 2005 wenst de SERV geen bemerkingen te formuleren bij voorliggend voorontwerp van decreet.

Met de meeste hoogachting,

Esther DEMAN
Adjunct-administrateur-generaal

Pieter Kerremans
administrateur-generaal

ADVIES VAN DE HOGE RAAD VOOR BINNENLANDS BESTUUR

ADVIES 4-2005

Voorontwerp van decreet houdende de wijziging van de gemeentekieswet, de provinciekieswet, de wet betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven en de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming

14 oktober '05

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL.....	36
0. INLEIDING.....	37
1. VOORAF: EVALUATIECRITERIA.....	38
2. ALGEMENE BEDENKINGEN.....	40
2.1. Problematiek van de bevoegdheidsverdeling.....	40
2.2. Krappe timing ?.....	41
2.3. Nood aan consistente en moderne Vlaamse kiesregelgeving.....	42
3. SPECIFIEKE BEDENKINGEN.....	44
3.1. Stemplicht versus stemrecht.....	44
3.2. D'Hondt versus Imperiali.....	44
3.3. Man / vrouw pariteit.....	45
3.4. Lijststem versus voorkeurstem.....	47
3.5. Volmachten.....	49
3.6. Kartels en fracties.....	49
3.7. Districtsraden.....	50
3.8. Kiesomschrijving provincieraadsverkiezingen.....	50
3.9. Verkiezingsbetwistingen.....	52
3.10. Verkiezingsuitgaven.....	54
3.11. Geautomatiseerde stemming.....	54
4. SAMENVATTING EN CONCLUSIES.....	55
4.1. Algemeen.....	55
4.2. Specifiek.....	55
BIJLAGE I: JURIDISCHE EN REDACTIONELE OPMERKINGEN.....	59
BIJLAGE II: REACTIE VAN DR. PETRA MEIER.....	60
BIJLAGE III: REACTIE VAN DE HEER JOHAN ACKAERT.....	63

0. INLEIDING

Op vrijdag 9 september '05 keurde de Vlaamse Regering het voorontwerp van decreet houdende de wijziging van de gemeentekieswet, de provinciekieswet, de wet betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven en de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming principieel goed. Tevens werd beslist advies te vragen aan de Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur.

De Hoge Raad formuleerde tijdens de vorige legislatuur op vraag van het Vlaams Parlement reeds zijn advies 5-2003 over het kiessysteem voor de provincieraadsverkiezingen. Om het advies voor te bereiden werd toen een beroep gedaan op de expertise van prof. dr. Wilfried Dewachter en de heer Bram Wauters van de K.U.Leuven die een voorafgaand wetenschappelijk advies formuleerden dat als basis diende voor de discussies binnen de Hoge Raad.

Daarnaast werd tijdens de vorige legislatuur door toenmalig minister Van Grembergen ook het standpunt van de Hoge Raad gevraagd over een krachtlijnennota voor een kiesdecreet tot regeling van de gemeenten- en provincieraadsverkiezingen. De Hoge Raad publiceerde zijn standpunt 1-2003 daarover op 2 april 2003.

De Hoge Raad baseerde zich voor de opmaak van het voorliggende advies onder andere op bovenstaande adviezen. Daarnaast ontving de Hoge Raad voor een aantal onderdelen van het voorontwerp bijdragen vanuit de academische wereld:

- De heer Johan Ackaert (Universiteit Hasselt): *Enkele bedenkingen omtrent het voorontwerp van decreet houdende de wijzigingen van de gemeentekieswet*, 25 september 2005;
- Dr. Petra Meier (V.U.B.): *De impact van kiesstelsels op de gender-verhoudingen in de politiek, bedenkingen bij het voorontwerp*, 26 september 2005.

Alleen de Hoge Raad is verantwoordelijk voor de verwerking van hun bedenkingen in dit advies. De Hoge Raad wenst hen uitdrukkelijk te danken voor hun inbreng. U vindt de volledige bijdragen als bijlage bij dit advies. Alle documenten zijn ook te raadplegen op de website van de Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur: www.binnenland.vlaanderen.be/HRBB/.

Het advies over het voorontwerp van kiesdecreet wordt verder als volgt ingedeeld: in deel 1 start de Hoge Raad met de opsomming van vijf evaluatiecriteria die verder in het advies mee in overweging zullen worden genomen bij de beoordeling van het voorontwerp. In deel 2 worden enkele voorafgaande algemene bedenkingen geformuleerd. De analyse van de specifieke voorstellen uit het voorontwerp zelf gebeurt in deel 3. In deel 4 vindt u de samenvatting en algemene conclusies van het advies. Als bijlage tenslotte worden enkele meer gedetailleerde juridische en redactionele bedenkingen gebundeld, maar de Hoge Raad streefde hier geen volledigheid na.

1. VOORAF: EVALUATIECRITERIA

Volgens het rapport 'Electoral Systems and Voting Procedures at Local Level' van de Raad van Europa, afdeling Lokale en Regionale Autoriteiten in Europa¹, zijn er vijf evaluatiecriteria om kiessystemen te evalueren:

1. Representatie

Representatie betekent dat de maatschappelijke stromingen en politieke opinies voldoende kunnen worden teruggevonden in de vertegenwoordigende organen. Aan de ene kant betekent dit dat moet gezorgd worden dat verschillende groeperingen op een voldoende manier worden vertegenwoordigd, en aan de andere kant dat de representatie min of meer proportioneel is aan de maatschappelijke verhoudingen. De parameter om dit criterium te meten is de mate van proportionaliteit tussen stemmen en zetels.

2. Concentratie

Kiessystemen moeten de besluitvormingscapaciteit van een politiek systeem garanderen. Concentratie betekent met andere woorden dat de maatschappelijke stromingen en politieke opinies op een dergelijk manier moeten worden vertegenwoordigd dat politieke discussies effectief kunnen worden gemaakt en dat het politieke systeem een zekere mate van stabiliteit kan vertonen. Een belangrijke parameter hierbij is het aantal partijen, of de beperking van het aantal partijen, die zetels bekomen.

3. Participatie

Participatie betekent in deze context de sterke of zwakke (vertrouwens)relatie, kennis, en identificatie tussen de kiezer en degene die effectief verkozen worden. De parameter voor dit criterium is de persoonlijke stem (de 'naamstem'). Als bijvoorbeeld de persoonlijke stem onmogelijk is, zoals in een systeem waarbij enkel voor een vaststaande lijst kan worden gestemd, scoort dit criterium slecht.

4. Eenvoud en begrijpbaarheid

Volgens dit criterium is het noodzakelijk dat het kiespubliek het kiessysteem kan verstaan en zelfs kan voorspellen wat het effect van zijn stem zal zijn.

5. Transparantie

Transparantie wordt gezien als het belangrijkste criterium om de legitimiteit van een kiessysteem te evalueren. Aspecten die hier van belang zijn, zijn de openheid naar de massamedia toe, de regels voor controle op de kiesresultaten en het recht om tegen eventuele onregelmatigheden in beroep te gaan.

Op elk van deze criteria scoort het voorliggende voorontwerp, dat in grote mate overeenkomt met de vorige wettelijke bepalingen, over het algemeen en in vergelijking met vele andere landen redelijk goed. Dit hoeft ook niet te verwonderen, gezien de lange democratische traditie in ons land. Toch is de Hoge Raad van mening dat ook hier elke hervorming van een kiessysteem de ambitie moet hebben om nog beter te voldoen aan bovenstaande criteria. Twee belangrijke vragen die zeker aan bod zullen komen tijdens het verdere advies zijn dus:

¹ Council of Europe, (1998), *Electoral Systems and Voting Procedures at Local Level*, Local and Regional Authorities No. 68, Report by the Steering Committee on Local and Regional Democracy prepared with the collaboration of Professor Dieter Nohlen, Council of Europe Publications, 53 blz.

De vijf criteria worden ook beschreven in: Kersting, N., (2005), *Reforming Local Electoral Systems in Europe*, in: Reynaert, H., K. Steyvers, P. Delwit en J. Pilet (eds.), Revolution or Renovation: reforming local politics in Europe, Vanden Broele, Brugge, pp. 29 - 48.

- Zijn de hervormingen die worden voorgesteld in het voorontwerp een verbetering in het licht van de evaluatiecriteria?
- Dient de Vlaamse Regering verdere stappen te ondernemen om nog beter aan de criteria te voldoen?

In de conclusie bij dit advies wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste bevindingen per criterium.

2. ALGEMENE BEDENKINGEN

De Hoge Raad formuleert voorafgaand enkele algemene bedenkingen die de specifieke voorstellen uit het voorontwerp overstijgen. Volgende onderwerpen komen aan bod:

- De problematiek van de bevoegdheidsverdeling;
- De krappe timing;
- De nood aan een consistente en moderne Vlaamse kiesregelgeving.

2.1. Problematiek van de bevoegdheidsverdeling

Duidelijkheid en eenvoud zijn twee belangrijke evaluatiecriteria voor een kiessysteem (zie deel 1). Het heeft een positieve invloed op de informatiekost en beperkt de tijdsinvestering van kiezers. Een gecompliceerd kiessysteem kan misschien interessant en motiverend zijn voor een kleine groep hoger opgeleide politiek geïnteresseerden, maar over het algemeen wordt de modale kiezer erdoor verward (Kersting, 2005: 37-38)². In dit kader is het aangewezen te benadrukken dat behoorlijke regelgeving hoe dan ook te allen tijde consistent en op elkaar afgestemd moet zijn.

De Hoge Raad ziet een aantal problemen op dit vlak. Zo kan er worden opgemerkt dat de kieswetgeving in België in die mate gefractioneerd is over het Vlaamse en het federale niveau dat een degelijk en doorzichtig beleid heel moeilijk wordt. Enkele voorbeelden:

- het stemrecht van EU-onderdanen en niet-EU-onderdanen blijft een federale materie;
- de Vlaamse overheid kan niet tornen aan de specifieke regelingen die zijn getroffen in de faciliteitengemeenten en aan de waarborgen voor de taalminderheden;
- het is nog steeds niet 100% duidelijk of de Vlaamse overheid de bevoegdheid heeft om het verkiezingscontentieux te regelen (zie ook memorie van toelichting, p. 6-7).

Deze problematiek wordt ook uitvoerig geschetst in de memorie van toelichting (p. 2 t.e.m. 10). De Vlaamse Regering is er zich dus van bewust. De Hoge Raad hoopt bijgevolg dat deze inconsequente bevoegdheidsverdeling bij een eventuele volgende ronde in de staatshervorming aan bod zal komen.

In verband met de wet van 19 maart 2004 (B.S. 23 april 2004) die stemrecht verleent aan niet-EU-onderdanen voor de gemeenteraadsverkiezingen (niet van toepassing op provinciaal niveau) wil de Hoge Raad er tenslotte op wijzen dat er nog steeds geen uitvoeringsbesluiten zijn opgemaakt die de wet uitvoerbaar maken.³ Daar moet dringend duidelijkheid over komen, want op het terrein zijn de partijen en besturen zich momenteel aan het voorbereiden op deze nieuwigheid. Indien echter geen uitvoering wordt gegeven aan deze wet, blijft hij dode letter in de praktijk. De Hoge Raad vraagt bijgevolg aan de Vlaamse Regering dat ze in het Overlegcomité aandringt bij de federale overheid om hier ofwel dringend werk van te maken, ofwel, indien men dit niet van plan is, duidelijk te stellen dat de wet in de praktijk niet zal worden toegepast.⁴

² Kersting, N., (2005), *Reforming Local Electoral Systems in Europe*, in: Reynaert, H., K. Steyvers, P. Delwit en J. Pilet (eds.), *Revolution or Renovation: reforming local politics in Europe*, Vanden Broele, Brugge, pp. 29 - 48.

³ Volgens artikel 1ter van de Gemeentekieswet moet er nog een koninklijk besluit worden opgemaakt waarin het model wordt vastgelegd van de schriftelijke aanvraag die vreemdelingen moeten indienen indien ze willen stemmen.

⁴ Voor alle duidelijkheid: de Hoge Raad is absoluut geen voorstander van deze laatste optie, want op die manier wordt een door de volksvertegenwoordigers goedgekeurde wet uitgehold door de federale regering.

2.2. Krappe timing ?

Beleidsnota Binnenlands Bestuur 2004-2009, p. 18:

Tijdens deze legislatuur staat de modernisering van het lokale bestuur in de aandacht. De lokale en provinciale verkiezingen van oktober 2006 zijn daarbij een kantelmoment. Deze datum blijft doorlopend in het vizier. (...)

Verkiezingen zijn het basisinstrument voor de werking van de democratie. De lokale en provinciale verkiezingen van oktober 2006 zijn ook de eerste die wij als Vlaamse overheid zelf organiseren. De Vlaamse Regering wenst die goed voor te bereiden, maar tegelijkertijd zowel aan de burgers als aan de lokale besturen zelf tijdig zekerheid te bieden over het juridische kader waarin die verkiezingen zullen verlopen. De Vlaamse Regering kan haar beleidskeuze, ook reeds om louter organisatorisch-technische redenen, niet uitstellen.

Het is daarom noodzakelijk dat de regelgeving voor deze organisatie tijdig vast ligt. Concreet moet er volstrekte duidelijkheid zijn één jaar voor die verkiezingen.

Tegen die datum moeten de Vlaamse Regering en het Vlaamse Parlement belangrijke knopen doorhakken, die ten dele ook samenhangen met het Gemeente- en Provinciedecreet. Ik zal hierover een discussie op gang brengen ten einde het democratisch gehalte van onze instellingen te versterken, evenals de consistentie en transparantie van hun werking.

Op 8 oktober 2006 vinden de eerste districts-, gemeente- en provincieraadsverkiezingen plaats die worden georganiseerd door de Vlaamse overheid. De Vlaamse Regering zag zich aan het begin van deze legislatuur daardoor genoodzaakt om nog voor die verkiezingen een aantal onvermijdelijke wijzingen aan te brengen aan de bestaande wettelijke kaders (o.a. wijziging van de munteenheid en aanpassing aan de Vlaamse terminologie). Met uitzondering van enkele vernieuwingen (man/vrouw pariteit, neutralisering van de lijststem, oprichting Raad voor Verkiezingsbetwistingen, ...), heeft de Vlaamse Regering ervoor geopteerd om het bij de noodzakelijke aanpassingen te houden en voor de rest zoveel mogelijk de huidige bepalingen te behouden. Er is in de memorie van toelichting dan ook terecht sprake van een wijzigingsdecreet.

De Hoge Raad heeft begrip voor de argumentatie die de Vlaamse Regering hiervoor geeft in de memorie van toelichting. De Hoge Raad erkent dat met een hervorming van de regels voor de gemeente- en provincieraadsverkiezingen niet lichtzinnig mag worden omgesprongen. Verkiezingen zijn het basisinstrument voor de werking van de democratie en het is van cruciaal belang dat besturen, partijen, burgers en de organiserende overheid zelf zich daarop tijdig kunnen voorbereiden. Het is in die zin nu veel te laat om op de korte termijn voor de verkiezingen nog meer belangrijke hervormingen door te voeren.

De vraag kan zelfs worden gesteld of er voldoende tijd zal zijn om de hervormingen die wel zijn opgenomen op een doordachte manier uit te voeren, want het is duidelijk dat de Vlaamse overheid haar eigen timing niet zal halen (volledige zekerheid over de organisatie van de verkiezingen tegen ten laatste oktober 2005). Daarbij moet rekening worden gehouden met het feit dat de definitieve goedkeuring van het kiesdecreet eigenlijk op zich maar een tussenstap is. Daarna moet er nog werk worden gemaakt van de uitvoeringsbesluiten, omzendbrieven, onderrichtingen, formulieren en alle praktische zaken die bij een verkiezing komen kijken. Dit is een zware druk op de schouders van de Vlaamse administratie, die deze zaken voor een eerste maal moet organiseren en die door het uitblijven van definitieve politieke beslissingen veel tijd heeft verloren. Het dient te worden benadrukt dat verkiezingen de basis zijn van elke democratische maatschappij. Misstappen kan men zich hierbij niet veroorloven.

De Hoge Raad heeft dus zeker begrip voor de praktische bekommernissen van de huidige Vlaamse Regering. Toch kan ook hier dezelfde opmerking worden gemaakt als over de totstandkoming van het gemeente- en provinciedecreet. De Vlaamse overheid kreeg op 1 januari 2002 formeel de bevoegdheid over de organieke regelgeving voor de gemeenten en provincies (Bijzondere Wet van 13 juli 2001). De Vlaamse overheid heeft dus bijna 4 jaar de tijd gehad om aan een kiesdecreet te werken. De Hoge Raad is van mening dat er in die tijdsspanne meer op tafel had kunnen liggen dan het huidige voorstel van wijzigingsdecreet. Maar een belangrijk deel van de verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij de vorige Vlaamse Regering, die na veel

voorbereidingswerk uiteindelijk geen compromis heeft kunnen vinden voor het opstellen van eigen Vlaamse organieke kaderteksten voor de lokale en provinciale besturen.

De krappe tijdspanne waarin het voorliggende decreet is tot stand gekomen, heeft ook een duidelijke invloed gehad op de technische uitwerking van de tekst. De Hoge Raad merkt op dat er nog verschillende juridische en redactionele slordigheden in de tekst zijn blijven staan. De Hoge Raad heeft er een aantal van opgesomd in de bijlage, maar streefde hier geen volledigheid na. De Hoge Raad raadt ten zeerste aan om de tekst aan een grondige tweede lezing te onderwerpen vooraleer verdere stappen worden ondernomen in het besluitvormingsproces.

2.3. Nood aan consistente en moderne Vlaamse kiesregelgeving

Door omstandigheid heeft de Vlaamse Regering dus geen algemene, moderne en uitgebalanceerde Vlaamse kiesregelgeving kunnen voorleggen. De Hoge Raad betreurt dit om volgende redenen:

- Het voorontwerp dat nu voorligt, is door het samenraapsel van wijzigings- en opheffingsartikels zo goed als **onleesbaar**. Daarnaast waren de gemeente- en provinciekieswet op zich al moeilijk leesbare teksten, met onderlinge verwijzingen naar elkaar of naar het Algemeen Kieswetboek. Er is op korte termijn absoluut nood aan een degelijke gecoördineerde tekst. Op langere termijn moet er gestreefd worden naar een volledig eigen Vlaamse kiesregelgeving.
- De bepalingen betreffende de organisatie van de verkiezingen voor de districts-, gemeente- en provincieraaden en voor het Vlaamse Parlement zijn, zelfs binnen de eigen Vlaamse bevoegdheden, **niet op elkaar afgestemd**. Het is voor de Hoge Raad bijvoorbeeld onduidelijk waarom men voor de zetelverdeling tussen de lijsten op lokaal niveau gebruik maakt van het systeem Imperiali, terwijl op districts-, provinciaal en Vlaams niveau het systeem D'Hondt wordt gehanteerd.⁵ Daarnaast vraagt de Hoge Raad zich af waarom men voor de gemeenteraadsverkiezingen werkt met één kieskring per gemeente, terwijl men voor de provincieraadsverkiezingen werkt met verschillende kiesdistricten per provincie.⁶ Volgens de Hoge Raad is het cruciaal voor de kiezer dat ernaar wordt gestreefd om zoveel als mogelijk alle verkiezingen (voor district, gemeente, provincie en Vlaanderen) volgens dezelfde regels te laten verlopen. Al moet volledigheidshalve worden toegevoegd dat de kiesregels maar een deel van het verhaal zijn en dat er nog andere factoren de eenvormigheid voor de kiezer mee bepalen (bijvoorbeeld de politieke partijen zelf).
- De tekst is duidelijk zonder een echte **visie** tot stand gekomen. De krachtlijnen van het voorontwerp, zoals ze worden geformuleerd op bladzijden 1 en 2 van de memorie van toelichting, zijn een samenraapsel van verschillende politieke eisen. Ze vertonen weinig coherentie en spreken elkaar soms zelfs tegen. Enkele voorbeelden:
 - de neutralisering van de lijststem kan het effect van de man/vrouw pariteit teniet doen (zie punt 3.3);
 - de neutralisering van de lijststem geldt niet voor de opvolgers (zie punt 3.4);
 - de doelstelling van de neutralisering van de lijststem (volgorde is niet belangrijk) is tegenstrijdig met de verplichting dat de eerste drie kandidaten van de lijst van verschillend geslacht moeten zijn (volgorde is wel belangrijk) (zie punt 3.4);

⁵ Later in het advies wordt dieper ingegaan op de problematiek Imperiali versus D'Hondt, zie punt 3.2.

⁶ In punt 3.8 komt de Hoge Raad terug op de kiesomschrijving van de provincies.

- de neutralisering van de lijststem beoogt het beter respecteren van de wil van de individuele kiezer, het behoud van het systeem Imperiali voor de gemeenteraadsverkiezingen het omgekeerde (zie punt 3.2).
- De memorie van toelichting is in haar geheel een bedroevend werkstuk waarin praktisch **geen motivering** kan worden gevonden voor de genomen beslissingen. Het overgrote deel van de algemene toelichting wordt ingenomen door een juridische duiding (9 van de 13 bladzijden). Er is geen duidelijkheid over wat de Vlaamse Regering denkt over het geheel van de kiesregelgeving, noch over waar ze in de toekomst naar toe wil.

Concluderend betreurt de Hoge Raad dat de Vlaamse Regering, net zoals bij het gemeente- en provinciedecreet, een cruciale regeling zoals het kiesdecreet op een dergelijke korte termijn heeft moeten opstellen. Daardoor zijn veel zaken bij het oude gebleven en is de tekst weinig vernieuwend. Slechts hier en daar wordt een hervorming voorgesteld waar een politiek compromis kon worden over gevonden, zonder echt rekening te houden met de interne consistentie van de tekst en zonder zelfs de moeite te nemen om ze te motiveren.

De echt belangrijke hervorming, namelijk het opmaken van een Vlaamse Kiescode die de regelingen betreffende de organisatie van de verkiezingen van alle Vlaamse bestuursniveaus maximaal op elkaar afstemt, gebeurt volgens de memorie van toelichting pas in een volgende fase. Het is voor de Hoge Raad niet duidelijk wanneer dit zal zijn. Volgens de Hoge Raad had die Vlaamse Kiescode er eigenlijk nu al moeten liggen.

3. SPECIFIEKE BEDENKINGEN

Er worden specifieke bedenkingen geformuleerd over volgende aspecten uit het voorontwerp:

1. Stemplicht versus stemrecht;
2. D'Hondt versus Imperiali;
3. Man/vrouw pariteit;
4. Lijststem versus voorkeurstem;
5. Volmachten;
6. Kartels en fracties;
7. Districtsraden;
8. Kiesomschrijving provincieraadsverkiezingen;
9. Verkiezingsbetwistingen;
10. Verkiezingsuitgaven
11. Geautomatiseerde stemming.

3.1. Stemplicht versus stemrecht

Geen wijzigingen ten opzichte van de huidige bepalingen.

De discussie over stemplicht of stemrecht is in wezen een politieke discussie. Het maken van een keuze hierin vraagt een politiek afwegingsproces tussen pro's en contra's. De Hoge Raad wenst in dit verband te verwijzen naar volgende publicaties:

- Billiet, J., (2001), *Opkomstplicht of vrijheid om al of niet te gaan stemmen?*, ISPO-bulletin 2001/44, Leuven (www.kuleuven.be/sociologie/download/ispo/stemrecht.pdf);
- Vlaams Parlement, stuk 1962 (2003-2004) - Nr. 2, verslag namens de Commissie voor Binnenlandse Aangelegenheden, Huisvesting en Stedelijk Beleid van de hoorzitting over de voorstellen van decreet van de heer André-Emiel Bogaert houdende wijziging van de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen en wijziging van de gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932, met het oog op de afschaffing van de stemplicht, met professor Jaak Billiet (Katholieke Universiteit Leuven), de heer Johan Ackaert (Limburgs Universitair Centrum), professor Bart Maddens (Katholieke Universiteit Leuven), professor Carl Devos (Universiteit Gent) en professor Eric Corijn (Vrije Universiteit Brussel) (www.vlaamsparlement.be).

De Hoge Raad wenst hierover voorlopig en in deze context geen standpunt in te nemen. De timing daarvoor is ook veel te krap. Dit betekent niet dat de Hoge Raad het debat over stemplicht versus stemrecht niet de moeite waard vindt. Integendeel, de Hoge Raad wil hierover gerust meedenken indien de vraag zich ooit zou stellen.

3.2. D'Hondt versus Imperiali

Geen wijzigingen ten opzichte van de huidige bepalingen.

Een cruciaal element bij het opstellen van kiesregels is de keuze voor het systeem die de stemmen omzet in zetels. Bij die keuze is er altijd een zekere spanning tussen een vertaling van de voorkeuren van heel de bevolking en het draagvlak dat bepaalde kandidaten/politieke partijen moeten hebben om vertegenwoordigd

te zijn, en de bestuurbaarheid van een bestuur (Vander Weyden, 2001: 3)⁷. Er moet met andere woorden een afweging worden gemaakt tussen de criteria representativiteit en concentratie (zie deel 1, evaluatiecriteria).

De Vlaamse Regering opteert ervoor om de huidige situatie te behouden, namelijk Imperiali bij de gemeenteraadsverkiezingen en D'Hondt bij de districts- en provincieraadsverkiezingen. Het systeem Imperiali is voordeliger voor de grote partijen en scoort beter voor het criterium 'concentratie' (bestuurbaarheid), terwijl het systeem D'Hondt meer kansen biedt voor kleinere partijen om zetels binnen te halen en dus meer representatief is.

De Hoge Raad spreekt geen voorkeur uit voor het ene of het andere systeem, omdat dit opnieuw een hoofdzakelijk politieke discussie is, maar wenst wel te wijzen op de problematiek van de consistente regelgeving (zie ook punt 2.3).

Tijdens de vorige legislatuur was er op een bepaald moment een politiek compromis om ook voor de gemeenteraadsverkiezingen het systeem D'Hondt te hanteren. De Hoge Raad heeft toen in zijn standpunt 1-2003 over de krachtlijnen voor een kiesdecreet ingestemd met deze keuze, met als hoofdargument dat er op die manier een betere congruentie was tussen de districts-, gemeente- en provincieraadsverkiezingen. Daardoor werd ook gezorgd voor meer duidelijkheid en eenvoud voor de burger, wat cruciale criteria zijn voor een goed kiessysteem (zie deel 1, evaluatiecriteria). Ook de heer Johan Ackaert pleit in zijn bijdrage o.a. om die reden voor de invoering van het systeem D'Hondt voor de gemeenteraadsverkiezingen (zie bijlage III voor zijn volledige argumentatie).

Indien de Vlaamse Regering desondanks redenen ziet om voor een verschillend kiessysteem te opteren voor de verschillende bestuursniveaus, dan moet ze dat op zijn minst uitgebreid motiveren in de memorie van toelichting.⁸ Nu ontbreekt opnieuw elke onderbouwing.

Tenslotte wijst Johan Ackaert in zijn bijdrage op een andere inconsequentie in het voorontwerp. Het behoud van het systeem Imperiali voor de gemeenteraadsverkiezingen komt vooral tegemoet aan de wens om een bestuursmeerderheid naar voren te schuiven en minder aan de wens om de schakering onder de publieke opinie zo getrouw mogelijk te verdelen in de verdeling van gemeenteraadszetels. Dit is tegenstrijdig met het voorstel om de impact van de lijststem te neutraliseren. Want dat voorstel beoogt juist het omgekeerde, namelijk het beter respecteren van de wil van de individuele kiezer in de aanwijzing van politiek personeel (zie bijlage III).⁹

3.3. Man / vrouw pariteit

De Hoge Raad ontving omtrent de gender-verhoudingen in het voorontwerp een nota van dr. Petra Meier van de V.U.B. Haar bijdrage vindt u als bijlage bij dit advies. In dit hoofdstuk voegt de Hoge Raad er nog een aantal eigen accenten aan toe.

⁷ Vander Weyden, P, (2001), *Disproportionaliteit van het Belgisch kiessysteem*, IPSoM-bulletin 2001/6, KUBrussel, 43 blz.

⁸ Volgens de Hoge Raad kunnen er alvast geen argumenten worden gevonden om voor de districts- en gemeenteraadsverkiezingen een verschillend systeem te hanteren. Zie punt 3.7.

⁹ De Hoge Raad wil er ook in dit verband op wijzen dat niet enkel het kiesstelsel van belang is in deze kwestie, maar dat ook de politieke partijen zelf een belangrijke rol te spelen hebben in de keuze tussen bestuurbaarheid en representatie. Als partijen bijvoorbeeld beslissen om zich als kartel aan de kiezer aan te bieden, dan wordt eerder gekozen voor bestuurbaarheid. Als partijen elk individueel opkomen, dan zal er een betere afspiegeling zijn van de wil van de kiezer.

Artikel 10, 7° (voor de gemeenteraadsverkiezingen)

Op elk van de lijsten van kandidaten voor de verkiezingen mag het verschil tussen het aantal kandidaten van elk geslacht niet groter zijn dan één.

De eerste drie kandidaten van elk van de lijsten mogen niet allemaal van hetzelfde geslacht zijn.

(Identieke bepaling in artikel 40, 4° voor de provincieraadsverkiezingen)

Deze maatregelen moet ervoor zorgen dat vrouwen beter worden vertegenwoordigd binnen het bestuur. In het licht van de evaluatiecriteria voor een kiessysteem scoort dit voorstel dus in theorie goed in het criterium 'representatie' (zie deel 1, evaluatiecriteria).

De Hoge Raad staat principieel positief ten opzichte van deze maatregel, maar vreest dat het in de praktijk weinig verandering met zich zal meebrengen. Ten eerste wordt ook de lijststem geneutraliseerd (zie hierna, punt 3.5). Daardoor worden de voorkeurstemmen de bepalende factor voor het behalen van een zetel. En daar knelt het schoentje volgens dr. Petra Meier. Want onderzoek wijst uit dat mannen beduidend meer voorkeurstemmen halen dan vrouwen. De combinatie van het quotum en de afschaffing van de lijststem kan dus een status-quo of zelfs achteruitgang betekenen van de vertegenwoordiging van de vrouwen in het bestuur (zie bijlage voor de argumentatie van dr. Petra Meier).

Daarnaast staan ook praktische bezwaren mogelijk de goede bedoelingen van deze maatregel in de weg. Petra Meier rekende uit dat in de aanloop naar de lokale verkiezingen van 2000 slechts 15% van de lijsten aan de nu voorgestelde voorwaarde voldeden. De Hoge Raad ontvangt vanuit de lokale en provinciale besturen en partijen verschillende signalen dat het heel moeilijk zal worden om in bepaalde gemeenten of kiesdistricten voldoende geschikte vrouwelijke kandidaten te vinden om deze keer wel de quota te halen.

De Hoge Raad vraagt zich af wat er moet gebeuren indien dit niet lukt. Bij de invoering van de 2/3-regel voor de federale verkiezingen (maximum 2/3 van de kandidaten van een lijst mogen van hetzelfde geslacht zijn) stelde de federale overheid dat het in extremis mogelijk was om onvolledige lijsten in te dienen (met blanco plaatsen) indien niet aan de regel kan worden voldaan.

Het is niet duidelijk wat er zal gebeuren indien partijen lijsten indienen die niet voldoen aan de nieuwe verplichtingen in het voorontwerp. De Hoge Raad vermoedt dat de federale optie (onvolledige lijsten) in strijd is met de bepalingen uit het voorontwerp (maximum één eenheid verschil tussen het aantal kandidaten van elk geslacht) en dat lijsten die niet voldoen aan de verplichtingen dus onontvankelijk zullen zijn. Het blijft echter gissen. De Hoge Raad stelt voor dat er in het voorontwerp een bijkomende bepaling wordt opgenomen waarin duidelijk wordt gesteld wat er zal gebeuren indien lijsten niet aan de benodigde man/vrouw verhouding komen.

Deze problematiek moet ook gezien worden in relatie met artikel 45 van het gemeentedecreet en artikel 44 van het ontwerp van provinciedecreet waarin wordt gesteld dat de leden van respectievelijk het college en de deputatie van verschillend geslacht moeten zijn. Indien ondanks goedbedoelde maatregel toch mogelijk minder vrouwen in de raad zetelen, dan wordt het des te moeilijker om een vrouwelijke uitvoerende mandataris te vinden tussen de verkozenen. Wat dan op zich weer tot gevolg zou kunnen hebben dat er personen van buiten de raad in het uitvoerend orgaan moeten zetelen, waar de Hoge Raad vanuit democratisch oogpunt geen voorstander van is.

Concluderend kan worden gesteld dat de Hoge Raad absoluut voorstander is van maatregelen die het aantal vrouwen in besturen verhoogt. De huidige lokale en provinciale besturen zijn in bepaalde gevallen nog te veel een mannenbastion en dus geen afspiegeling van de verhoudingen in de maatschappij. Maar dergelijke maatregelen moeten uiteraard functioneel blijven. Het is op dit vlak dat op zijn minst een aantal vragen kunnen worden gesteld over het voorstel van de Vlaamse Regering. Het lijkt iets teveel op een wettelijke forcing, die in de praktijk mogelijk weinig of zelfs negatieve gevolgen kan hebben voor het aantal vrouwen

in het bestuur door de neutralisering van de lijststem. Voor een echte ommezwaai is er nood aan meer fundamentele maatregelen om de positie van de vrouw versterken. Daarbij denkt de Hoge Raad aan sensibilisering van het kiespubliek, meer aandacht voor politiek in de scholing, meer mogelijkheden voor specifieke opleiding, het creëren van mogelijkheden die het de vrouwen makkelijker maakt om in het bestuur te stappen, enz. Zonder deze fundamentele randvoorwaarden blijven dergelijke voorstellen zoals opgenomen in het voorontwerp weinig functioneel.

3.4. Lijststem versus voorkeurstem

Artikel 22 (voor de gemeenteraadsverkiezingen)

In artikel 57 van de Gemeentekieswet gecoördineerd door de wet van 4 augustus 1932, gewijzigd bij art. 121 van de wet van 5 juli 1976 en vervangen bij art. 7 van de wet van 26 juni 2000, worden in het tweede lid, de derde en vierde volzin, en het derde lid opgeheven.¹⁰

(Identieke bepalingen in artikel 48 voor de provincieraadsverkiezingen)

Door de neutralisering van de lijststem (een lijststem heeft geen invloed meer op welke kandidaten rechtstreeks worden verkozen) scoort het voorliggende voorontwerp van kiesdecreet in theorie beter op het evaluatiecriterium 'participatie' ten opzichte van de huidige wettelijke bepalingen (zie deel 1, evaluatiecriteria). Voorkeurstemmen worden namelijk de bepalende factor om een zetel binnen te halen. Kiezers worden, nog meer dan vroeger, gedwongen om na te denken over de personen die ze in het bestuur willen hebben en moeten zich dus ook beter informeren. Daardoor wordt de band tussen kiezer en degene die effectief verkozen is, groter. De macht van de politieke partijen wordt beperkt en de verkiezingen krijgen een democratischer karakter, wat de Hoge Raad op zich uiteraard toejuicht. Het belang van de individuele kandidaten wordt bijkomend versterkt door de beslissing dat nu elke kandidaat een individueel volgnummer krijgt waarmee campagne kan worden gevoerd (zie artikel 15, 2° voor de gemeenteraadsverkiezingen en artikel 44, 2° voor de provincieraadsverkiezingen).

In de praktijk is het voor de Hoge Raad echter absoluut niet zeker of deze maatregel ook effectief de participatie verhoogt. Ten eerste veronderstelt dit dat de kiezer op de hoogte is van de neutralisering van de lijststem. Want er kan nog steeds een lijststem worden uitgebracht (waar de Hoge Raad trouwens voorstander van is). Alleen verandert de waarde van die stem (telt enkel nog mee voor het aantal zetels per lijst en voor de helft voor de opvolgers). De Hoge Raad stelt alvast voor dat de Vlaamse overheid hierover duidelijk communiceert, want momenteel wordt soms de indruk gewekt dat de lijststem gewoon wordt afgeschaft.

Ten tweede veronderstelt dit ook dat de kiezer een zekere inspanning doet om zich te informeren over de kandidaten en weet waar die informatie te vinden is, wat zeker niet evident is.

Tenslotte berekende Johan Ackaert dat deze maatregel voor de gemeenteraadsverkiezingen weinig invloed zal hebben, omdat reeds een heel groot percentage van de kiezers één of meerdere voorkeurstemmen plaatst (ong. 85 procent). Enkel bij kleinere partijen zou de invloed duidelijker zijn.¹¹

¹⁰ De te schrappen passages uit artikel 57 van de Gemeentekieswet zijn de volgende:

Alvorens de gekozenen aan te wijzen, kent het hoofdbureau aan de kandidaten individueel de helft van het aantal stemmen toe ten gunste van de volgorde van voordracht. Deze helft wordt vastgesteld door het product van de vermenigvuldiging van het aantal stembiljetten met een lijststem, bedoeld in artikel 50, § 1, tweede lid, 1°, en het aantal door deze lijst behaalde zetels, te delen door twee.

De in het vorige lid bedoelde toekenning gebeurt door overdracht. De toe te kennen stembiljetten worden toegevoegd aan de naamstemmen die de eerste kandidaat van de lijst heeft behaald, voor wat nodig is om het verkiesbaarheidscijfer dat specifiek is voor elke lijst, te bereiken. Is er een overschot, dan wordt het op gelijkaardige wijze toegekend aan de tweede kandidaat, vervolgens aan de derde en zo verder, totdat de helft van het aantal gunstige stemmen voor de volgorde van voordracht, zoals die bepaald is in het vorige lid, uitgeput is.

De neutralisering van de lijststem kan dus in theorie nobele bedoelingen hebben, maar zal in de praktijk mogelijk weinig verschil maken. Daarnaast wees de Hoge Raad reeds op het mogelijk negatieve effect dat de neutralisering van de lijststem kan hebben op de gender-verhoudingen in de raad (zie hiervoor – punt 3.4). De Hoge Raad weet niet of de Vlaamse Regering zich daarvan bewust is, om de simpele reden dat er helemaal geen argumentatie of motivatie voor deze beslissing is terug te vinden in de memorie van toelichting. De Hoge Raad vindt dit onbegrijpelijk. Het is toch niet enkel omdat er een politiek compromis kon over worden gevonden dat dit in de tekst is opgenomen?

Daarenboven blijkt de volledige neutralisering van de lijststem niet te gelden voor de opvolgers. De Hoge Raad vraagt zich ook hier af wat de precieze motivering is. Dit zorgt er enkel voor dat het kiessysteem nog complexer en onduidelijker wordt. Meer nog, volgens Johan Ackaert zal het partieel behoud van de lijststem voor de aanwijzing van de opvolgers de verleiding bij partijen doen toenemen om bij het uit de boot vallen van bepaalde (door partijelites gewenste) kandidaten bij de verkiezing van de effectieven 'corrigerende' manoeuvres uit te voeren door druk uit te oefenen op een of meer verkozenen om de (gewenste) opvolger alsnog toegang te verlenen tot de gemeenteraad (men kan hier verwijzen naar bepaalde praktijken in de Antwerpse gemeenteraad tijdens de huidige legislatuur) (zie bijlage III).

Er kan ook worden gewezen op een tegenstrijdigheid van doelstellingen. Met de neutralisering van de lijststem wil de Vlaamse Regering het signaal geven dat niet de volgorde van de lijst - door de partij vastgelegd - van belang is, maar de sterkte van de kandidaat zelf. Dit is eigenlijk tegenstrijdig met het voorstel in artikel 10, 7°, 2° alinea ("de eerste drie kandidaten van elk van de lijsten mogen niet allemaal van hetzelfde geslacht zijn"). Want hierdoor laat de Vlaamse Regering dan weer blijken dat de volgorde wel van belang is. Opnieuw blijkt dus dat de interne consistentie van de tekst zoek is en dat er nood is aan een algemene visie op de kiesregelgeving.

De gebrekkige motivering en argumentatie bij dit voorstel zorgt er tenslotte voor dat het voor de Hoge Raad onduidelijk is of de Vlaamse Regering zich bewust is van de praktische gevolgen van de neutralisering van de lijststem. De Hoge Raad zet er een paar op een rijtje:

- De verkiezingen voor de provincieraad worden gehouden per district. Binnen een district zijn er steeds grotere steden en kleinere gemeenten. Kandidaten uit grote steden genieten doorgaans meer bekendheid en hebben een groter electoraat achter zich dan kandidaten uit de kleinere gemeenten. Politieke partijen losten dit op door valabele kandidaten uit minder bevolkte regio's hoger op de lijst te plaatsen en hen op die manier meer kans te bieden om via de stemmen die op de lijst werden uitgebracht een zitje te laten bemachtigen. Nu wordt deze optie uitgesloten;
- Dezelfde opmerking kan worden gemaakt voor gemeenteraadsverkiezingen. Kandidaten uit kleinere deelgemeenten zullen moeilijker verkozen geraken dan vroeger;
- Politieke partijen boden via het systeem van de lijststem ook geregeld inhoudelijk sterke, maar bij het grote publiek onbekende kandidaten de kans om zich in de politiek in te werken en bekendheid te verwerven bij het kiespubliek. Ook deze optie valt nu weg.

Dit zijn allemaal zaken die misschien redelijk evident lijken, maar waar niets kan over worden teruggevonden in de memorie van toelichting.

¹¹ zie *Alleen de voorkeurstemmen teller!*, in *Lokaal*, 16-30 april 2005, pp. 22-23

3.5. Volmachten

Artikel 19 (voor de gemeenteraadsverkiezingen)

§ 1 (...)

De aanvraag moet bij de burgemeester van de woonplaats uiterlijk de derde dag voor die van de verkiezing worden ingediend.

§ 2. Als gemachtigde kan worden aangewezen eenieder die de hoedanigheid van gemeenteraadskiezer bezit. De gemachtigde kan zijn hoedanigheid bewijzen door middel van zijn oproepingsbrief.

Ieder gemachtigde mag slechts één volmacht hebben.

§ 3. De volmacht wordt gesteld op een formulier waarvan het model door de Minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden wordt bepaald; het wordt kosteloos afgegeven op de gemeentesecretarie.

(...)

(Identieke bepaling in [artikel 36](#) voor de provincieraadsverkiezingen)

De Vlaamse Regering verruimt en versoepelt de volmachtenregeling. Op zich vindt de Hoge Raad dit zeker positief. Het probleem is echter dat de momenteel geldende bepalingen betreffende de volmachten wel blijven bestaan voor de andere verkiezingen, waardoor de complexiteit voor de kiezer vergroot. Zeker voor een dergelijke aangelegenheid, waar de burger rechtstreeks betrokken partij is, is het van het grootste belang dat naar uniformiteit wordt gestreefd.

3.6. Kartels en fracties

Artikel 9 (voor de gemeenteraadsverkiezingen)

Het letterwoord boven de kandidatenlijst op het stembiljet mag uit ten hoogste achttien karakters bestaan.

(Identieke bepaling in [artikel 38, 1°](#) voor de provincieraadsverkiezingen)

Artikel 39 (voor de provincieraadsverkiezingen)

Aan iedere politieke partij die minstens drie verkozenen heeft in het Vlaamse Parlement, wordt een gewestelijk gemeenschappelijk volgnummer toegekend. Kartels gebruiken het gemeenschappelijk volgnummer van de partij die eerst voorkomt op de stembrief

(artikel 23, §1 van de Gemeentekieswet bepaalt dat deze regeling ook van toepassing is voor de gemeenteraadsverkiezingen)

In het voorontwerp worden een aantal voorstellen gedaan om de kiesregelgeving aan te passen aan de relatief recente politieke praktijk van de kartels.

De Hoge Raad wenst ten eerste te wijzen op artikel 38 van zowel het gemeentedecreet als het ontwerp van provinciedecreet, waarin het volgende wordt bepaald: 'In de mate dat zulks voorzien is door de provinciekieswet/gemeentekieswet, kan de verkiezing op eenzelfde lijst (bvb kartellijst) aanleiding geven tot de vorming van meer dan één fractie.' In het voorontwerp van kiesdecreet dat nu voorligt wordt dus wel de kartelvorming voorzien, maar er is geen verdere voorziening inzake fracties.

De Hoge Raad is in dit verband principieel van mening dat de verkozenen van een kartellijst ook als fractie moeten zetelen in de raad. Indien de mogelijkheid wordt voorzien dat elke partij van het kartel na de verkiezing opnieuw in een eigen fractie gaat zetelen, dan ontstaat er een cumulatie aan fracties die elke hun eigen privileges hebben. Dit verhoogt de kans op onbestuurbaarheid en zou voor de besturen zelf een aanzienlijke uitgave betekenen. Volgens de Hoge Raad kunnen binnen één fractie van verschillende kartelpartners voldoende onderlinge afspraken worden gemaakt om onafhankelijk van elkaar te werken. Het is onnodig om daarvoor verschillende fracties in te stellen.

Ten tweede heeft de Hoge Raad principiële bedenkingen bij het toekennen van een gewestelijk volgnummer. Volgens de Hoge Raad werkt dit de nationalisering van de lokale en provinciale verkiezingen in de hand en dit moet absoluut worden vermeden. Daarbij kan ook nog worden vastgesteld dat er steeds meer lokale partijen en kartels tot stand komen die op Vlaams niveau niet bestaan. De Hoge Raad vraagt zich bijgevolg af of niet moet worden nagedacht om per gemeente (voor de gemeenteraadsverkiezingen) of per provincie (voor de provincieraadsverkiezingen) een lijstnummer toe te kennen aan de verschillende lijsten, ongeacht ze verkozenen hebben in het Vlaams Parlement. Op die manier wordt de band met de lokale of provinciale gemeenschap ook groter.

3.7. Districtsraden

Geen wijzigingen ten opzichte van de huidige bepalingen

De Hoge Raad is tevreden dat sinds de vorige legislatuur inspanningen zijn geleverd om de organieke bepalingen voor de districtsraden ook volledig in handen te geven van de Vlaamse overheid zodat er een consistente regeling mogelijk is.¹² Daardoor heeft de Vlaamse overheid alle instrumenten in handen om een voor de kiezers duidelijke, eenvoudige en consistente kiesregeling voor alle Vlaamse bestuursniveaus op te stellen.

De Vlaamse Regering heeft ervoor geopteerd om de bepalingen voor de districtsraadsverkiezingen momenteel ongewijzigd te laten. Enkel de vernieuwingen die zijn doorgevoerd voor de gemeenteraadsverkiezingen, gelden nu ook voor de districtsraadsverkiezingen (neutralisering lijststem, man/vrouw pariteit, ...). Dit is op zich niet slecht, omdat de bepalingen betreffende de organisatie van de verkiezing van de districtsraden nu reeds in grote mate zijn afgestemd op de gemeenteraadsverkiezingen.¹³

Een belangrijke uitzondering hierop is de berekeningswijze voor het omzetten van stemmen in zetels. Voor de gemeenteraadsverkiezingen wordt het systeem Imperiali gebruikt, terwijl voor de districtsraadsverkiezingen het systeem D'Hondt in voege is. De Hoge Raad kan in de memorie bij het voorontwerp geen argumenten vinden om het verschil in beide systemen te verantwoorden. De Hoge Raad is ook van mening dat er geen argumenten bestaan om een verschil te verantwoorden, zeker voor de verkiezing van twee bestuursniveaus die in het oog van de kiezers zo dicht bij elkaar liggen.

3.8. Kiesomschrijving provincieraadsverkiezingen

Geen wijzigingen ten opzichte van de huidige bepalingen

Op 5 juni 2002 vroeg de heer Norbert De Batselier, voorzitter van het Vlaams Parlement, op vraag van de commissie voor Binnenlandse Aangelegenheden, Huisvesting en Stedelijk Beleid, aan de Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur een advies over het kiessysteem voor de provincieraadsverkiezingen; een dergelijk advies werd door de Hoge Raad zelf gesuggereerd. Om dit advies voor te bereiden werd een beroep gedaan op de expertise van professor dr. Wilfried Dewachter en Bram Wauters (K.U.Leuven), die een wetenschappelijk advies formuleerden dat als grondslag diende voor de discussies binnen de Hoge Raad.

¹² Herziening van de Grondwet (artikel 41) van 26 maart 2005, Belgisch Staatsblad van 7 april 2005.

¹³ Titel VII van de Gemeentekieswet, de organisatie van de verkiezingen voor de binnengemeentelijke territoriale organen, is een geheel van artikels waarin wordt gesteld dat de regelingen voor de gemeenteraadsverkiezingen van overeenkomstige toepassing zijn op de districtsraadsverkiezingen.

Het advies van Dewachter en Wauters formuleert ook enkele voorstellen voor de kiesomschrijvingen voor de provincieraadsverkiezingen.

Op basis van dat advies pleit de Hoge Raad voor de invoering van provinciale kieskringen: "*De provincie wordt meer provincie als zij zich onopgedeed voorlegt aan de kiezers, dus ook politiek. En dat kan. Wil de provincie zich als politiek niveau echt waarmaken dan kan zij niet anders dan de provincie als één kieskring uitbouwen.*" (Dewachter en Wauters, p. 51)

Het district of het arrondissement als kiesindeling valt niet te verkiezen gezien de burger er zich niet mee kan identificeren; de provincie als bestuursniveau is wel bekend. Daartegenover staat dat de kennis over het provinciebestuur over het algemeen lager is dan over andere bestuursniveaus. Een provinciale kieskring kan een eerste stap zijn om hieraan te verhelpen en de profilering van de provincies aan te scherpen. Met één kieskring per provincie zijn de kandidaten verplicht zich provinciaal aan te bieden, bekend te maken en het provinciaal belang aan bod te laten komen en niet dit van een lokale entiteit die aan geen enkele sociologische realiteit beantwoordt.

Een bijkomend voordeel, volgens Dewachter en Wauters, vormt een sterke vereenvoudiging die bovendien gelijklopend is met de keshervorming op federaal niveau die, met uitzondering van de provincies Vlaams- en Waals-Brabant, nu uitgaat van provinciale kieskringen. Bovendien worden de zogenaamde "bokkensprongen" vermeden die eigen zijn aan de apparentering of lijstenverbinding die onontbeerlijk is bij het werken met kleine districten.

Er kan opgeworpen worden dat met één kieskring per provincie het risico bestaat dat niet elke regio uit de provincie vertegenwoordigd zal worden, wat met een indeling in arrondissementen en/of kiesdistricten wel het geval is. Dewachter en Wauters weerleggen dit. Politieke partijen hebben er belang bij om kandidaten uit alle hoeken van de kieskring op de lijst te zetten, om de streekgebonden populariteit van kandidaten zo goed mogelijk te spreiden over alle streken. Uitgaande hiervan kan men een voldoende mate van zelfregulering veronderstellen. Immers, vanuit hun streven naar de best mogelijke electorale score, zullen politieke partijen ervoor zorgen dat bijna automatisch elke significante streek afdoende zal vertegenwoordigd worden in de provincieraad (Dewachter, p. 53-55). Bovendien hoeft het niet per definitie zo te zijn dat de belangen van een regio niet zouden behartigd worden indien geen kandidaat uit die streek is verkozen.

Minderheidsnota: de leden die zetelen als vertegenwoordigers van de Vereniging van de Vlaamse Provincies zijn geen voorstander van één kieskring per provincie. Zij zijn het eens met het standpunt dat de huidige kiesomschrijvingen te klein zijn en nefaste gevolgen hebben voor de territoriaal evenwichtige spreiding van de toegewezen zetels. Daarom opteren zij voor grotere kieskringen, nl. op streekniveau, maar alleszins meer dan één kieskring per provincie.

De Hoge Raad koppelt aan deze keuze voor provinciale kieskringen de absolute voorwaarde dat een verkozen kandidaat wordt 'verplicht' om zijn mandaat op te nemen (al is deze voorwaarde heel moeilijk in dwingende regelgeving te vertalen). De Hoge Raad wenst geen herhaling van toestanden zoals die zich ook afspeelden bij de federale en Vlaamse verkiezingen. De Hoge Raad is geen voorstander van het op de lijst plaatsen van bekende toppolitici die niet wensen te zetelen in het orgaan waarvoor ze werden verkozen. Eenzelfde gevaar voor kiezersbedrog bestaat er voor de provincieraadsverkiezingen als er wordt geopteerd voor één kieskring. Indien de Vlaamse en federale scenario's zich op dit niveau herhalen, komen personen in de raad die daarvoor eigenlijk nooit een duidelijk mandaat hebben gekregen van de kiezers, zeker omdat (de helft van) het gewicht van de lijststem blijft meetellen voor de aanduiding van de opvolgers (zie hiervoor - punt 3.4). Dit is niet van die aard dat het vertrouwen van de kiezer in de politiek wordt versterkt. Kandidaten op de lijst moeten bewust kiezen voor de deelname aan de provincieraadsverkiezingen. En indien zij verkozen zijn impliceert dit dat zij hun mandaat ook effectief zouden moeten opnemen en ten volle uitoefenen. Bij uitbreiding geldt dit voor alle verkiezingen: Kamer, Senaat, Vlaams Parlement, provincie-, gemeente- en districtsraad.

Doordat gekozen wordt voor één provinciale kieskring kan eventueel het aantal raadsleden per provincie dalen. Die daling moet dan volgens de Hoge Raad alleszins samen gaan met een aanzienlijke verbetering van het statuut van het raadslid, dat voldoende instrumenten in handen moet krijgen om een tegengewicht te vormen tegen de uitvoerende macht, de gespecialiseerde ambtenarij en de steeds mondiger wordende burger. Het verdient echter aanbeveling om dit verder te onderzoeken, zoals de Hoge Raad eveneens suggereerde in zijn advies 3-2005 over het voorontwerp van provinciedecreet.

3.9. Verkiezingsbetwistingen

Transparantie is het belangrijkste evaluatiecriterium voor een kiessysteem (zie deel 1). Het voorliggende voorstel voldoet in heel grote mate aan dit criterium en bouwt wat dit aspect betreft verder op de bestaande wetgeving.

Een belangrijke wijziging op dit vlak is de oprichting van een Raad voor verkiezingsbetwistingen.

Artikel 26

In iedere provincie wordt er een administratief rechtscollege, Raad voor verkiezingsbetwistingen genoemd, opgericht die de bezwaren behandelt die tegen de verkiezing worden ingebracht en de juistheid nagaat van de zetelverdeling tussen de lijsten en van de rangorde waarin de raadsleden en de opvolgers gekozen zijn verklaard.

Iedere Raad voor verkiezingsbetwistingen bestaat uit drie leden en drie plaatsvervangers. De leden van deze raden en de plaatsvervangers zijn houder van een academische graad of een graad van academisch niveau en moeten getuigen van deskundigheid op het vlak van publiek recht, politieke wetenschappen of bestuurswetenschappen.

De leden van de raden voor verkiezingsbetwistingen en hun plaatsvervangers worden aangesteld door de Vlaamse Regering voor een periode van zes jaar.

Het secretariaat van de Raad voor verkiezingsbetwistingen wordt waargenomen door de provinciegriffier.

De procedure tot aanstelling van de leden van de raden alsook hun bezoldiging en de concrete werking van de raden, worden door de Vlaamse Regering bij besluit vastgelegd.

De Hoge Raad sprak reeds eerder zijn goedkeuring uit over de oprichting van een administratief rechtscollege die taken in het kader van de verkiezingsgeschillen overneemt van de Bestendige Deputatie (zie advies 2-2005 over het voorontwerp van gemeentedecreet en advies 3-2005 over het voorontwerp van provinciedecreet). De Hoge Raad is principieel van mening dat rechtsprekende functies best niet worden toevertrouwd aan een politiek orgaan. In die zin is het voorontwerp getoetst aan het criterium 'transparantie' zelfs een verbetering ten opzichte van de huidige bepalingen.

Er blijft echter onduidelijkheid over de vraag of de Vlaamse overheid nu al dan niet bevoegd is om een eigen rechtscollege in te richten. Ook de Raad van State heeft zich hierover nog steeds niet definitief uitgesproken. De Vlaamse Regering is van oordeel dat dit moet kunnen, maar in de memorie van toelichting (p. 6-7) blijft de toon toch eerder twijfelachtig:

Memorie van toelichting, p.6

De rechtsvraag rijst aldus of het Vlaamse Gewest ook gemachtigd is, binnen de geldende (grond)wettelijke stand van regelgeving, zijn bevoegdheid zo ruim te interpreteren dat tevens hieronder tevens de bevoegdheid tot het oprichten van een nieuw administratief rechtscollege voor het beslechten van kiesrechtzaken in eerste aanleg valt.

Hoe dan ook, de Vlaamse Regering is van oordeel dat die regelgevende bevoegdheid - in de zin van artikel 19 BWHI - in het voormelde artikel 6, §1, VIII, 4° BWHI vervat ligt.

De nieuw op te richten Raad voor Verkiezingsbetwistingen moet volgens de memorie van toelichting bij artikel 50 in de toekomst onder andere uitspraak doen over de geldigheid van de gemeente- en provincieraadsverkiezingen.

Memorie van toelichting, p. 28

Met de opheffing van de artikelen 30 en 31 wordt het contentieux van de provincieraadsverkiezingen op dezelfde leest gestoeid als de betwistingen inzake de verkiezing van de gemeenteraden en de schepenvierkiezing. In de toekomst zal de Raad voor Verkiezingsbetwistingen, en niet langer de provincieraad zelf, de geldigheid van de verkiezingen beoordelen.

Dit is een nieuwigheid voor de provincieraden, die volgens de provinciekieswet daar zelf voor instonden (artikel 30 van de provinciekieswet, wordt opgegeven door artikel 50 van het voorontwerp). De Hoge Raad vraagt zich af waarom gemeente- en provincieraden niet zelf de geldigheid van de verkiezingen mogen beoordelen.¹⁴ Indien het Vlaamse en federale parlement deze taak op zich mogen nemen, ziet de Hoge Raad geen argumenten om dit ook niet over te laten aan de gemeente- en provincieraden. Allezins ziet de Hoge Raad niet in waarom deze bevoegdheid van de provincieraden werd afgenomen. Een motivering is niet te vinden.

In artikel 26 van het voorontwerp wordt bepaald dat het secretariaat van de Raad voor Verkiezingsbetwistingen wordt waargenomen door de provinciegriffier. Het is ook bij de provinciegriffier dat de bezwaren moeten ingediend worden en die de beslissingen moet meedelen aan de betrokkenen. De Raad is niet enkel bevoegd voor de provincieraadsverkiezingen, de gemeenteraadsverkiezingen en de districtraadsverkiezingen, maar ook voor andere aspecten van het kiesrecht, zoals het vervallen verklaren van een raadslid, een schepen of een gedeputeerde, en geschillen die kunnen rijzen bij de OCMW-verkiezingen. Alhoewel de Raad voor verkiezingsbetwistingen een rechtscollege ad hoc is (zie memorie van toelichting, p. 24)¹⁵ belet dit niet dat het waarnemen van het secretariaat ervan, zeker in de verkiezingsperiode, een belangrijke tijdsinvestering is, waarvan de financiële weerslag tenslotte ten laste komt van de provinciebesturen. Zal het Vlaams gewest deze meerkost dragen? Een financieel effectenrapport is hier zeker nodig.

Er kan ook de vraag worden gesteld naar het statuut van de provinciegriffier als hij optreedt als secretaris van de Raad voor verkiezingsbetwistingen. Artikel 74 van het voorontwerp van provinciedecreet bepaalt dat de provincieraad als aanstellende overheid ook de tuchtverheid is. Geldt dit ook voor zijn functie als secretaris van deze Raad?

Meer fundamenteel vraagt de Hoge Raad zich af waarom er per provincie een Raad voor Verkiezingsbetwistingen moet worden opgericht. Ook daarvoor is geen motivatie te vinden in de memorie. De Hoge Raad is principieel voorstander van één centraal Vlaams kiescollege dat wordt voorgezeten door een magistraat, en dit om volgende redenen:

- Door de oprichting van een Vlaams rechtscollege ontlast men de provincies. Het lijkt normaal dat een door de Vlaamse overheid opgericht Raad ook wordt ondersteund door de Vlaamse overheid, en niet door een ander overheidsniveau;
- Één Vlaams rechtscollege zal meer garanties bieden op een gelijke en eenvormige behandeling van de bezwaren;
- Een rechtscollege op Vlaams niveau zou beter passen in het kader van enkele andere beslissingen van de Vlaamse overheid om op Vlaams niveau beroepsorganen te installeren, zoals onder andere de Beroepscommissie voor Tuchtzaken (artikel 137 van het gemeentedecreet en artikel 133 van het voorontwerp van provinciedecreet), en de Vlaamse beroepsinstantie ingesteld bij het decreet betreffende de openbaarheid van bestuur van 17 maart 2004.

¹⁴ Uiteraard niet indien er bezwaar wordt ingediend bij de Raad voor Verkiezingsbetwistingen en met inachtneming van de bepalingen inzake de beperking en controle van de verkiezingsuitgaven.

¹⁵ De Hoge Raad merkt op dat in de op 23 september 2005 door de Vlaamse Regering definitief goedgekeurde memorie van toelichting bij het ontwerp van provinciedecreet sprake is van een *permanent* orgaan (p. 53 van de memorie), en dus niet van een ad hoc college zoals wordt vermeld in de memorie van toelichting bij het eerder goedgekeurde voorontwerp van kiesdecreet. De Hoge Raad vraagt zich af waar de Vlaamse Regering nu eigenlijk voor kiest.

3.10. Verkiezingsuitgaven

Artikel 56

Controlecommissie : een commissie opgericht bij decreet van 7 mei 2004.

De toelichting bij artikel 55 en 56 is in de memorie niet te vinden. De Hoge Raad kan doordoor moeilijk inschatten waarom dit artikel werd ingevoegd en wat de concrete gevolgen ervan zijn. Dit is opnieuw tekenend voor de gebrekkige aandacht die de Vlaamse Regering schonk aan de toelichting en argumentatie bij dit voorontwerp.

De Hoge Raad vraagt zich af waarom in artikel 58 en 59 van het voorontwerp wordt gesteld dat de Vlaamse Regering de bedragen bij besluit moet indexeren. Volgens de Hoge Raad lijkt het logischer dat de bedragen automatisch worden geïndexeerd. Het is onduidelijk waarom de Vlaamse Regering daar nog een besluit moet voor uitvaardigen. Dit is een onnodige stap die in het kader van de vereenvoudigingstendens binnen de Vlaamse overheid beter kan worden afgeschaft.

3.11. Geautomatiseerde stemming

Memorie van toelichting, p. 12 en 13

De Vlaamse Regering zou de invoering van het geautomatiseerd stemmen willen veralgemenen en tot alle Vlaamse gemeenten uitbreiden. Dit is thans om diverse redenen, echter niet aan de orde. Het samenwerkingsakkoord tussen de Gewesten en de federale overheid, dat verliep na de verkiezingen van de deelparlementen van juni 2004, werd vernieuwd op 14 juli 2005.

Het hoeft echter niet te worden benadrukt dat de geautomatiseerde stemming veel voordelen biedt, zoals bijvoorbeeld:

- *geen manuele telling van de uitgebrachte stemmen of de overgebleven stembiljetten;*
- *een kleine of geen foutenmarge en nagenoeg geen hertellingen;*
- *de geautomatiseerde aanmaak van de processen-verbaal;*
- *een moderne communicatie doordat de uitslagen digitaal kunnen worden doorgestuurd naar het centraal verwerkingspunt en naar de media;*
- *snellere resultaten;*
- *kadert in e-government;*
- *geen burgers meer vereist voor het bevolken van de stemopnemingsbureaus.*

De voordelen wegen alleszins op tegen de meerkost die deze eenmalige inspanning van de gemeenten vergt. De verplichte invoering van de geautomatiseerde stemming en de daarmee verbonden kosten voor de lokale en provinciale besturen, voornamelijk de aankoop van de stemcomputers, zou in Vlaanderen alleszins moeten kunnen worden gerealiseerd

De Hoge Raad is akkoord met de positie die de Vlaamse Regering in deze inneemt. De Hoge Raad betreurt dat er geen (financieel) compromis werd gevonden tussen de gewesten en de federale overheid voor een veralgemeend geautomatiseerd stemmen in heel België.

De Hoge Raad wenst wel te benadrukken dat een keuze voor het geautomatiseerd stemmen inhoudt dat op alle mogelijke manieren controleerbare garanties moeten worden ingebouwd om fraude met een dergelijk systeem te vermijden. De Hoge Raad is van mening dat die garanties voldoende aanwezig zijn in het voorliggende voorstel.

4. SAMENVATTING EN CONCLUSIES

4.1. Algemeen

Verkiezingen zijn het basisinstrument voor de werking van de democratie. Het hoeft dan ook geen betoog dat met de regels waarop die verkiezingen zijn gebaseerd niet lichtzinnig mag worden omgesprongen. De Vlaamse overheid beschikt sinds 1 januari 2002 over de bevoegdheid om een eigen Vlaamse kiesstelsel op te stellen voor de gemeente- en provincieraadsverkiezingen (bijzondere wet van 13 juli 2001). De vorige Vlaamse Regering had heel wat voorbereidingswerk geleverd, maar kon op het einde van de rit geen nieuw kiesdecreet voorleggen aan het Vlaams Parlement.

De huidige Vlaamse Regering heeft ervoor geopteerd om toch nog voor de gemeente- en provincieraadsverkiezingen van oktober 2006 een eigen Vlaams kiessysteem te ontwerpen. Dit was ook noodzakelijk om de huidige wettelijke bepalingen aan te passen aan de nieuwe Vlaamse context.

De eerste horde is ondertussen genomen, namelijk de principiële goedkeuring van het voorontwerp dat nu ter tafel ligt. En net zoals bij de voorontwerpen van gemeente- en provinciedecreet valt het op dat de tekst tot stand is gekomen op een te krappe tijdspanne en op basis van moeizame politieke besluitvorming. Het voorontwerp wijkt bijna niet af van de bestaande wettelijke bepalingen. De vernieuwingen die toch zijn opgenomen getuigen van weinig consistentie en zijn er enkel ingekomen omdat er een politiek compromis kon worden over gevonden. Ze zijn soms zelfs tegenstrijdig (bijvoorbeeld: de neutralisering van de lijststem zal het effect van de man/vrouw pariteit mogelijk teniet doen). De tekst getuigt in zijn geheel van **weinig visie** en is absoluut **niet ambitieus**. De toelichting in de memorie bij het voorontwerp is bovendien ondermaats of zelfs onbestaande.

De Hoge Raad betreurt dit. De Vlaamse overheid heeft 4 jaar de tijd gehad om een goed uitgebalanceerd en modern Vlaams kiesdecreet op te stellen. Dit is het niet geworden.

4.2. Specifiek

De belangrijkste hoofdlijnen van het voorontwerp toetst de Hoge Raad af tegen de **vijf criteria** die door de Raad van Europa naar voor zijn geschoven ter evaluatie van een kiessysteem, namelijk:

- Representatie: alle maatschappelijk stromingen moeten, proportioneel aan hun gewicht, kunnen worden teruggevonden in de vertegenwoordigende organen;
- Concentratie: een kiessysteem moet de besluitvormingscapaciteit en bestuurbaarheid van een politiek systeem garanderen;
- Participatie: er moet een zekere band zijn tussen de kiezers en de verkozenen;
- Eenvoud en begrijpbaarheid: het is noodzakelijk dat het kiespubliek het kiessysteem kan verstaan en zelfs kan voorspellen wat het effect van zijn stem zal zijn.
- Transparantie: een kiessysteem moet open zijn naar de kiezer toe en moet kunnen gecontroleerd worden door iedereen.

Op elk van deze criteria scoort het voorliggende voorontwerp over het algemeen en in vergelijking met vele andere landen redelijk goed. Dit hoeft ook niet te verwonderen, gezien de lange democratische traditie in ons land. Toch is de Hoge Raad van mening dat ook hier elke hervorming van een kiessysteem, hoe miniem ook, de ambitie moet hebben om nog beter te voldoen aan bovenstaande criteria.

De Hoge Raad gaat per criterium na waar de voorliggende tekst is verbeterd ten opzichte van de huidige wettelijke bepalingen, waar de problemen zich situeren en wat er eventueel kan verbeteren.

1. Representatie

- De Hoge Raad is absoluut voorstander van maatregelen die het **aantal vrouwen in besturen** verhoogt. De huidige lokale en provinciale besturen zijn in bepaalde gevallen nog te veel een mannenbastion en dus geen afspiegeling van de verhoudingen in de maatschappij. Maar dergelijke maatregelen moeten functioneel blijven. Het is op dit vlak dat op zijn minst een aantal vragen kunnen worden gesteld over het voorstel van de Vlaamse Regering. Het lijkt iets teveel op een wettelijke forcing die in de praktijk mogelijk weinig of zelfs negatieve gevolgen kan hebben voor het aantal vrouwen in het bestuur door de **neutralisering van de lijststem**. Want onderzoek wijst uit dat mannen beduidend meer voorkeurstemmen krijgen dan vrouwen; en door de afschaffing van de lijststem zullen voorkeurstemmen juist de bepalende factor worden voor het behalen van een zetel. De afschaffing van de lijststem kan dus een status-quo of zelfs achteruitgang betekenen van de vertegenwoordiging van de vrouwen in het bestuur, ondanks de verplichte man/vrouw pariteit op de lijsten. De Hoge Raad ontvangt ook signalen dat het ter plaatse soms moeilijk zal zijn om voldoende geschikte vrouwen voor een lijst te vinden (de Hoge Raad stelt in dit verband alvast voor dat er een bijkomende bepaling in het voorontwerp wordt opgenomen waarin duidelijk wordt gesteld wat er zal gebeuren met lijsten die niet aan de verplichtingen voldoen). Voor een echte ommezwaai is er volgens de Hoge Raad nood aan meer fundamentele maatregelen om de positie van de vrouw versterken.

2. Concentratie

- Binnen dit criterium is de discussie over het systeem **D'Hondt** versus het systeem **Imperiali** van belang. Het systeem Imperiali is voordeliger voor de grote partijen en scoort beter voor het criterium 'concentratie' (bestuurbaarheid), terwijl het systeem D'Hondt meer kansen biedt voor kleinere partijen om zetels binnen te halen en dus meer representatief is. De Hoge Raad spreekt geen voorkeur uit voor het ene of het andere systeem, omdat dit een hoofdzakelijk politieke discussie is, maar wenst wel te wijzen op de problematiek van de consistente regelgeving (zie hierna, punt 4). Daarnaast is het behoud van het systeem Imperiali bij de gemeenteraadsverkiezingen tegenstrijdig met het voorstel om de lijststem te neutraliseren: de neutralisering van de lijststem beoogt het beter respecteren van de wil van de individuele kiezer, het behoud van het systeem Imperiali voor de gemeenteraadsverkiezingen het omgekeerde.
- De Hoge Raad is principieel van mening dat de verkozenen van een kartellijst ook als **fractie** moeten zetelen in de raad. Indien de mogelijkheid wordt voorzien dat elke partij van het **kartel** na de verkiezing opnieuw in een eigen fractie gaat zetelen, dan ontstaat er een cumulatie aan fracties die elke hun eigen privileges hebben. Dit verhoogt de kans op onbestuurbaarheid en zou voor de besturen zelf een aanzienlijke meerkost betekenen.

3. Participatie

- Door de **neutralisering van de lijststem** worden de voorkeurstemmen de bepalende factor om een zetel binnen te halen. Daardoor wordt de band tussen kiezer en degene die effectief verkozen zijn in theorie groter. In de praktijk is het voor de Hoge Raad echter absoluut niet zeker of dit ook effectief zo

zal zijn. Ten eerste veronderstelt dit dat de kiezer op de hoogte is van die neutralisering van de lijststem. In dit verband is er absoluut nood aan een juiste communicatie vanuit de Vlaamse overheid. Ten tweede veronderstelt dit ook dat de kiezer een zekere inspanning doet om zich te informeren over de kandidaten en weet waar die informatie te vinden is. Ten derde wijst onderzoek uit dat deze maatregel voor de gemeenteraadsverkiezingen weinig invloed zal hebben omdat reeds een heel groot percentage van de kiezers één of meerdere voorkeurstemmen plaatst.

Tenslotte is het voor de Hoge Raad wegens de gebrekkige toelichting onduidelijk of de Vlaamse Regering al dan niet rekening heeft gehouden met een aantal mogelijk negatieve gevolgen van het voorstel (personalisering van de verkiezingen, minder bekende kandidaten en kandidaten uit minderbevolkte deelgemeenten of regio's zullen minder kans hebben op een zetel, ...).

- Het partieel behoud van de lijststem voor de aanwijzing van de **opvolgers** zal de verleiding bij partijen doen toenemen om bij het uit de boot vallen van bepaalde (door partijelites gewenste) kandidaten bij de verkiezing van de effectieven 'corrigerende' manoeuvres uit te voeren door druk uit te oefenen op een of meer verkozenen om de (gewenste) opvolger alsnog toegang te verlenen tot de gemeenteraad.
- De Hoge Raad heeft principiële bedenkingen bij het toekennen van een **gewestelijk volgnummer**. Volgens de Hoge Raad werkt dit de nationalisering van de lokale en provinciale verkiezingen in de hand en dit moet te allen tijde worden vermeden. Daarbij kan ook nog worden vastgesteld dat er steeds meer lokale partijen en kartels tot stand komen die op Vlaams niveau niet bestaan. De Hoge Raad vraagt zich bijgevolg af of niet moet worden nagedacht om per gemeente (voor de gemeenteraadsverkiezingen) of per provincie (voor de provincieraadsverkiezingen) een lijstnummer toe te kennen aan de verschillende lijsten. Op die manier wordt de band met de lokale of provinciale gemeenschap ook groter.

4. Eenvoud een begrijpbaarheid

- Een eenvoudig en begrijpbaar kiessysteem veronderstelt een **consistente kiesregels** voor alle bestuursniveaus:
 - Er blijven nog een heel aantal belangrijke elementen van de kieswetgeving verdeeld over het Vlaamse en **federale niveau** (bijvoorbeeld het migrantenstemrecht en de specifieke regelingen in de faciliteitengemeenten) zodat een echt degelijk en doorzichtig beleid heel moeilijk is.
 - In dit verband wil de Hoge Raad er op wijzen dat er nog steeds geen **koninklijke besluiten** zijn opgemaakt die de wet betreffende het **migrantenstemrecht** uitvoerbaar maken. Daar moet dringend duidelijkheid over komen. De Hoge Raad vraagt bijgevolg aan de Vlaamse Regering dat ze in het Overlegcomité hierop aandringt bij de federale overheid.
 - Ook binnen de grenzen van de eigen bevoegdheden heeft de **Vlaamse overheid** ervoor geopteerd om verschillende kiessystemen voor verschillende bestuursniveaus naast elkaar te laten bestaan. Zo is het voor de Hoge Raad compleet onduidelijk waarom voor de gemeenteraadsverkiezingen het systeem **Imperiali** wordt gebruikt voor de vertaling van stemmen in zetels, en voor de districts- en provincieraadsverkiezingen het systeem **D'Hondt**. Een motivering ontbreekt.
 - De keuze om de **volmachtenregeling** te versoepelen is op zich positief. Het probleem is echter dat de momenteel geldende bepalingen betreffende de volmachten wel blijven bestaan voor de andere verkiezingen, waardoor de complexiteit voor de kiezer vergroot.

- De neutralisering van de lijststem geldt niet voor het bepalen van de volgorde van de **opvolgers**. Dit zorgt er volgens de Hoge Raad enkel voor dat het kiessysteem nog complexer wordt. Deze maatregel is er duidelijk enkel ingekomen om tot een politiek compromis te kunnen komen en heeft niets te maken met de zorg voor een behoorlijke en consistente regelgeving.
- De Vlaamse Regering behoudt de verschillende **kieskringen per provincie** voor de provincieraadsverkiezingen. De Hoge Raad is voorstander van één kieskring per provincie. Dit heeft een aantal voordelen volgens de Hoge Raad: het verhoogt de duidelijkheid voor de kiezer, mede omdat ook de Vlaamse en federale verkiezingen één kieskring per provincie hanteren, het geeft meer mogelijkheden aan de provincie om zich te profileren als bestuursniveau, en de complexe regeling betreffende de apparentering verdwijnt.

Minderheidsnota: de leden die zetelen als vertegenwoordigers van de Vereniging van de Vlaamse Provincies zijn geen voorstander van één kieskring per provincie. Zij zijn het eens met het standpunt dat de huidige kiesomschrijvingen te klein zijn en nefaste gevolgen hebben voor de territoriaal evenwichtige spreiding van de toegewezen zetels. Daarom opteren zij voor grotere kieskringen, nl. op streekniveau, maar alleszins meer dan één kieskring per provincie.

- De voorliggende tekst is een **wijzigingsdecreet**. Dit maakt het zo goed als onleesbaar. Er is op korte termijn absoluut nood aan een degelijke gecoördineerde tekst. Op langere termijn moet er gestreefd worden naar een volledig eigen Vlaamse kiesregelgeving.

5. Transparantie

- Transparantie is het belangrijkste evaluatiecriterium voor een kiessysteem (zie deel 1). Het voorliggende voorstel voldoet in heel grote mate aan dit criterium en bouwt wat dit aspect betreft verder op de bestaande wetgeving. De oprichting van een **Raad voor Verkiezingsbetwistingen** die taken in het kader van de verkiezingsgeschillen overneemt van de Bestendige Deputatie, zorgt ervoor dat het voorontwerp, getoetst aan het criterium 'transparantie', zelfs een verbetering is ten opzichte van de huidige bepalingen. Alleen blijft het voor de Hoge Raad nog altijd onduidelijk of de Vlaamse overheid nu al dan niet over de bevoegdheid beschikt om een eigen rechtscollege op de richten.
- De Hoge Raad vraagt zich af waarom gemeente- en provincieraden niet zelf de **geldigheid van de verkiezingen** mogen beoordelen. Indien het Vlaamse en federale parlement deze taak op zich mogen nemen, ziet de Hoge Raad geen argumenten om dit niet ook over te laten aan de gemeente- en provincieraden zelf, i.p.v. aan de Raad voor Verkiezingsbetwistingen. Alleszins ziet de Hoge Raad niet in waarom deze bevoegdheid van de provincieraden wordt afgenomen.
- De Vlaamse Regering kiest voor de oprichting van één Raad voor Verkiezingsbetwistingen per provincie. De Hoge Raad is daar geen voorstander van en pleit voor de oprichting van **één centraal Vlaams kiescollege** dat wordt voorgezeten door een magistraat, en dit om volgende redenen:
 - Door de oprichting van een Vlaams rechtscollege ontlast men de provincies (de provinciegriffier moet volgens het voorontwerp instaan voor de ondersteuning van de Raad, maar er ontbreekt een effectenrapport en er zijn vragen rond het statuut van de griffier);
 - Één Vlaams rechtscollege zal meer garanties bieden op een gelijke en eenvormige behandeling van de bezwaren;
 - Een rechtscollege op Vlaams niveau zou beter passen in het kader van enkele andere beslissingen van de Vlaamse overheid om op Vlaams niveau beroepsorganen te installeren, zoals onder andere de Beroepscommissie voor Tuchtzaken en de Vlaamse beroepsinstantie ingesteld bij het decreet betreffende de openbaarheid van bestuur van 17 maart 2004.

BIJLAGE I: JURIDISCHE EN REDACTIONELE OPMERKINGEN

- Het zou de duidelijkheid ten goede komen indien er aandacht zou worden besteed aan de redactie bij het aanduiden van de wijzigingen, dit vooral bij verwijzingen naar alinea's. (zie bijvoorbeeld art. 10, art. 40 en art. 64)
- Volgens de heer Johan Ackaert zijn een aantal juridisch-technische foutjes uit de oude wetgeving blijven staan. Een voorbeeld zijn de bepalingen omtrent het versturen van de kiezerslijsten aan de politieke partijen. Artikel 5 van de gemeentekieswet houdt in dat die lijsten uiterlijk om 31 augustus verstuurd dienen te worden, maar de datum van aanvraag door de partijen wordt niet versoepeld, ze blijft immers vastgelegd op 'uiterlijk 1 augustus'. Meer, op het bezorgen van de kiezerslijsten aan de partijen rust de voorwaarde dat de partijen een kandidatenlijst voor de verkiezingen indienen. Dit gebeurt de 28ste of 29ste dag voor de gemeenteraadsverkiezingen, m.a.w. lang na 31 augustus. Het ontwerp bevat geen verdere regels over de wijze waarop de verbintenis over het indienen van de kandidatenlijst (waarvan sprake in het eerste niet-gewijzigde lid van de 'oude' kieswet) gesanctioneerd wordt.
- Artikel 7
Dit artikel bepaalt het bedrag van de presentiegelden voor de stembureaus en art. 8 verleent de Vlaamse regering de mogelijkheid dit presentiegeld aan te passen via indexering. Voor de provincieraadsverkiezingen is deze wijziging niet voorzien. In artikel 8, laatste alinea, van de huidige provinciekieswet wordt bepaald dat de presentiegelden niet hoger mogen zijn dan deze voor de parlementsverkiezingen, noch minder dan de helft mogen bedragen. Er kan op gewezen worden dat de provincieraadsverkiezingen samen verlopen met de gemeenteraadsverkiezingen, maar dan kan beter deze alinea worden geschrapt.
Volgens de Hoge Raad is het beter dat de bepalingen inzake presentiegelden en de mogelijkheid door de Vlaamse regering tot indexering zouden worden opgenomen in het provinciekieswet. Er kunnen namelijk ook afzonderlijke provincieraadsverkiezingen plaats vinden (ongeldigverklaring verkiezingen, bijzonder verkiezingen wegens uitputting opvolgers).
- Artikel 10
 - De tekst dient aangepast te worden als volgt: "In het zevende lid, 1e volzin, worden de woorden 'hun akte van bewilliging' geschrapt en worden in 2° de woorden 'artikel 71, eerste lid, (...)'"
 - In de memorie van toelichting bij dit artikel staat een zin die niet klopt (onderaan p. 17: *Anderzijds konden Belgische kandidaten in hun akte van bewilliging een getuige en een plaatsvervangende getuige voor de vergaderingen van het hoofdstembureau aanwijzen en laat de mogelijkheid aan de lijstaanvoerder om deze getuigen aan te duiden. (volgende zin schrappen)*)
- Artikel 27
In artikel 27 worden artikel 74 tot 84 van de gemeentekieswet vervangen. Bij de vervanging van artikel 77 (eerste zin) en artikel 84, §2 (laatste zin) is het voor de Hoge Raad onduidelijk waarom de provinciegouverneur nog wordt vermeld in die bepalingen.
- Er dient een artikel toegevoegd te worden tussen art.42 en art.43 waarbij naar analogie met artikel 14 van het voorontwerp het artikel 11bis vervangen te worden door volgende tekst:

'De aangiften van de verkiezingsuitgaven, ingediend overeenkomstig artikel 11, §1 worden bewaard op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg tot de honderd eenentwintigste dag na de datum van de verkiezingen.

Indien een klacht als bedoeld bij artikel 12 van de wet van 7 juli 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de provincieraden en de gemeenteraden en de districtsraden en voor de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn, of een bezwaar als bedoeld bij artikel 74, § 1, tweede lid van de gemeentekieswet, wordt ingediend binnen honderd twintig dagen na de datum van de verkiezingen, wordt de aangifte van de verkiezingsuitgaven van de kandidaat die het voorwerp is van de klacht, op hun verzoek overgezonden aan de betrokken procureur des Konings en aan de Raad voor verkiezingsbetwistingen. Indien geen enkele klacht als bedoeld bij artikel 12 van dezelfde wet van 7 juli 1994, noch een bezwaar als bedoeld bij artikel 74, § 1, tweede lid van de gemeentekieswet, wordt ingediend binnen de in het vorige lid bepaalde termijn, kunnen de betrokken documenten door de kandidaten worden afgehaald.'

BIJLAGE II: REACTIE VAN DR. PETRA MEIER

De impact van kiesstelsels op de gender-verhoudingen in de politiek

Bedenkingen bij het voorontwerp van decreet houdende de wijziging van de gemeentekieswet, de provinciekieswet, de wet betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven en de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming

Nota ter attentie van de Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur

Petra Meier, Vrije Universiteit Brussel

26.09.2005

In voorliggende nota willen we summier een aantal bedenkingen formuleren bij het voorontwerp van decreet houdende de wijziging van de gemeentekieswet, de provinciekieswet, de wet betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven en de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming. Deze bedenkingen worden geformuleerd vanuit een gender-perspectief, we besteden met andere woorden aandacht aan de impact die de wijzigingen van de gemeentekieswet, de provinciekieswet, de wet betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven en de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming, kunnen hebben op de gender-verhoudingen in de lokale en provinciale politiek. We baseren ons hiervoor op eerdere analyses van de verkiezingsuitslagen van mei 2003 en juni 2004. In beide gevallen werden soortgelijke maatregelen ingevoerd als diegene die nu opgenomen werden in het voorontwerp van decreet. Ook al kennen lokale en provinciale verkiezingen een andere dynamiek dan bijvoorbeeld de federale of Europese, toch kunnen we een aantal conclusies trekken uit de voorbije verkiezingen.

In de literatuur is het kiesstelsel maar één factor onder velen die aangehaald wordt om de ongelijke gender-verhoudingen in de politiek te verklaren. Anderen zijn bijvoorbeeld de algemene politieke cultuur, het partijstelsel, de partijstructuur en –ideologie. Het kiesstelsel is echter niet zomaar een factor. Kiesstelsels zijn immers niet neutraal. De bepalingen van het kiesstelsel hebben een belangrijke impact op de machtsverhoudingen tussen politieke partijen evenals tussen maatschappelijke groepen. Over het algemeen is de literatuur het erover eens dat kiesstelsels voor een groot stuk mee bepalen in welke mate mannen en vrouwen gelijke toegang hebben tot de politiek. Vrouwen bekleden in grotere getallen een mandaat in proportionele kiesstelsels dan in meerderheidsstelsels. Proportionele kiesstelsels worden gekenmerkt door dubbel zoveel vrouwelijke verkozenen als meerderheidsstelsels. In 1999 maakten vrouwen van de nationale assemblee van 53 democratische landen 10.8% van de verkozenen uit in meerderheidsstelsels, 15.1% in gemengde of semi-proportionele stelsels en 19.8% in proportionele stelsels. In die volgorde klasseert de wetenschap tevens kiesstelsels naar hun vrouw-vriendelijkheid. Een grote mate van proportionaliteit, een hoog aantal zetels per partij per kieskring, en gesloten lijsten worden over het algemeen aangehaald als het meest bevorderlijk voor een gender-evenwicht in de politiek.¹⁶ Een eerste vaststelling is dus dat sleutelen aan kiesstelsels belangrijke effecten kan hebben voor de bestaande gender-verhoudingen in de politiek.

Quota (en streefcijfers) worden over het algemeen ingevoerd om meer evenwicht te brengen in ongelijke gender-verhoudingen in de politiek. Aan een toename van het aantal vrouwen in de politiek wordt dan het succes van dergelijke maatregelen afgelezen. Uiteindelijk wordt hun impact echter voor een groot deel bepaald door het electorale kader waarbinnen zij gelden. Een tweede vaststelling is derhalve dat het invoeren van quota doeltreffend is indien deze afgestemd zijn op het institutionele kader waarvoor zij bestemd zijn.

Een derde vaststelling vloeit rechtstreeks voort uit de twee voorgaande: sleutelen aan kiesstelsels kan een impact hebben op de beoogde effecten van een quotamaatregel.

Vanuit een gender-perspectief is het interessant om stil te staan bij twee elementen in het voorontwerp van decreet, met name de gewijzigde impact van de lijststem en de nieuwe quotabepalingen. Volgens het voorontwerp van decreet

¹⁶ Het gaat hier uiteindelijk niet enkel om vrouw-vriendelijkheid, gezien een kiesstelsel met deze kenmerken ook de toegang van andere traditioneel minder goed vertegenwoordigde maatschappelijke groepen tot de politiek bevordert.

wordt de impact van de lijststem geneutraliseerd met betrekking tot de rechtstreeks verkozenen en gehalveerd voor wat de opvolgers betreft. De gewijzigde impact van de lijststem staat in schril contrast tot het feit dat gesloten lijsten meer kans bieden om tot een gender-evenwicht in de politiek te komen. Gesloten lijsten bieden het voordeel dat niet zozeer de kiezers maar partijen het laatste woord hebben over wie uiteindelijk verkozen wordt. Partijen bepalen immers de lijstvolgorde van de kandidaten en beschikken over de mogelijkheid om minder bekende kandidaten, zoals dit verhoudingsgewijs nog vaker voor vrouwen dan voor mannen geldt, naar voren te schuiven. De verkiezingen van Mei 2003 en Juni 2004 hebben uitgewezen dat de halvering van de impact van de lijststem toen niet in het nadeel was voor vrouwelijke kandidaten op de lijsten voor de Kamer en voor het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Vrouwen ondervonden niet meer hinder dan mannen in die zin dat een kandidaat van het andere geslacht op basis van voorkeurstemmen een mandaat bemachtigde dat zij zouden hebben verworven op basis van de positie die zijzelf bekleedden op de lijst. In alle andere assemblees was dit echter wel het geval. In het geval van de Senaat, het Vlaams Parlement, het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap en het Waals Parlement, haalden mannelijke kandidaten meer voordeel uit de halvering van de lijststem dan hun vrouwelijke collega's.

Bij de verkiezingen voor de gemeenteraad wordt traditioneel in veel grotere mate gebruik gemaakt van voorkeurstemmen, en analoog hiermee een groter aantal kandidaten buiten de nuttige volgorde verkozen. Bij de verkiezingen van 2000 ging het om 49% van de verkozenen. Op het provinciale niveau is het cijfer lager maar bedroeg het in 2000 toch nog 30%. Er worden gemiddeld, dus rekening houdend met het feit dat minder vrouwen verkozen worden dan mannen, echter minder voorkeurstemmen uitgebracht op vrouwen dan op mannen. De enige uitzondering hierop zijn de groene partijen waar vrouwelijke kandidaten een hoger percentage voorkeurstemmen behalen dan mannelijke.

Vanuit dit gegeven bestaat een grote kans dat mannelijke kandidaten meer voordeel zullen halen bij een verminderde invloed van de lijststem dan hun vrouwelijke collega's. Ook al wordt deze neutralisering of halvering van de impact van de lijststem verantwoord vanuit de opvatting dat zij bevorderlijk is voor het democratische karakter van de verkiezingen, de in een democratie eveneens nagestreefde gelijkheid van mannen en vrouwen is er niet mee gediend.

De nieuwe quotabepalingen hebben de intentie "een volwaardige gelijkwaardige vertegenwoordiging van vrouwelijke en mannelijke kandidaten" na te streven. Vanuit dit perspectief was het opportuun geweest om op te leggen dat niet de eerste drie maar de eerste twee kandidaten per lijst niet van hetzelfde geslacht mogen zijn. Dit geldt des te meer gezien op de andere niveaus de 'één op drie maatregel' slechts een overgangmaatregel was om uiteindelijk te komen tot een rits voor de eerste twee plaatsen per lijst. Enkel in dit laatste geval kan van een volwaardige gelijkwaardige vertegenwoordiging gesproken worden.

Alhoewel in de aanloop naar de lokale verkiezingen van 2000 dergelijke bepalingen nog niet op tafel lagen, beantwoordde 15% van alle lijsten aan het criterium dat op lijsten evenveel mannelijke als vrouwelijke kandidaten moeten staan. Uiteindelijk is het aantal lijsten dat in 2000 beantwoordde aan de in het voorontwerp van decreet opgenomen quotabepalingen niet zo groot. Men zou dus kunnen stellen dat deze quota een hele stap vooruit betekenen. Dit geldt zeker voor de samenstelling van de kieslijsten, maar zou het eveneens een toename van het aantal verkozen vrouwen betekenen? Analyses van de verkiezingen van 2003 en 2004 hebben uitgewezen dat de nieuwe quotabepalingen met betrekking tot de kop van de lijst vooral impact hebben in kieskringen waar partijen slechts kunnen uitgaan van een klein aantal zetels. Een algemene wetmatigheid is namelijk dat partijen niet de neiging hebben verkiesbare plaatsen toe te kennen aan vrouwelijke kandidaten wanneer deze plaatsen schaars zijn. Hoe minder verkiesbare plaatsen, hoe groter het aandeel mannelijke kandidaten. Deze gegevens illustreren heel goed de beperkte invloed van de nieuwe maatregel dat de eerste drie kandidaten niet van hetzelfde geslacht mogen zijn. De bepaling dat één van de eerste drie kandidaten van het vrouwelijke geslacht moet zijn heeft een maximale impact wanneer per lijst effectief drie kandidaten verkozen worden. Bij meer verkozenen per lijst verwatert de invloed van de quota, bij minder heeft de quota geen invloed. De verdeelsleutel voor mannelijke en vrouwelijke kandidaten over verkiesbare plaatsen werkt enkel optimaal wanneer hij betrekking heeft op het totale aantal verkiesbare plaatsen. In andere gevallen heeft de quota op zich geen impact meer. We kunnen er dus van uitgaan dat de nieuwe quotabepaling met betrekking tot de eerste drie kandidaten op de lijst enkel een verschil zou maken bij lijsten waar niet meer dan drie kandidaten verkozen worden. In alle andere gevallen heeft die quota geen meerwaarde, zoals een analyse van de verkiezingsuitslagen van 2003 en 2004 aantoonde.

Echter, de vermindering van de impact van de lijststem hypothekeert zelfs de werking van de nieuwe quotamaatregel in het geval waar lijsten op een klein aantal verkozenen kunnen rekenen. Het aantal voorkeurstemmen bepaalt immers wie effectief verkozen is waardoor de positie op de lijst minder belangrijk wordt. Gezien het gewicht dat voorkeurstemmen in

het verleden al hadden, kunnen we ervan uitgaan dat de eerste drie posities op de lijst verder aan belang inboeten. Theoretisch gezien worden zelfs twee tegenstrijdige maatregelen opgenomen in het voorontwerp van decreet. Dubbele quota, dit wil zeggen quota die niet louter aangeven hoeveel kandidaten van elk geslacht op de lijst moeten staan maar ook waar zij moeten staan, gaan niet samen met lijsten die een open karakter vertonen. Dubbele quota hebben net de bedoeling leden van de ondervertegenwoordigde groep meer kansen te bieden om verkozen te raken door hen een specifieke verkiesbare plaats op de lijst toe te wijzen. De halvering of zelfs neutralisering van de impact van de lijststem moet daarentegen onderlijnen dat niet de door de partij bepaalde positie op de lijst maar het door de kiezers bepaalde aantal voorkeurstemmen uitmaakt wie verkozen wordt. De verkiesbaarheid van een individuele kandidaat wordt bij een neutralisering of halvering van de impact van de lijststem namelijk vooral afhankelijk van het verkiesbaarheidspotentieel van de andere op de lijst figurerende kandidaten. In dat opzicht bevat het voorontwerp van decreet twee tegenstrijdige maatregelen.

Tot besluit kunnen we het volgende stellen met betrekking tot de impact die de wijzigingen van de gemeentekieswet, de provinciekieswet, de wet betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven en de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming, kunnen hebben op de gender-verhoudingen in de lokale en provinciale politiek.

Vanuit de vaststelling dat sleutelen aan kiesstelsels belangrijke effecten kan hebben op de bestaande gender-verhoudingen in de politiek, moeten we besluiten dat de vermindering van de impact van de lijststem met alle waarschijnlijkheid vooral mannelijke kandidaten ten goede zal komen.

Vanuit de vaststelling dat het invoeren van quota doeltreffend is indien deze afgestemd zijn op het institutionele kader waarvoor zij bestemd zijn, kunnen we besluiten dat de nieuwe quotabepalingen op zich weinig verschil gaan maken wat de gender-verhoudingen in de lokale en provinciale politiek betreft.

Vanuit de vaststelling dat sleutelen aan kiesstelsels een impact kan hebben op de potentiële effecten van een quotabepaling, kunnen we besluiten dat de verminderde impact van de lijststem en de bepaling dat de eerste drie posities op de kieslijsten niet door kandidaten van hetzelfde geslacht mogen worden ingenomen, tegenstrijdig zijn.

Voor meer informatie over een gender-analyse van aspecten van het Belgische kiesstelsel en de werking van quota zie ook:

- Meier, Petra, 2005, Implementing gender quotas in Belgium: lessons from their legal enforcement. In D. Dahlerup (red.), *The Implementation of Quotas. European Experiences*. Stockholm: IDEA.
- Meier, Petra, 2005, Le système électoral belge et les rapports de genre. In B. Marques Pereira en P. Meier (red.), *Genre et politique en Belgique et en Francophonie*. Louvain-la-Neuve: Academia-Bruylant.
- Meier, Petra en Karen Celis (red.), 2004, *Vrouwen vertegenwoordigd, Wetstraat gekraakt? Representativiteit feministisch bekeken*. Tweespraak vrouwenstudies 4. Bruxelles: VUBpress.
- Deschouwer, Kris en Petra Meier, 2002, *Tussen wens en werkelijkheid: reële en mogelijke impact van quotawetten op kieslijsten*. Wetenschappelijke monografie 9. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

BIJLAGE III: REACTIE VAN DE HEER JOHAN ACKAERT

Enkele bedenkingen omtrent het voorontwerp van decreet houdende de wijziging van de gemeentekieswet

Inleiding

Deze nota blijft beperkt tot de voorgestelde wijzigingen aan de gemeentekieswet. Bij de redactie steunde ik vooral op de memorie van toelichting en de te wijzigen artikels zoals ik ze ontving van de HRBB. Tijdsgebrek verhinderde mij om zelf de wijzigingen in te passen binnen de teksten van de thans vigerende gemeentekieswet. Deze nota heeft m.a.w. niet de pretentie om het voorontwerp te evalueren naar inpasbaarheid binnen de bestaande wetgeving.

Mij komt het voor dat het voorontwerp van decreet vooral geïnspireerd is door de wens om bepaalde procedures te vereenvoudigen, de wil om een aantal 'politieke stokpaardjes' vertaald te krijgen in de kieswetgeving (bv. neutralisering lijststem) en minder door de bekommernis om ook een aantal juridisch technische tekortkomingen weg te nemen. Een voorbeeld van dit laatste zijn de bepalingen omtrent het versturen van de kiezerslijsten aan de politieke partijen. Het ontwerp houdt in dat die lijsten uiterlijk om 31 augustus verstuurd dienen te worden, maar de datum van aanvraag door de partijen wordt niet versoepeld, ze blijft immers vastgelegd op 'uiterlijk 1 augustus'. Meer, op het bezorgen van de kiezerslijsten aan de partijen rust de voorwaarde dat de partijen een kandidatenlijst voor de verkiezingen indienen. Dit gebeurt de 28ste of 29ste dag voor de gemeenteraadsverkiezingen, m.a.w. lang na 31 augustus. Het ontwerp bevat geen verdere regels over de wijze waarop de verbintenis over het indienen van de kandidatenlijst (waarvan sprake in het eerste niet-gewijzigde lid van de 'oude' kieswet) gesanctioneerd wordt.

Mijn commentaar zal zich verder beperken tot de voorgestelde regelingen m.b.t. het behoud van het systeem Imperiali en de neutralisering van de lijststem.

Het behoud van het systeem Imperiali

In tegenstelling tot vorige voorstellen behoudt het voorliggende ontwerp de delerreeks Imperiali als techniek om zetels over de kandidatenlijsten te verdelen voor de gemeenteraadsverkiezingen en de delerreeks D'Hondt voor de provincieraadsverkiezingen. Dit is te betreuren omwille van twee redenen:

- Primo, het instandhouden van twee verschillende delerreeksen bij verkiezingen die gelijktijdig worden georganiseerd, verhoogt de transparantie van het kiessysteem in hoofde van de kiezer geenszins.
- Secundo, de delerreeks Imperiali slaagt er minder in om de evenredigheid te bewerkstelligen dan dat dit het geval is bij de delerreeks D'Hondt¹⁷. Dit komt onder meer tot uiting in de creatie van homogene meerderheden binnen de gemeenteraad die niet steunen op absolute meerderheden onder het kiezerskorps, het bevoordelen van de grootste partijen en verhogen van de drempel voor kleinere partijen¹⁸.

De werking van de verdelingswijze Imperiali komt vooral tegemoet aan de wens om een bestuursmeerderheid naar voren te schuiven en minder aan de wens om de schakering onder de publieke opinie zo getrouw mogelijk te vertalen in de verdeling van gemeenteraadszetels¹⁹. Deze tweede doelstelling past in een vermeend ideaal van het efficiënt bestuur. Deze voorstelling is o.i. vrij beperkt. Het bestaan van efficiënte bestuurskrachtige gemeenten hangt niet alleen af van het al dan niet vormen van homogene meerderheden, maar ook van een geheel van factoren zoals de plaats van de gemeente in het ruimer openbaar bestuur, de financiële middelen van de gemeenten, politieke en ambtelijke cultuur, de schaalgrootte enz.²⁰. Daarenboven groeit meer het meer het inzicht dat het uitdrukken van de

¹⁷ Zie hierover: J. ACKAERT, Imperiali, D'Hondt en Niemeyer als verdelingstechnieken bij de gemeenteraadsverkiezingen. Een simulatie aan de hand van de gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1988. In: Res Publica, 32, (1990), 4, pp. 537-556.

¹⁸ Ter illustratie, in 1988 verwerf een partij in de gemeente Kalmthout de homogene meerderheid binnen de gemeenteraad met een aanhang van 38.15 procent onder de geldig uitgebrachte stemmen.

¹⁹ P. SENAËVE, a.w., blz. 621.

²⁰ R. MAES, Veranderingen in de gemeentelijke organisatie en beleidsvoering. Een eerste evaluatie vijf jaar na de samenvoeging. In : Res Publica, 1982, nr. 3-4, blz. 725-728; J. ACKAERT & C. DEKIEN, Samenvoeging van gemeenten : veranderingen in de gemeentelijke organisatie en beleidsvoering. Leuven, 1989, blz. 357-359.

wil van de bevolking enerzijds en het bevorderen van doelmatig bestuur niet noodzakelijkerwijze tegengestelde polen zijn, "openheid en inspraak dragen bij tot een groter democratisch gehalte van de besluitvorming maar zij dragen ook bij tot doelmatigheid van de beleidsvoering"²¹. Trouwens, past de gedachtegang achter *forceren* van meerderheden nog wel binnen nieuwe opvattingen over de rol van de gemeenteraad eerder als forum waarin verschillende beleidsvisies in debat treden dan als stemmachine?

Overigens kan de vraag worden gesteld of de invoering van het systeem Imperiali louter op bestuurskundige motieven steunde. Misschien is het goed om even terug te kijken op politieke context waarbinnen het systeem Imperiali werd geïntroduceerd. In 1919 keurden de beide kamers een eerste fase van de tweede grondwets-herziening goed dat o.a. het enkelvoudig algemeen stemrecht voor mannen invoerde en tevens nadrukkelijk het principe van de evenredige vertegenwoordiging opnam²². Deze twee principes betekenden een nederlaag voor de katholieke rechterzijde²³. De invoering van de verdelingswijze Imperiali bij de herziening van de Gemeentekieswet van 21 februari 1921 was dan ook een ultieme maar succesvolle poging om de zetelverdeling binnen bepaalde controleerbare perken te houden. Deze nieuwe wet verving de Gemeentekieswet van 12 september 1895 die het (absolute) meerderheidsprincipe in de eerste stemronde huldigde. Bij ontstentenis van een dergelijke absolute meerderheid in de eerste ronde werd in de tweede ronde overgegaan tot het verdelen van de zetels over de lijsten door de evenredige vertegenwoordiging met de delerreeks D'Hondt als techniek. De delerreeks Imperiali verdrong dus de D'Hondt-methode. Dit gebeurde onder druk van een conservatieve meerderheid in de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 21 januari 1921. *O tempora, o mores?*

Hoe dan ook, in het licht van een toenemende verscheidenheid in opinies en politieke voorkeuren in de samenleving (en dus ook in de gemeenten), lijkt het mij niet evident om een systeem te handhaven dat de grootste partijen bevoordeelt.

De neutralisering van de lijststem

De keuze om de lijststem te neutraliseren bij de aanwijzing van de effectief verkozenen en te halveren bij de opvolgers kan omwille van verschillende redenen in vraag worden gesteld²⁴.

- Verschillende regels gebruiken voor de aanwijzing van de effectief verkozenen enerzijds en voor de aanwijzing van de opvolgers anderzijds verhoogt geenszins de transparantie van het kiessysteem. Meer, het partieel behoud van de lijststem voor de aanwijzing van de opvolgers zal de verleiding bij partijen doen toenemen om bij het uit de boot vallen van bepaalde (door partijelites gewenste) kandidaten bij de verkiezing van de effectieven 'corrigerende' manoeuvres uit te voeren door druk uit te oefenen op een of meer verkozenen om de (gewenste) opvolger alsnog toegang te verlenen tot de gemeenteraad (men kan hier verwijzen naar bepaalde praktijken in de Antwerpse gemeenteraad tijdens de huidige legislatuur).
- Meer dan dat dit het geval is bij andere verkiezingen zorgen de gemeenteraadsverkiezingen nu al voor een grotere grip van de kiezer op de individuele selectie van de raadsleden. Dit doet de vraag rijzen naar de noodwendigheid van die ingreep.
- Ware het niet dat de lijststem nog partieel meespeelt bij de aanwijzing van de effectieven, men zou überhaupt de vraag kunnen stellen naar de zinvolheid van het behoud van de lijststem als keuzemogelijkheid voor de kiezer. Uiteindelijk telt de stem van de kiezers die een lijststem uitbrengt enkel nog maar mee voor de selectie van de opvolgers. In feite worden hier zeer individualistische opvattingen over de rol van de burger in een moderne democratie gehuldigd.

²¹ R. MAES & F. DE RYNCK, Gemeentelijk beleid in samenspraak. Leuven, 1989, blz. 4-6.

²² LUYKX, Politieke geschiedenis van België 1. Van 1789 tot 1944. Brussel, 1977, blz. 299.

²³ Het verzet tegen de evenredige vertegenwoordiging vond haar oorsprong in de bekommernis van katholieke politici (waaronder C. Woeste) om het parlementair overwicht van de katholieke partij te handhaven als in het politiek corporatisme dat het uiteenvallen van een (katholieke) standenpartij vreesde. Zie : F. VERRIEST, Corporatief verzet tegen het invoeren van de evenredige vertegenwoordiging in België. In : Res Publica, 1976, nr. 1, blz. 81-100.

²⁴ Bij het formuleren van deze bedenkingen steun ik op de gegevens van een onderzoek naar het gebruik van de voorkeurstem in de provincie Limburg. Zie, J. ACKAERT, Het gebruik van de voorkeurstem bij de gemeenteraadsverkiezingen. Een terreinverkenning in de provincie Limburg. In: Res Publica, 36, (1994), 2, pp. 107-118.

- Het onderzoek in Limburg wees na een multivariate regressie-analyse uit dat de plaats op de lijst sowieso een belangrijke factor is in het behaald aantal voorkeurstemmen. Het is dan ook de vraag of het (partieel) behoud van de lijststem bij de aanwijzing van de opvolgers (om welke reden dan ook) echt noodzakelijk is.
- De vraag kan gesteld worden in welke mate de effecten van de neutralisering van de lijststem de beoogde effecten nagestreefd door de invoering van de pariteit op de kandidatenlijsten niet doorkruisen. Mede door de neutralisering van de lijststem verwachten sommigen overigens een rem op de doorstroming van vrouwen naar gemeenteraden en a fortiori de schepenbanken en het burgemeesterschap²⁵.

Besluit

Het ontwerp van decreet vereenvoudigt de organisatie en verwerking van de gemeenteraadsverkiezingen. Toch komt het mij voor dat men (zelfs zonder over te gaan tot revolutionaire ingrepen) verder kon gaan dan tot op heden het geval is. Zonder de bedoeling te hebben om exhaustief te zijn, staat deze nota stil bij twee knelpunten: het behoud van het systeem Imperiali en de neutralisering van de lijststem. Eigenlijk steunt dit voorontwerp van decreet op uitgangspunten die niet consequent met mekaar zijn. De neutralisering van de lijststem beoogt (formeel althans) het beter respecteren van de wil van de individuele kiezer in de aanwijzing van politiek personeel. Het behoud van het systeem Imperiali beoogt net het omgekeerde.

Johan Ackaert
Everberg, 25 september 2005.

²⁵ Die gedachtengang is ontwikkeld door de VUB-politicologe Petra Meier in : M.VAN BOUWEL, Vrouwen in de politiek, het blijft een triest verhaal. In: Lokaal, 2005, 8, pp. 19-21.

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

KONINKRIJK BELGIË

ADVIES 39.080/AV/3

VAN DE AFDELING WETGEVING
VAN DE RAAD VAN STATE

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, op 12 september 2005 door de Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Stedenbeleid, Wonen en Inburgering verzocht hem, binnen een termijn van dertig dagen, verlengd tot vijfenveertig dagen^(*), van advies te dienen over een voorontwerp van decreet "houdende de wijziging van de Gemeentekieswet, de Provinciekieswet, de wet betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven en de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming", heeft, na de zaak te hebben onderzocht op de zittingen van 13 oktober 2005 (algemene vergadering), 11 oktober 2005 en 18 oktober 2005 (derde kamer), het volgende advies gegeven:

(*) Deze verlenging vloeit voort uit artikel 84, § 1, eerste lid, 1°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State waarin wordt bepaald dat de termijn van dertig dagen verlengd wordt tot vijfenveertig dagen in het geval waarin het advies gegeven wordt door de algemene vergadering met toepassing van artikel 85.

STREKKING VAN HET ONTWERP

1. Het voor advies voorgelegde voorontwerp van decreet beoogt een aantal wijzigingen aan te brengen in de wetgeving over de verkiezing van de provinciale, de gemeentelijke en de binnengemeentelijke organen in het Vlaamse Gewest. De wijzigingen betreffen inzonderheid:

- de lijst der gemeenteraadskiezers (artikelen 2 en 3 van het ontwerp) en de lijst met de leden van de stembureaus (artikel 4 van het ontwerp);
- het schrappen van de Franse en de Duitse versie van de in het raam van de stembusgang af te leggen eed (artikelen 5, 6, 33 en 34 van het ontwerp);
- het presentiegeld voor de leden van de stembureaus (artikelen 7 en 8 van het ontwerp);
- het aantal karakters waaruit de lijstnaam mag bestaan (artikelen 9, 38 en 40, 3°, van het ontwerp), het beschermingsregime voor letterwoorden, en de gewestelijke lijstnummers (artikelen 38 en 39 van het ontwerp);
- het afschaffen van de akte van bewilliging van de kandidaten (artikelen 10 tot 12, 41, 43, 45 en 70 van het ontwerp);
- een quasi-pariteit man-vrouw op de kiezerslijsten, waarbij de eerste drie kandidaten op de lijst niet allen van hetzelfde geslacht mogen zijn (artikelen 10 en 40 van het ontwerp);
- technische bepalingen, o.m. geïnspireerd door de wens om de minister bevoegd voor de binnenlandse aangelegenheden te belasten de verschillende modellen vast te leggen met het oog op de organisatie van de verkiezingen, maar ook teneinde andere technische opdrachten aan de minister toe te kennen, zoals bijvoorbeeld het kennis geven van de nummers van de lijsten na de loting (artikelen 13, 15, 16, 19, 30, 36, 38, 42, 44, 51 en 61 van het ontwerp);

.../...

- de oprichting van een provinciaal administratief rechtscollege, dat het contentieux inzake de lokale politieke aangelegenheden van de (bestendige) deputatie overneemt (artikelen 14, 25 tot 27 en 49 van het ontwerp);
- de vermeldingen op het stembiljet, naargelang het een manuele of een automatische stemming betreft (artikelen 15, 2°, 44, 2°, en 46, 2°, van het ontwerp);
- technische bepalingen van ondergeschikte orde inzake de kiesverrichtingen (artikel 17 van het ontwerp);
- het voornemen om de stemlokalen één uur langer open te houden (artikelen 18, 20 en 35 van het ontwerp), het mogelijk te maken voor al wie om privé-redenen op de dag van de verkiezing in het buitenland is, tot drie dagen vóór de verkiezing een attest te vragen aan de burgemeester om een volmacht te geven (artikelen 19 en 36 van het ontwerp), alsook de mogelijkheid om volmachten te kunnen geven aan iedere andere kiezer (de artikelen 19 en 36 van het ontwerp);
- de mededelingen vanuit het hoofdstembureau, waarbij het mogelijk wordt om digitaal informatie te verspreiden (artikelen 21 en 47 van het ontwerp);
- wijzigingen met het oog op het neutraliseren van de lijststem voor de verkozenen en het behoud van een status-quo, voor wat betreft de opvolgers (artikelen 22 tot 24 en 48 van het ontwerp);
- technische wijzigingen die o.m. beogen in te spelen op de bevoegdheidsoverdrachten ten gevolge van de staatshervorming en die voorts in verband staan met andere inhoudelijke, voorgenomen wijzigingen krachtens dit ontwerp, of bijvoorbeeld wijzigingen door het gemeentedecreet van 15 juli 2005 of voorgenomen wijzigingen opgenomen in het ontwerp van provinciedecreet (artikelen 28 tot 32, 50 tot 54, 57, 71 en 72 van het ontwerp);
- het betrekken van de Controlecommissie, bedoeld in het decreet van 7 mei 2004 houdende regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven en de herkomst van de geldmiddelen voor de verkiezing van het Vlaams Parlement, bij de controle van de verkiezingsuitgaven voor de lokale verkiezingen en de aanpassing van de bedragen van de toegelaten verkiezingsuitgaven, en technische wijzigingen in het licht van de staatshervorming (hoofdstuk 3, artikelen 55 tot 65 van het ontwerp);

- een eigen regeling inzake het college van deskundigen dat toezicht houdt op de geautomatiseerde stemming (hoofdstuk 4, artikelen 66 tot 69 van het ontwerp).

VORMVEREISTEN

2. Blijkens de stukken gevoegd bij de adviesaanvraag heeft de Vlaamse Regering op 9 september 2005 beslist de Vlaamse minister, bevoegd voor de binnenlandse aangelegenheden, te gelasten over het voorliggende ontwerp het advies in te winnen van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen en de Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur.

Indien de aan de Raad van State voorgelegde tekst ten gevolge van de voornoemde adviezen nog wijzigingen zou ondergaan, moeten de gewijzigde bepalingen, ter inachtneming van het voorschrift van artikel 3, § 1, eerste lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, voor een nieuw onderzoek aan de afdeling wetgeving worden voorgelegd.

BEVOEGDHEID VAN DE VLAAMSE DECREETGEVER

A. Algemeen

3. Op grond van artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, eerste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (hierna: B.W.H.I.), zijn de gewesten bevoegd inzake "de verkiezing van de provinciale, gemeentelijke en binnengemeentelijke organen ⁽¹⁾, alsook van de organen van de agglomeraties en federaties van gemeenten, met inbegrip van de controle op de hierop betrekking hebbende verkiezingsuitgaven".

⁽¹⁾ Ingevolge de recente herziening van artikel 41, tweede lid, van de Grondwet, zijn het voortaan de gewesten die de "bevoegdheden, de werkingsregels en de wijze van verkiezing ... van de binnengemeentelijke territoriale organen" vaststellen.

Aan deze bevoegdheid zijn een aantal beperkingen gesteld. Het voorliggende ontwerp noopt de Raad van State ertoe deze te onderzoeken die betrekking hebben op:

- het oprichten van administratieve rechtscolleges (artikel 161 van de Grondwet);
- de regelgeving m.b.t. de Raad van State (artikel 160 van de Grondwet en artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, eerste lid, b, B.W.H.I.);
- de regelingen uit de wet van 9 augustus 1988 tot wijziging van de gemeentewet, de gemeentekieswet, de organieke wet betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, de provinciewet, het Kieswetboek, de wet tot regeling van de provincieraadsverkiezingen en de wet tot regeling van de gelijktijdige parlaments- en provincieraadsverkiezingen (artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, eerste lid, a, B.W.H.I.) alsook deze opgenomen in de artikelen 5, tweede en derde lid, 23*bis* en 30*bis* van de gemeentekieswet van 4 augustus 1932 en in de artikelen 2, § 2, vierde lid, 3*bis*, tweede lid, 3*novies*, tweede lid, en 5, derde lid, van de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen (artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, tweede lid, B.W.H.I.);
- de regeling van het taalgebruik inzake verkiezingen (artikel 129 van de Grondwet);
- de regelgeving m.b.t. het Rekenhof (artikel 180 van de Grondwet).

B. De bevoegdheid om een administratief rechtscollege op te richten

4. Het voorontwerp van decreet beoogt in elke provincie een provinciaal administratief rechtscollege, een Raad voor verkiezingsbetwistingen, op te richten.

Dit rechtscollege zal het contentieux inzake de lokale politieke aangelegenheden van de bestendige deputatie overnemen en met name bevoegd zijn inzake betwistingen over:

.../...

- de aangifte van verkiezingsuitgaven (ontworpen artikel 23ter van de gemeentekieswet; artikel 14 van het ontwerp);
- de verkiezing, de zetelverdeling en de rangorde van de gemeenteraadsleden (ontworpen artikelen 73 tot 77; artikelen 25 tot 27 van het ontwerp);
- de verkiezing en de benoeming van schepenen (ontworpen artikel 77bis; artikel 27 van het ontwerp);
- de beslissingen van de gemeenteraad i.v.m. de opvolging van te vervangen raadsleden (ontworpen artikel 84; artikel 27 van het ontwerp).

Daarenboven zal het rechtscollege bevoegd zijn om de betwistingen over de verkiezing van de provincieraad te beslechten (ontworpen artikel 37/6 van de provinciekieswet; artikel 49 van het ontwerp).

In het reeds door de Vlaamse decreetgever goedgekeurde gemeentedecreet van 15 juli 2005 (hierna GD) alsook in het ontwerp van provinciedecreet (hierna OPD)⁽²⁾ worden daarenboven tal van andere bevoegdheden aan de Raad voor verkiezingsbetwistingen toegekend, meer bepaald inzake:

- de betwistingen inzake het goedkeuren van de geloofsbrieven en de eedaflegging, en inzake de afstand en het verval van de provinciale en (binnen)gemeentelijke politieke mandaten (zie artikel 10, § 1, tweede lid, GD, artikel 12, § 2, GD, artikel 13 GD, artikel 47, tweede lid, GD, en artikel 273, § 3, GD, en artikel 10, § 1, tweede lid, OPD, artikel 12, tweede lid, OPD, artikel 13 OPD, en artikel 47, tweede lid, OPD);
- de betwistingen i.v.m. de taalkennis vereist voor de uitoefening van bepaalde gemeentelijke mandaten (artikelen 13 en 44, § 6, GD);
- de geschillen i.v.m. de aansprakelijkheid voor een kastekort bij de gemeentebesturen (artikel 169, § 4, GD) en de (gemeentelijke) intern

⁽²⁾ *Parl. St.*, Vl. Parl., 2005-06, nr. 473/1.

verzelfstandigde agentschappen (artikel 224, § 1, GD), alsook i.v.m. het verlenen van kwijting in het kader van de goedkeuring van de rekeningen bij de gemeentebesturen (artikel 175, § 5, eerste lid, GD) en de (gemeentelijke) intern verzelfstandigde agentschappen (artikel 224, § 1, GD).

5. Over de bevoegdheid inzake de oprichting van administratieve rechtscolleges heeft de Raad van State in zijn advies 38.240/3 van 26 april 2005 over het ontwerp van gemeentedecreet en in zijn advies 38.530/VR/3 van 12 juli 2005 over het ontwerp van provinciedecreet gesteld:

"Wat betreft de verkiezing van de gemeentelijke en binnengemeentelijke territoriale organen, een aangelegenheid waarin de bestendige deputatie en de Raad van State thans een rechtsprekende bevoegdheid uitoefenen, bepaalt artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, b, B.W.H.I. dat die aangelegenheid behoort tot de bevoegdheid van de gewesten, «met uitzondering van de exclusieve bevoegdheid van de Raad van State om bij wijze van arresten op de beroepen in hoogste aanleg uitspraak te doen in kiesrechtzaken». Het feit dat geen voorbehoud wordt gemaakt m.b.t. de bevoegdheid van de bestendige deputatie doet de vraag rijzen of de gewesten uit artikel 6, § 1, VIII, B.W.H.I. een algemene bevoegdheid putten om te voorzien in een regeling voor de geschillen die verband houden met de samenstelling en de werking van de gemeentelijke instellingen, onder het enkele voorbehoud van de genoemde bevoegdheid van de Raad van State.

Voor het antwoord op die vraag moet mede rekening (worden) gehouden met wat bepaald is in artikel 161 van de Grondwet. Naar luid van die bepaling kan geen administratief rechtscollege worden ingesteld dan krachtens een wet⁽³⁾. In beginsel is het instellen van administratieve rechtscolleges, op grond van artikel 161 van de Grondwet, gelezen in samenhang met artikel 19, § 1, eerste lid, B.W.H.I., dan ook een aan de federale wetgever voorbehouden aangelegenheid⁽⁴⁾. Zoals in de rechtspraak van het Arbitragehof evenwel herhaaldelijk is bevestigd, is de decreetgever in beginsel weliswaar niet bevoegd om administratieve rechtscolleges in te stellen, maar kan hij daartoe wel overgaan met toepassing van

(3) Artikel 161 van de Grondwet is ingevoegd bij de grondwetswijziging van 18 juni 1993 (vroegere artikel 107*quinquies*, derde lid).

(4) Artikel 19, § 1, eerste lid, B.W.H.I. bepaalt: "Behoudens toepassing van artikel 10, regelt het decreet de aangelegenheden bedoeld in de artikelen 4 tot 9, onverminderd de bevoegdheden die na de inwerkingtreding van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen door de Grondwet aan de wet zijn voorbehouden."

artikel 10 B.W.H.I. (impliciete bevoegdheid)⁽⁵⁾. Daarbij is dan wel vereist dat een dergelijk optreden van de decreetgever noodzakelijk kan worden geacht voor de uitoefening van de bevoegdheden van de gemeenschap of het gewest, en dat voldaan is aan de in de rechtspraak van het Arbitragehof gestelde voorwaarden dat de aangelegenheid zich tot een gedifferentieerde regeling leent en dat de weerslag van de betrokken bepalingen op de aan de federale overheid voorbehouden aangelegenheid slechts marginaal is^{(6) (7)}.

Zolang het ontwerp van decreet tot wijziging van de gemeentekieswet, waarin het aangekondigde administratief rechtscollege zou worden ingeschreven, niet voorlag, diende de Raad van State er zich in die adviezen toe te beperken een voorbehoud te maken bij de ontworpen regeling.

6. Nu het mogelijk is een inzicht te hebben in alle aspecten van de organisatie van het betrokken rechtscollege en in al de bevoegdheden ervan, kan de Raad van State onderzoeken of de ontworpen regeling in het ontwerp voldoet aan de voorwaarden voor de uitoefening van de impliciete bevoegdheden.

⁽⁵⁾ Zie bijv. Arbitragehof, nr. 19/2001, 14 februari 2001, overw. B.4.2, B.4.3 en B.5.4; Arbitragehof, nr. 33/2001, 13 maart 2001, overw. B.5.5.1 tot B.5.5.5; Arbitragehof, nr. 49/2003, 30 april 2003, overw. B.6 tot B.8.6.

Zie voorts, i.v.m. de vraag in hoeverre artikel 10 B.W.H.I. toegepast kan worden op een ontwerp van decreet dat de inhoud van de bestaande wetsbepalingen i.v.m. de rechtsprekende bevoegdheid van de bestendige deputatie overneemt, R.v.St., afd. wetg., advies 35.831/VR/2V van 18 september 2003 over een ontwerp dat geleid heeft tot het decreet van 12 februari 2004 "organisant les provinces wallonnes", *Parl. St.*, Waals Parl., 2003-04, nr. 613/1, (43), 46-47.

⁽⁶⁾ In het arrest (nr.) 49/2003 van 30 april 2003 lijkt het Arbitragehof zich tot een marginale toetsing van de noodzakelijkheid te beperken. In dit arrest stelt het Hof immers: "De decreetgever vermocht in deze aangelegenheid te oordelen, zonder dat zijn beoordeling kennelijk onjuist is, dat het noodzakelijk was om een administratief rechtscollege op te richten" (overw. B.8.3).

⁽⁷⁾ Zie ook advies 38.567/4 en 38.568/4 van 11 juli 2004 over een ontwerp van decreet van het Waalse Gewest "modifiant certaines dispositions du Code de la démocratie locale et de la décentralisation" en over een ontwerp van decreet van het Waalse Gewest "modifiant la loi du 8 juillet 1976 organique des Centres Publics d'Aide Sociale" (*Parl. St.*, W. Gew. R., 2004-05, nr. 204/1 en nr. 205/1), en advies 38.943/2/V van 5 september 2005 over een ontwerp van decreet van het Waalse Gewest "modifiant le décret du 27 mai 2004 relatif au Livre Ier du Code de l'environnement pour ce qui concerne le droit d'accès du public à l'information en matière d'environnement".

Aangezien het in het ontwerp geregelde contentieux van de Raad voor verkiezingsbetwistingen, behoudens hetgeen hierna wordt besproken in randnummer 12.3.1, uitsluitend betrekking heeft op geschillen betreffende de toepassing van de regelgeving die binnen de materiële bevoegdheid van het gewest valt, is voldaan aan de voorwaarde dat de impliciete bevoegdheid betrekking moet hebben op een aangelegenheid die kan worden beschouwd als subsidiair t.a.v. de betrokken hoofdbevoegdheid van het gewest. De Vlaamse decreetgever kan redelijkerwijze van oordeel zijn dat het noodzakelijk is om het verkiezingscontentieux op lokaal vlak, alsook het andere contentieux waarop het ontwerp betrekking heeft, toe te vertrouwen aan een administratief rechtscollege dat meer waarborgen biedt inzake onafhankelijkheid, onpartijdigheid en deskundigheid dan de bestendige deputatie van de provincie. De weerslag van de uitoefening van deze impliciete bevoegdheid op de bevoegdheid van de federale wetgever om op grond van artikel 161 van de Grondwet administratieve rechtscolleges op te richten kan als marginaal worden beschouwd. Het aan de Raad voor verkiezingsbetwistingen toevertrouwd contentieux kan immers als relatief gering worden beschouwd in verhouding tot het geheel van het administratief contentieux. De federale wetgever blijft in beginsel bevoegd voor de overige administratieve rechtscolleges, en met name ook voor de bestendige deputatie, voorzover deze het contentieux behandelt in andere aangelegenheden dan die waarop het ontwerp van toepassing is. Ten slotte zijn er geen redenen om aan te nemen dat, in de aangelegenheid van de administratieve rechtscolleges de regelgeving betreffende het contentieux dat in het ontwerp aan de Raad voor verkiezingsbetwistingen wordt toevertrouwd, niet voor een gedifferentieerde regeling vatbaar zou zijn.

Om al die redenen is de Raad van State van oordeel dat voldaan is aan de voorwaarden voor de toepassing van artikel 10 B.W.H.I.

C. De bevoegdheid inzake de Raad van State

7. Het ontwerp bevat regelingen die betrekking hebben op de rechtsgang voor de Raad van State. Dat geldt met name voor:

.../...

- het ontworpen artikel 76, derde lid, van de gemeentekieswet dat bepaalt dat van de beslissing van de Raad voor verkiezingsbetwistingen waarbij de verkiezing wordt vernietigd of de zetelverdeling wordt gewijzigd, een voor eensluidend verklaard afschrift van de uitspraak, van het administratief dossier en van de procedurestukken wordt toegestuurd aan de Eerste voorzitter van de Raad van State;
- het ontworpen artikel 76*bis* van de gemeentekieswet dat bepaalt dat degenen aan wie kennis moet worden gegeven van de beslissing van de Raad voor verkiezingsbetwistingen binnen acht dagen na de kennisgeving beroep kunnen instellen bij de Raad van State. De Raad van State doet uitspraak binnen een termijn van zestig dagen. Het beroep bij de Raad van State is niet opschortend behoudens wanneer het beroep gericht is tegen een beslissing van de Raad voor verkiezingsbetwistingen die een vernietiging van de verkiezing of een wijziging in de zetelverdeling inhoudt. Wanneer vóór de uitspraak van de Raad van State de Vlaamse Regering de burgemeester van de betreffende gemeente benoemt, heeft deze benoeming uitwerking vanaf de betekening van het arrest van de Raad van State dat de verkiezing niet vernietigt of de zetelverdeling niet wijzigt;
- het ontworpen artikel 77, eerste lid, van de gemeentekieswet dat bepaalt dat het arrest van de Raad van State door de zorg van de griffier onmiddellijk ter kennis wordt gebracht van de provinciegouverneur en van de gemeenteraad;
- het ontworpen artikel 84, § 2, vijfde lid, van de gemeentekieswet dat bepaalt dat er binnen acht dagen na de kennisgeving van de beslissing van de Raad voor verkiezingsbetwistingen inzake de opvolging van een gemeenteraadslid, een beroep bij de Raad van State kan worden ingesteld;
- het artikel 49 van het ontwerp dat de hiervoor vermelde bepalingen toepasselijk maakt op de geschillen m.b.t. de verkiezingen voor de provincieraden.

8. Uit artikel 160, eerste lid, van de Grondwet blijkt dat het aan de federale wetgever toekomt de samenstelling, de bevoegdheid en de werking van de Raad van State te bepalen. In artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, eerste lid, b, B.W.H.I., wordt de exclusieve bevoegdheid van de Raad van State om bij wijze van arresten op de beroepen in hoogste

aanleg uitspraak te doen in kiesrechtzaken bevestigd. De gemeenschappen en de gewesten zijn in beginsel dan ook niet bevoegd om wijzigingen aan te brengen in de samenstelling, de bevoegdheid en de werking van de Raad van State, tenzij de voorwaarden vervuld zijn voor de toepassing van de impliciete bevoegdheden op grond van artikel 10 B.W.H.I. Daartoe is vereist dat het optreden van de decreetgever noodzakelijk kan worden geacht voor de uitoefening van de bevoegdheden van de gemeenschap of het gewest, en dat voldaan is aan de in de rechtspraak van het Arbitragehof gestelde voorwaarden dat de aangelegenheid zich tot een gedifferentieerde regeling leent en dat de weerslag van de betrokken bepalingen op de aan de federale overheid voorbehouden aangelegenheid slechts marginaal is.

9. De Raad van State stelt vast dat twee van de hiervoor (randnummer 7) vermelde bepalingen volstrekt identiek zijn aan bepalingen die thans reeds voorkomen in de gemeentekieswet, inzake het beroep bij de Raad van State tegen de beslissingen van de bestendige deputatie. Dat geldt namelijk voor:

- het ontworpen artikel 77, eerste lid, dat volkomen identiek is aan het huidige artikel 77, eerste lid, van de gemeentekieswet;
- het ontworpen artikel 84, § 2, vijfde lid, dat volkomen identiek is aan het huidige artikel 84, § 2, vijfde lid, van de gemeentekieswet.

De Raad van State ziet niet in om welke redenen de loutere bevestiging in een decreet van bepalingen over de Raad van State uit een federale wet, als noodzakelijk zou kunnen worden beschouwd voor de uitoefening van de bevoegdheid van het Vlaamse Gewest inzake de gemeentelijke instellingen. Dit is des te meer niet noodzakelijk nu de decreetgever er in het voorliggende ontwerp zelf voor opteert om de desbetreffende federale kieswet te wijzigen waar wijzigingen noodzakelijk worden bevonden. Voor de hiervoor vermelde bepalingen is die noodzakelijkheid niet aanwezig. Ze dienen dan ook uit het ontwerp te worden verwijderd.

10. De Raad van State stelt voorts vast dat twee andere van de hiervoor (randnummer 7) vermelde bepalingen thans eveneens reeds voorkomen in de gemeentekieswet, zij het dat de woorden "de bestendige deputatie" worden vervangen door de woorden "de Raad voor verkiezingsbetwistingen". Dat geldt namelijk voor:

- het ontworpen artikel 76, derde lid, dat identiek is aan het huidige artikel 76, derde lid, van de gemeentekieswet, behoudens de vervanging van de woorden "bestendige deputatie" door "Raad voor verkiezingsbetwistingen";
- het ontworpen artikel 76*bis* dat identiek is aan het huidige artikel 76*bis* van de gemeentekieswet, behoudens de vervanging van de woorden "bestendige deputatie" door "Raad voor verkiezingsbetwistingen".

De Raad van State erkent dat de decreetgever van oordeel kan zijn dat het noodzakelijk is in de desbetreffende bepalingen de woorden "de bestendige deputatie" te vervangen door "de Raad voor verkiezingsbetwistingen". Zonder deze vervanging zou de Raad van State niet meer kennis kunnen nemen van de beroepen ingesteld op grond van artikel 16, 1°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, hetgeen strijdig zou zijn met artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, eerste lid, b, B.W.H.I. Het beroep dat bij de Raad van State wel nog tegen de beslissing van de Raad voor verkiezingsbetwistingen zou kunnen worden ingesteld op grond van artikel 14, § 2, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, zou niet opschortend zijn en het daarenboven niet mogelijk maken dat de Raad van State met volle rechtsmacht zou kunnen oordelen.

Gelet op de beperkte draagwijdte van de ontworpen bepalingen en gelet ook op het gegeven dat deze thans reeds voorkomen in de huidige federale gemeentekieswet, - althans wat de bestendige deputatie betreft - is ook voldaan aan de voorwaarde dat de uitoefening van de impliciete bevoegdheid slechts een marginale weerslag heeft op de federale bevoegdheid inzake de Raad van State en dat het daarenboven een aangelegenheid betreft die voor een differentiële regeling vatbaar is.

Voorzover de stellers van het ontwerp uitsluitend beogen deze bepalingen in de gemeentekieswet formeel aan te passen aan de nieuwe beleidsoptie, die erin bestaat de bestendige deputatie te vervangen door de Raad voor verkiezingsbetwistingen, is voldaan aan de voorwaarden voor de toepassing van artikel 10 B.W.H.I.

De integrale overname van de bestaande artikelen 76, derde lid, en 76*bis* van de gemeentekieswet, kan echter niet als "noodzakelijk" worden beschouwd ter uitoefening van de bevoegdheid van het Vlaamse Gewest.

Bijgevolg moeten de ontworpen bepalingen zich ertoe beperken de woorden "de bestendige deputatie" te vervangen door de woorden "Raad voor verkiezingsbetwistingen". Ze dienen dan ook in die zin te worden aangepast.

11. De Raad van State stelt tenslotte vast dat artikel 49 van het ontwerp de bepalingen van de ontworpen artikelen 73 tot 84 van de gemeentekieswet, van overeenkomstige toepassing maakt op de geschillen m.b.t. de verkiezingen voor de provincieraden. Ook deze bepaling impliceert een wijziging van de wetgeving betreffende de Raad van State. Ook zonder deze bepaling zou de Raad van State weliswaar kennis kunnen nemen van de beroepen tegen beslissingen van de Raad voor verkiezingsbetwistingen. Hij zou dat echter doen op grond van artikel 14, § 2, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

De decreetgever kan van oordeel zijn dat het noodzakelijk is om het contentieux inzake alle lokale verkiezingen - zowel de gemeentelijke, als de provinciale - aan eenzelfde regelgeving te onderwerpen. Gelet op de marginale weerslag van de conforme toepassing van de bepalingen uit de artikelen 73 tot 84 van de gemeentekieswet op het contentieux inzake provinciale verkiezingen, voor de werking van de Raad van State, en gelet op de gedifferentieerde draagwijdte die deze wetgeving van nature heeft in verhouding tot de regels toepasselijk op het administratief contentieux in het algemeen, is voldaan aan de voorwaarden voor de toepassing van artikel 10 B.W.H.I.

D. De bevoegdheid inzake regelingen m.b.t. de gemeenten bedoeld in artikel 7 van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966 ⁽⁸⁾, en inzake de gemeente Voeren

12.1. Een aantal bepalingen van het ontwerp hebben specifiek betrekking op de gemeenten bedoeld in artikel 7 van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966, en op de gemeente Voeren.

1° Wat artikel 16 van het ontwerp betreft

12.2. Het gaat in de eerste plaats om artikel 16 van het ontwerp dat een wijziging aanbrengt in artikel 30*bis* van de gemeentekieswet. Dat artikel bepaalt dat voor de gemeenten Komen-Waasten en Voeren, alsmede voor de gemeenten genoemd in artikel 7 van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966, het hoofdstembureau achtereenvolgens het stembiljet opmaakt voor de verkiezing van de gemeenteraad en het stembiljet voor de verkiezing van de raad voor maatschappelijk welzijn, overeenkomstig de bij deze wet gevoegde modellen II en II*bis* en met inachtneming van de in artikel 30 vervatte voorschriften. Artikel 16 van het ontwerp beoogt de woorden "overeenkomstig de bij deze wet gevoegde modellen II en II*bis*" te vervangen door de woorden "overeenkomstig de modellen die bij besluit van de minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden worden vastgelegd".

Op grond van artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, tweede lid, B.W.H.I. oefenen de gewesten hun bevoegdheid inzake de lokale verkiezingen uit onverminderd o.m. artikel 30*bis* van de gemeentekieswet. Artikel 16 dient dan ook uit het ontwerp te worden verwijderd.

Het komt in de huidige stand van de bevoegdheidsverdeling aan de federale wetgever toe de modellen aan te passen.

⁽⁸⁾ Bedoeld worden de zgn. randgemeenten, dit zijn Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Wemmel en Wezembeek-Oppem.

2° Wat het in artikel 27 ontworpen artikel 77bis van de gemeentekieswet betreft

12.3. Artikel 27 van het ontwerp beoogt o.m. het bestaande artikel 77bis van de gemeentekieswet te vervangen. Dat artikel werd ingevoerd bij artikel 20 van de wet van 9 augustus 1988 tot wijziging van de gemeentewet, de gemeentekieswet, de organieke wet betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, de provinciewet, het Kieswetboek, de wet tot regeling van de provincieraadsverkiezingen en de wet tot regeling van de gelijktijdige parlements- en provincieraadsverkiezingen, de zgn. "Pacificatiewet".

Op grond van artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, eerste lid, a, B.W.H.I. vormen de regelingen uit de Pacificatiewet een uitzondering op de bevoegdheid van de gewesten inzake de verkiezing van de provinciale, de gemeentelijke en de binnengemeentelijke organen. Deze bevoegdheidsinperking beoogt de regeling inzake de rechtstreekse verkiezing van de schepenen en de raden voor maatschappelijk welzijn in de gemeenten bedoeld in artikel 7 van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966, en in de gemeenten Komen-Waasten en Voeren, uit te zonderen van de bevoegdheid van de Vlaamse decreetgever.

Het komt dus niet toe aan de decreetgever om artikel 77bis van de gemeentekieswet te vervangen door een andere bepaling. De Raad van State stelt vast dat het ontwerp terzake enerzijds, het bestaande artikel 77bis, §§ 1 en 3, van de gemeentekieswet impliciet opheft (randnummers 12.3.1 en 12.3.4) en het bestaande artikel 77bis, § 1, vervangt door een nieuwe paragraaf 1 (randnummer 12.3.2) en, anderzijds, het bestaande artikel 77bis, § 2, van de gemeentekieswet overneemt (randnummer 12.3.3).

12.3.1. Het ontworpen artikel 77bis beoogt klaarblijkelijk de eerste paragraaf van het bestaande artikel 77bis impliciet op te heffen. Deze paragraaf, die niet behouden is in het ontworpen artikel 77bis, bepaalt:

"De artikelen 74 tot en met 77 zijn van overeenkomstige toepassing op de verkiezing van de schepenen bedoeld in artikel 15, § 2, van de nieuwe gemeentewet, met dien verstande dat alleen de gemeenteraadsleden een bezwaar mogen indienen."

Artikel 15, § 2, van de nieuwe gemeentewet, heeft betrekking op de rechtstreekse verkiezing van de schepenen in de randgemeenten bedoeld in artikel 7 van de gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, en van de gemeenten Komen-Waasten en Voeren.

Het komt de Vlaamse decreetgever noch rechtstreeks, noch onrechtstreeks toe enige wijziging aan te brengen in artikel 77*bis*, § 1. Dit impliceert dat ook de verwijzing in deze paragraaf naar de artikelen 74 tot 77 geacht moet worden betrekking te hebben op de artikelen 74 tot 77 van de bestaande gemeentekieswet. De wijziging die artikel 27 van het ontwerp aanbrengt in de ontworpen artikelen 74 tot 77 van de gemeentekieswet, mogen dan ook niet van overeenkomstige toepassing worden gemaakt op de verkiezing van de schepenen bedoeld in artikel 15, § 2, van de nieuwe gemeentewet. Het beslechten van de geschillen inzake de rechtstreekse verkiezing van deze schepenen, dient, op grond van de bestaande artikelen 74 tot 77 van de gemeentekieswet, tot de bevoegdheid van de bestendige deputatie te blijven behoren.

In randnummer 39 wordt nader ingegaan op de gevolgen van deze bevoegdheidsrechtelijke bemerking voor de in het ontwerp toe te passen legislatieve techniek.

12.3.2. Het ontworpen artikel 77*bis*, § 1, heeft betrekking op "de verkiezing en benoeming van de schepenen bedoeld in artikel 45 van het Gemeentedecreet". Bij deze bepalingen dienen twee bemerkingen te worden gemaakt.

De ontworpen bepaling verwijst naar artikel 45 van het gemeentedecreet. Dit artikel heeft evenwel uitsluitend betrekking op de verkiezing van schepenen door de gemeenteraad onder de gemeenteraadsleden. Voorzover de stellers van het ontwerp met de zinsnede "benoeming van de schepenen" hebben willen verwijzen naar de aanwijzing van de schepenen op grond van de artikelen 44, §§ 3 en 4, tweede lid, van het gemeentedecreet, dient de bepaling als volgt te worden aangepast:

"De artikelen 73 tot 77 zijn van overeenkomstige toepassing op de verkiezing van de schepenen bedoeld in artikel 45 van het gemeentedecreet en op de benoeming van de schepenen bedoeld in artikel 44, §§ 3 en 4, tweede lid, van het gemeentedecreet ...".

De ontworpen bepaling kan niet worden opgenomen in artikel 77bis, § 1, van de gemeentekieswet, gelet op het hiervoor (randnummer 12.3.1) geformuleerde bevoegdheidsvoorbehoud, doch dient elders in het ontwerp te worden opgenomen.

De Raad van State wijst er echter op dat de bepaling eigenlijk overbodig is voorzover ze uitsluitend beoogt een beroepsmogelijkheid te voorzien tegen de gewone schepenvierkiezing, aangezien daarin reeds is voorzien bij artikel 47, tweede lid, laatste volzin, van het gemeentedecreet.

12.3.3. Het ontworpen artikel 77bis, § 2, is identiek aan het thans geldende artikel 77bis, § 2, van de gemeentekieswet. Gelet op het hiervoor vermelde bevoegdheidsvoorbehoud (randnummer 12.3, tweede lid) komt het niet toe aan de decreetgever deze bepaling, die tot de uitsluitende bevoegdheid van de federale wetgever behoort, in een decreet te bevestigen. Het ontworpen artikel 77bis, § 2, dient dan ook uit het ontwerp te worden verwijderd.

12.3.4. Aangezien de inleidende zin van artikel 27 van het ontwerp het bestaande artikel 77bis van de gemeentekieswet niet uitsluit van de vervanging, wordt ook de derde paragraaf van dat artikel impliciet opgeheven. Deze paragraaf bepaalt:

"Voor de gemeenten van het administratief Brussel-Hoofdstad worden de bevoegdheden van de bestendige deputatie uitgeoefend door het college vermeld bij artikel 83quinquies, § 2, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen, ingevoegd bij artikel 59 van de bijzondere wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale Staatstructuur.

De bevoegdheden van de griffier worden uitgeoefend door de secretaris van het college."

Het komt uiteraard niet toe aan de Vlaamse decreetgever om deze paragraaf impliciet op te heffen door artikel 77bis van de gemeentekieswet te vervangen bij het ontworpen artikel 77bis.

12.3.5. Uit het voorgaande volgt:

- dat in artikel 27, inleidende zin, van het ontwerp uitsluitend mag worden verwezen naar "de artikelen 74 tot 77 en 78 tot 84". Hier zij echter verwezen naar de

wetgevingstechnische suggestie in randnummer 39, waarin de Raad van State voorstelt de desbetreffende nieuwe bepalingen in een afzonderlijke titel op te nemen;

- dat de bepaling in het ontworpen artikel *77bis*, § 1, en onder voorbehoud van de opmerkingen in randnummer 12.3.2, in een ander artikel van het ontwerp dient te worden opgenomen;
- dat het ontworpen *77bis*, § 2, uit het ontwerp dient te worden verwijderd.

3° Wat de artikelen 55 tot 69 van het ontwerp betreft

12.4.1. Hoofdstuk 3 van het ontwerp (artikelen 55 tot 65) brengt wijzigingen aan in de wet van 7 juli 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de provincieraden en de gemeenteraden, de districtsraden en voor de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn.

Hoofdstuk 4 van het ontwerp (artikelen 66 tot 69) brengt wijzigingen aan in de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming.

Beide wetten zijn van toepassing op de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn.

12.4.2. Artikel *17bis* van de wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (hierna: OCMW-wet) draagt aan de Koning op de nadere regels vast te stellen voor de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn. Dit artikel is ingevoerd bij artikel 11 van de wet van 9 augustus 1988 tot wijziging van de gemeentewet, de gemeentekieswet, de organieke wet betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, de provinciewet, het Kieswetboek, de wet tot regeling van de provincieraadsverkiezingen en de wet tot regeling van de gelijktijdige parlaments- en provincieraadsverkiezingen.

Op grond van artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, eerste lid, a, B.W.H.I. vormen de regelingen uit deze zgn. "Pacifacatiewet" van 9 augustus 1988, een uitzondering op de bevoegdheid van de gewesten inzake de verkiezing van de provinciale, de gemeentelijke en de binnengemeentelijke organen.

Daaruit volgt dat het niet aan de decreetgever toekomt om in de uit de artikelen 55 tot 69 bestaande hoofdstukken 3 en 4 van het ontwerp, wijzigingen aan te brengen aan resp. de wet van 7 juli 1994 en de wet van 11 april 1994 voornoemd, althans niet voorzover die wijzigingen van toepassing zijn op de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn.

4° Wat artikel 70 van het ontwerp betreft

12.5. Tenslotte brengt artikel 70 van het ontwerp een wijziging aan in artikel 2, § 3, van het koninklijk besluit van 26 augustus 1988 tot vaststelling van de nadere regels voor de verkiezing van de raad voor maatschappelijk welzijn in de gemeenten bedoeld bij artikel 7 van de wetten op het gebruik der talen in bestuurszaken gecoördineerd op 18 juli 1966, en in de gemeenten Komen-Waasten en Voeren.

Dit koninklijk besluit vindt zijn rechtsgrond in artikel 17*bis* van de OCMW-wet, hetwelk door artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, eerste lid, a, B.W.H.I. is uitgezonderd van de gewestbevoegdheid inzake de verkiezing van de provinciale, de gemeentelijke en de binnengemeentelijke organen.

Artikel 70 dient dan ook uit het ontwerp te worden verwijderd.

E. De bevoegdheid inzake het gebruik van de talen in verkiezingszaken

13. De artikelen 5, 6, 33 en 34 van het ontwerp brengen wijzigingen aan in de regeling inzake het gebruik van de talen in verkiezingszaken, meer bepaald voor wat betreft de taal waarin de leden van de stembureaus en de getuigen de eed afleggen.

Het gebruik van de talen in verkiezingszaken is een aspect van het gebruik van de talen in bestuurszaken in de zin van artikel 129, § 1, 1°, van de Grondwet⁽⁹⁾.

⁽⁹⁾ Arbitragehof, nr. 90/94, 22 december 1994, overw. B.5.14. Zie ook artikel 1, § 1, 5°, van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966.

13.1. Dit impliceert in de eerste plaats dat de desbetreffende bepalingen niet door de Vlaamse gewestwetgever, doch wel door de Vlaamse gemeenschapswetgever dienen te worden uitgevaardigd in een afzonderlijk decreet. De Raad van State heeft er in tal van adviezen immers op gewezen dat het verschil in territoriaal toepassingsgebied van gemeenschaps- en gewestdecreten enerzijds en het verschil in de samenstelling van het Vlaams Parlement, al naar gelang het over een gemeenschaps- dan wel over een gewestaangelegenheid beslist, tot gevolg moet hebben dat beide aangelegenheden niet in eenzelfde decreet kunnen worden geregeld.

13.2. Het impliceert daarenboven dat de desbetreffende bepalingen, op grond van artikel 129, § 2, eerste streepje, van de Grondwet geen kracht van wet kunnen hebben in "de gemeenten of groepen van gemeenten palend aan een ander taalgebied en waar de wet het gebruik van een andere taal dan die van het gebied waarin zij gelegen zijn, voorschrijft of toelaat".

Het toepassingsgebied van de hiervoor vermelde bepalingen dient dan ook te worden beperkt tot de overige gemeenten van het Nederlandse taalgebied.

13.3. In arrest nr. 90/94 van 22 december 1994 heeft het Arbitragehof weliswaar aanvaard dat één overheid een algemene regeling kan uitvaardigen met betrekking tot het gebruik van de talen in verkiezingszaken zonder zich te beperken tot de gebieden waarvoor zij bevoegd was. Het betrof een regeling in een federale gewone wet met betrekking tot de taal waarin bepaalde verkiezingsdocumenten of vermeldingen moesten worden geformuleerd. Het Hof stelde:

"B.5.16. De bevoegdheid van de federale wetgever om de kiesverrichtingen te regelen omvat niet de bevoegdheid om in die aangelegenheid het gebruik der talen te regelen.

De bevoegdheid tot het organiseren van de kiesverrichtingen kan evenwel niet volledig - en dus niet nuttig - worden uitgeoefend indien de federale wetgever niet zou vermogen - met eerbiediging van de bestaande wetgeving over het gebruik der talen - aan te geven hoe de stembiljetten en andere officiële bescheiden, zoals modeltabellen en verzamelstaten, moeten worden opgemaakt.

In zoverre de federale wetgever daarbij de door de bevoegde wetgever vastgelegde regels met betrekking tot het gebruik der talen niet wijzigt, kan het in de wettelijke regeling van de kiesverrichtingen opnemen van aanduidingen over het taalaspect, voorzover strikt noodzakelijk, niet worden aangezien als een wilsuiking om in die materie te legifereren; een dergelijk optreden kan, binnen de aangeduide begrenzingen, niet als een bevoegdheidsoverschrijding worden beschouwd."

De vraag rijst of dezelfde redenering ook hier kan worden gevolgd. De door de stellers van het ontwerp beoogde wijziging brengt geen wijziging aan in de door de bevoegde wetgever(s) vastgelegde regels met betrekking tot het gebruik van de talen. In de gemeenten van het Nederlandse taalgebied zonder een bijkomende taalregeling is de taal waarin de leden van het stembureau en de getuigen de eed afleggen het Nederlands. Dit is eveneens het geval voor de gemeenten met een bijzondere taalregeling in het Nederlandse taalgebied, aangezien de eedaflegging een bestuurshandeling is die evenwel geen verband houdt met de betrekkingen tussen het bestuur en het publiek.

In tegenstelling tot het geval waarover het Arbitragehof zich uitsprak, kan echter worden betwijfeld of de ontworpen bepalingen "strikt noodzakelijk" zouden zijn voor de nuttige uitoefening van de bevoegdheden van het Vlaamse Gewest. De enige doelstelling van deze bepalingen is immers het schrappen van twee taalversies van een eedformule. Deze bepalingen zijn niet noodzakelijk voor de verwezenlijking van een inhoudelijke beleidsdoelstelling in verband met de organisatie van de lokale verkiezingen.

De artikelen 5, 6, 33 en 34 moeten dan ook worden weggelaten uit het ontwerp. Ze dienen te worden ondergebracht in een afzonderlijk ontwerp van gemeenschapsdecreet, waarvan het territoriale toepassingsgebied zich niet uitstrekt tot de gemeenten vermeld in artikel 129, § 2, eerste streepje, van de Grondwet.

F. De bevoegdheid inzake de organisatie van het Rekenhof

14. Artikel 56 van het ontwerp voegt een artikel *1bis* in, in de wet van 7 juli 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de provincieraden en de gemeenteraden, de districtsraden en voor de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn.

In het tweede lid van dit artikel *1bis* wordt aan het Rekenhof een adviesbevoegdheid toegekend inzake de controle zowel van de verkiezingsuitgaven van de politieke partijen en de individuele kandidaten als van de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten, alsook m.b.t. de uitoefening van overige wettelijke bevoegdheden van de Controlecommissie opgericht bij het decreet van 7 mei 2004

houdende regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven en de herkomst van de geldmiddelen voor de verkiezing van het Vlaams Parlement.

Over het toekennen bij decreet van bijkomende bevoegdheden aan het Rekenhof heeft de Raad van State in zijn advies 35.831/VR/2V van 18 september 2003 gesteld:

"De opdrachten van het Rekenhof worden omschreven in artikel 180 van de Grondwet⁽¹⁰⁾.

Dit grondwetsartikel bepaalt eveneens dat deze controle-instelling door de wet wordt georganiseerd.

(Volgens) het Arbitragehof heeft de grondwetgever, als grondwetsbepalingen aangenomen vóór de grondwetswijziging van 24 december 1970 waarmee gemeenschappen en gewesten werden opgericht,

«... de woorden «bij de wet» (gebruiken), alleen die aangelegenheid willen uitsluiten uit de bevoegdheid van de uitvoerende macht zodat de bijzondere wetgever de gewesten de regeling van die aangelegenheid kan toekennen, mits zulks uitdrukkelijk en nauwkeurig gebeurt»⁽¹¹⁾.

Geen enkele uitdrukkelijke en nauwkeurige bepaling kent aan de gewesten de bevoegdheid toe om regels vast te stellen i.v.m. het optreden van het Rekenhof bij de controle op de provincies. Artikel 50, § 2, van de bijzondere wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de gemeenschappen en de gewesten houdt een dergelijke machtiging immers slechts in ten aanzien van de begrotingen en de boekhouding van de gemeenschappen en de gewesten en van de instellingen van openbaar nut die ervan afhangen.

De organisatie van het Rekenhof zou voorts niet gekwalificeerd kunnen worden als een instrumentele bevoegdheid, die op een concurrerende wijze uitgeoefend zou kunnen worden door verscheidene wetgevers.

De (desbetreffende bepalingen van het voorontwerp) moeten derhalve worden weggelaten. Overigens mogen ook de bepalingen van de provinciewet die het toezicht door het Rekenhof regelen, niet opgeheven worden"⁽¹²⁾.

⁽¹⁰⁾ Deze bepaling is voor herziening vatbaar verklaard, "om een lid toe te voegen krachtens hetwelk de wet bijkomende bevoegdheden aan het Rekenhof kan toekennen" (Belgisch Staatsblad, 10 april 2003, p. 18320).

⁽¹¹⁾ Arbitragehof, nr. 35/2003, 25 maart 2003, overw. B.12.6.

⁽¹²⁾ R.v.St., afd. wetg., advies 35.831/VR/2V van 18 september 2003, voornoemd, p. 51, opmerking 10 (vertaling).

Artikel 56 van het ontwerp dient dan ook te worden herzien teneinde er de toekenning van bevoegdheden aan het Rekenhof uit te weren.

ONDERZOEK VAN DE TEKST

Artikel 2

15. Artikel 2, 2°, van het ontwerp, waarbij wordt beoogt het derde lid van artikel 4, § 1, van de gemeentekieswet te wijzigen, heeft betrekking op de bijkomende exemplaren van de kiezerslijsten die aan de politieke partijen worden verstrekt.

Volgens de ontworpen bepalingen gaat het om "gebruiksvriendelijke digitale exemplaren". Uit de tweede volzin van de ontworpen bepaling blijkt echter dat ook bijkomende "papieren versies" van de kiezerslijsten kunnen worden bekomen. Indien het de bedoeling is dat ook deze tegen de betaling van de kostprijs worden afgegeven, dient in de eerste volzin melding te worden gemaakt van "bijkomende papieren of gebruiksvriendelijke digitale exemplaren". In dat geval kan de laatste volzin worden geschrapt. Indien het niet de bedoeling is dat een prijs wordt gevraagd voor de bijkomende papieren versies, kan de huidige tekst behouden blijven.

16. De gemachtigde van de regering verklaarde dat met het gebruik van het adjectief "gebruiksvriendelijke" digitale exemplaren bedoeld wordt dat het digitale exemplaar van de kiezerslijst "leesbaar en verwerkbaar moet zijn in diverse vormen van eenvoudige bureautica-toepassingen". Het is wenselijk dit uitdrukkelijk te expliciteren in de tekst van de ontworpen bepaling of minstens in de memorie van toelichting.

17. De gemachtigde verklaarde daarenboven dat de kostprijs van de bijkomende exemplaren kan verschillen van gemeente tot gemeente en dat het de bedoeling is de verantwoordelijkheid terzake bij de gemeente te leggen. Aangezien men ook de mogelijkheid wil openlaten dat de gemeente geen kostprijs vraagt, suggereert de gemachtigde terecht om in het ontworpen artikel 4, § 1, derde lid, eerste volzin, van de

gemeentekieswet de woorden "al dan niet" toe te voegen tussen het woord "geschiedt" en de woorden "tegen betaling".

Artikel 8

18. In het nieuw ontworpen artikel 20, derde lid, van de gemeentekieswet, hoeft niet te worden bepaald dat de Vlaamse Regering "bij besluit" optreedt, nu er geen andere wijze is waarop de Vlaamse Regering terzake zou kunnen optreden. Men schrappe derhalve in die bepaling de woorden "bij besluit".

Een vergelijkbare opmerking kan worden gemaakt bij de artikelen 13, 15, 16, 21, 26, 42, 44, 47, 58, 59 en 73 van het ontwerp, zij het dat die opmerkingen dan soms ook betrekking hebben op het optreden van de minister bevoegd voor de binnenlandse aangelegenheden. Daarbij weze ook nog het voorbehoud vermeld dat gemaakt wordt in randnummer 25.

Artikel 10

19. In artikel 23, § 1, tweede lid, van de gemeentekieswet wordt bepaald dat het bevolkingscijfer, op grond waarvan wordt bepaald hoeveel gemeenteraadskiezers de voordrachten van de kandidaten dienen te ondertekenen (artikel 23, § 1, eerste lid), datgene is dat wordt vastgesteld conform artikel 5, eerste lid, van de nieuwe gemeentewet. Artikel 10 van het ontwerp wijzigt dit artikel 23, § 1, tweede lid, niet. Daardoor ontstaat het risico dat het gehanteerde bevolkingscijfer niet hetzelfde zal zijn als het bevolkingscijfer gehanteerd met het oog op het bepalen van het aantal te verkiezen gemeenteraadsliden. In artikel 5, § 3, van het gemeentedecreet wordt op dat punt immers een andere chronologie gehanteerd dan in artikel 5, eerste lid, van de nieuwe gemeentewet. De gemachtigde van de regering verklaarde:

"Er moet hier inderdaad eveneens worden verwezen naar artikel 5, § 3 van het gemeentedecreet en niet naar de nieuwe gemeentewet."

20. De stellers van het ontwerp beogen een aantal wijzigingen aan te brengen in artikel 23, § 1, van de gemeentekieswet. Ze gaan daarbij echter uit van een verkeerd

.../...

inzicht over het aantal leden van dat artikel 23, § 1, en zien met name over het hoofd dat de volzin "Het bevolkingscijfer is datgene dat vastgesteld wordt conform artikel 5, eerste lid, van de nieuwe gemeentewet", het tweede lid is van deze bepaling, en niet de tweede volzin van het eerste lid. Dat blijkt met name uit de wijzigingswet van 14 mei 2000, waarbij artikel 23 als volgt werd gewijzigd:

"Artikel 14. In artikel 23, § 1, tweede lid, van dezelfde wet, vervangen bij de wet van 5 juli 1976, worden de woorden «blijkt uit de jongste algemene volkstelling» vervangen door de woorden «vastgesteld wordt conform artikel 5, eerste lid, van de nieuwe gemeentewet»."

In het licht van deze vaststelling dienen de voorgestelde wijzigingen dan ook als volgt te worden geredigeerd:

- "1° In het derde lid (...);
- 2° In het vierde lid (...);
- 3° Tussen het vierde en het vijfde lid (...);
- 4° Het zevende lid (...);
- 5° In het achtste lid, inleidende zin, (...);
- 6° In het tiende lid (...)"

21. Overigens dient te worden vastgesteld dat de te schrappen woorden in artikel 23, § 1, eerste lid, inleidende zin (zie artikel 10, 5°, van het ontwerp), "hun akte van bewilliging" zijn in plaats van "de akte van bewilliging".

22. De stellers van het ontwerp hebben zich voor de in artikel 10, 7°, ontworpen wijziging gebaseerd op een verkeerde tekstversie van artikel 23. Het betreft immers een wijziging van artikel 23, § 3, van de gemeentekieswet, en niet van artikel 23, § 1, tiende lid. De bepalingen over de vertegenwoordiging van vrouwen en mannen komen immers voor in artikel 23, § 3, en niet in artikel 23, § 1. Men passe het ontwerp dan ook in deze zin aan.

Artikel 11

23. Artikel 11 heft artikel 23, § 2, eerste, vierde en vijfde lid, van de gemeentekieswet op. Die bepalingen worden bij de artikelen 10 en 13 van het ontwerp in een aangepaste versie elders ingevoerd.

De bepaling in het huidige artikel 23, § 2, vierde lid, van de gemeentekieswet, dat de lijstaanvoerder de aangifte bedoeld in het huidige artikel 23, § 2, tweede lid (dat het eerste lid wordt), van de gemeentekieswet moet ondertekenen, verdwijnt echter, terwijl de ondertekening van die aangifte toch een belangrijk element is. Het ontwerp moet in die zin worden aangevuld.

Artikel 12

24. De stellers van het ontwerp hebben zich voor de in artikel 12 ontworpen wijziging gebaseerd op een verkeerde tekstversie van artikel 23. Het betreft immers een vervanging van artikel 23, § 1, elfde lid, van de gemeentekieswet, en niet een vervanging van artikel 23, § 3, tweede lid. De bepalingen over de aanwijzing van getuigen komen immers voor in artikel 23, § 1, en niet in artikel 23, § 3. Men passe het ontwerp dan ook in deze zin aan.

Artikel 13

25. Artikel 13 van het ontwerp beoogt een vierde paragraaf toe te voegen aan artikel 23 van de gemeentekieswet, waardoor aan de minister bevoegd voor de binnenlandse aangelegenheden van de Vlaamse Regering wordt opgedragen de modellen van voordrachtsakte, de afzonderlijke individuele verklaring zoals bedoeld in artikel 23, § 1, 7°, en de verklaring van aangifte vast te stellen.

Artikel 69 B.W.H.I. bepaalt echter dat de regering, onverminderd de door haar toegestane delegaties, collegiaal beraadslaagt over alle zaken die tot haar bevoegdheid behoren. Uit dit artikel volgt dat het niet aan de decreetgever, doch aan de regering zelf toekomt om de in artikel 13 bepaalde opdrachten aan de minister bevoegd voor de binnenlandse aangelegenheden toe te vertrouwen⁽¹³⁾.

Deze opmerking geldt ook voor de artikelen 15, 16, 19, 30, 36, 38, 42, 44, 51 en 61 van het ontwerp.

Artikel 14

26. Op grond van het ontworpen 23ter, eerste lid, van de gemeentekieswet dienen de aangiften van de verkiezingsuitgaven tot de honderd eenentwintigste dag na de datum van de verkiezingen te worden bewaard op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg.

Op grond van het ontworpen artikel 23ter, laatste lid, van de gemeentekieswet kunnen de kandidaten deze documenten slechts afhalen nadat een termijn van honderd twintig dagen na de datum van de verkiezingen is verstreken, tenzij een klacht is ingediend als bedoeld in artikel 12 van de wet van 7 juli 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de provincieraden en de gemeenteraden, de districtsraden en voor de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn, of een bezwaar als bedoeld in artikel 74, § 1, tweede lid, van de gemeentekieswet.

Het is duidelijk dat beide bepalingen niet op mekaar zijn afgestemd. De termijnregeling moet aldus worden uitgewerkt dat de kandidaten over de reële mogelijkheid beschikken om de documenten af te halen. Daartoe dient de termijn in het

⁽¹³⁾ Zie advies 38.297/AG van 10 mei 2005 over een ontwerp dat geleid heeft tot het decreet van de Franse Gemeenschap "portant diverses mesures en matière d'enseignement obligatoire et de promotion sociale, d'enseignement supérieur, de promotion de la santé à l'école, de la coordination de l'accueil des enfants durant leur temps libre et au soutien de l'accueil extrascolaire, de l'aide à la jeunesse, d'éducation permanente et de fonds budgétaires", (*Parl. St.*, Fr. Gem. R., 2004-05, nr. 111/1).

eerste lid te worden verlengd met het aantal dagen dat in het laatste lid dient te worden bepaald voor het afhalen van de documenten.

Artikel 15

27. Op een aantal plaatsen in het ontwerp worden bepalingen opgenomen over de kiesverrichtingen in geval van geautomatiseerde stemming (zie de artikelen 15, 44 en 46). Dat gebeurt met name in artikel 15 van het ontwerp, dat beoogt artikel 30, derde lid, van de gemeentekieswet te vervangen door een bepaling, waarvan de tweede volzin betrekking heeft op de geautomatiseerde stemming.

Die handelwijze strookt niet met het tot dusver door de wetgever gehuldigde beginsel dat de afwijkende regelingen met betrekking tot de geautomatiseerde stemming in de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemmen worden opgenomen.

Indien de decreetgever ervoor zou kiezen om van dat beginsel af te wijken en ervoor zou opteren om de regelingen inzake de geautomatiseerde stemming in de gemeente- en de provinciekieswet op te nemen, dan moet hij er zich van bewust zijn dat dan ook verscheidene andere bepalingen van deze wetten zouden moeten worden aangepast om voor elk aspect van de kiesverrichtingen rekening te houden met de afwijkingen van de geautomatiseerde stemming. Door slechts te voorzien in een aantal wijzigingen van de gemeente- en de provinciekieswet voor wat betreft de geautomatiseerde kiesverrichtingen en voor het overige de wet van 11 april 1994 te handhaven, houdt het ontwerp twee met mekaar tegenstrijdige legistische logica's in, wat dreigt de coherente lezing en toepassing van de regelgeving over de geautomatiseerde stemming te hypothekeren.

De decreetgever dient ervoor te opteren de geautomatiseerde stemming in al zijn aspecten op een consequente wijze te regelen, hetzij in de gemeente- en de provinciekieswet, hetzij in de wet van 11 april 1994.

Artikel 18

28. Terwille van een juist begrip van het ontworpen artikel 36, tweede lid, van de gemeentekieswet, voege men de woorden "overeenkomstig het eerste lid" in tussen de woorden "de Vlaamse Regering" en de woorden "bepaald in het lokaal ..."

Artikel 21

29. In het ontworpen artikel 50, § 4, eerste lid, laatste volzin, van de gemeentekieswet (artikel 21, 1°, van het ontwerp), wordt bepaald dat de Vlaamse Regering de hoofdstembureaus kan machtigen om gedeeltelijke uitslagen via digitale weg mee te delen en te bepalen onder welke voorwaarden dit moet gebeuren.

Die bepaling is niet echt op haar plaats in artikel 50 van de gemeentekieswet. Gelet op de chronologie van de stemopneming lijkt het beter de bepaling op te nemen als een nieuw artikel *58bis*.

30. Uit de ontworpen bepaling blijkt niet duidelijk of de (gedeeltelijke) uitslagen uitsluitend worden bezorgd aan de minister bevoegd voor de binnenlandse aangelegenheden, dan wel of ze een ruimere verspreiding kennen. De gemachtigde van de regering verstrekte de volgende toelichting:

"Gedeeltelijke uitslagen kunnen meegedeeld worden omwille van de belangstelling die bij de publieke opinie bestaat voor de lokale verkiezingen. In die zin moet het mogelijk zijn via de media (radio en inzonderheid de verkiezingsshow's op de televisie, dat reeds in de loop van de late namiddag gedeeltelijke uitslagen in grootsteden als Antwerpen en Gent kunnen worden bekendgemaakt).

We stellen de volgende aanpassing voor:

De laatste zin van 1° wordt hier geschrapt.

In het 1ste lid worden tussen de woorden «van elke lijst» en «zoals» de woorden «en het aantal stemmen, uitgebracht op elke kandidaat» toegevoegd.

Het 2° lid wordt vervangen door het volgende:

2° De uitslagen of de gedeeltelijke uitslagen kunnen pas worden verspreid wanneer alle stembureaus in Vlaanderen gesloten zijn.

De Vlaamse Regering kan bij besluit de hoofdstembureaus machtigen om gedeeltelijke uitslagen via digitale weg mee te delen en bepalen onder welke voorwaarden dit moet gebeuren."

31. Zowel met betrekking tot de ontworpen als bij de door de gemachtigde van de regering voorgestelde tekst rijst de vraag naar de draagwijdte van de aan de Vlaamse Regering verleende machtigingsbevoegdheid. De ontworpen bepaling omschrijft deze bevoegdheid niet. Ze wekt daardoor de indruk dat de regering de bekendmaking van de gedeeltelijke resultaten al dan niet zou kunnen toestaan of ze slechts zou kunnen toestaan voor bepaalde gemeenten. Het komt aan de stellers van het ontwerp toe om in de memorie van toelichting hun bedoelingen te verduidelijken en in het licht daarvan de machtigingsbevoegdheid nader te omschrijven. De Raad van State wijst er daarbij op dat een verschillende behandeling van de gemeenten slechts zal kunnen worden verantwoord voorzover er daarvoor een objectieve en redelijke verantwoording bestaat.

32. Het in het ontworpen artikel 50, § 4, tweede lid, van de gemeentekieswet (artikel 21, 2°, van het ontwerp), gehanteerde begrip "Vlaanderen" is onbekend in het publiek recht; het moet worden vervangen door het begrip "het Vlaamse Gewest".

Artikelen 22 tot 24

33. De ontworpen bepalingen hebben tot gevolg dat de gedeeltelijke devolutieve werking van de lijststem wordt afgeschaft voor de aanwijzing van de effectief verkozen kandidaten, doch wordt behouden voor de aanwijzing van de opvolgers.

Het ontwerp voert daardoor een ongelijke behandeling in tussen de kandidaten van eenzelfde lijst. Het persoonlijk stemmenaantal van deze kandidaten heeft een verschillende draagwijdte naargelang het gaat om de eerste aanwijzing van de verkozenen na de verkiezing, dan wel om de aanwijzing van de opvolgers.

Op de vraag naar de verantwoording voor deze ongelijke behandeling, verstrekte de gemachtigde van de regering het volgende antwoord:

"Er wordt weliswaar een onderscheid gemaakt tussen de aanwijzing van de effectief verkozen kandidaten en de rangschikking van de opvolgers, wat in deze op een objectieve verantwoording kan worden gesteund en er vanuit het oogpunt van de gelijke behandeling geen probleem rijst.

De decreetgever heeft de bedoeling gehad bij de aanwijzing van de effectief verkozen kandidaten enkel het persoonlijke stemmenaantal te laten spelen om hiermee de burger de mogelijkheid te geven zijn verkozenen zelf te kiezen; voor de opvolgers speelt het lijstbelang mee en wordt met de volgorde van de lijst nog gedeeltelijk rekening gehouden door de halve devolutieve werking van de lijststem.

Tussen beide categorieën kan het verschil m.a.w. objectief worden vastgesteld, is er sprake van een pertinent criterium en is er een evenwaardig middel/doel gegeven, waardoor er niet wordt gediscrimineerd. Sowieso is er geen individuele discriminatie binnen elke categorie."

34. Het antwoord van de gemachtigde komt erop neer dat volgens de indieners van het ontwerp "het lijstbelang" een objectief en pertinent criterium vormt voor de verschillende behandeling van verkozen en niet-verkozen kandidaten. In het antwoord wordt niet gepreciseerd wat dit "lijstbelang" precies inhoudt. Verondersteld kan worden dat hiermee wordt verwezen naar het belang van de volgorde van de kandidaten zoals die door de daartoe bevoegde partij-instanties werd opgesteld.

Het komt de Raad van State voor dat het aldus door de gemachtigde ingeroepen "lijstbelang" kan verklaren waarom de wetgever ervoor kan opteren voor alle kandidaten van een lijst, zowel de effectieve, als de opvolgers, een gehele of gedeeltelijke devolutieve werking van de lijststem te voorzien.

Daarmee is echter niet verantwoord om welke reden het "lijstbelang" voor de eerstverkozen kandidaten niet en voor de opvolgende kandidaten wel wordt ingeroepen.

.../...

De ontworpen regeling heeft tot gevolg dat het gewicht van het persoonlijk stemmenaantal van de kandidaten afhankelijk is van het aantal zetels dat aan de partij toekomt. Slechts de kandidaten waarvan het persoonlijk stemmenaantal voldoende hoog is om tot de eerstverkozen kandidaten te behoren, ondervinden geen weerslag van de lijststem. De overige kandidaten, die voor opvolging in aanmerking komen, ondervinden die weerslag echter wel.

Wanneer het, zoals het in het antwoord van de gemachtigde wordt aangegeven, de bedoeling is van de stellers van het ontwerp, "de burger de mogelijkheid te geven zijn verkozenen zelf te kiezen", dan ziet de Raad van State niet in welke redenen kunnen verantwoordt deze bedoeling slechts te verwezenlijken t.a.v. de eerstverkozen kandidaten en niet meer t.a.v. de opvolgers.

Het komt de stellers van het ontwerp toe alsnog een objectieve en redelijke verantwoording te bieden voor de ongelijke behandeling van de kandidaten op de lijst, door aan te geven om welke redenen de enkele omstandigheid dat een kandidaat niet tot de eerstverkozenen behoort, doch slechts tot de mogelijke opvolgers, verantwoordt dat bij de opvolging niet uitsluitend rekening wordt gehouden met het belang van "de burger die de mogelijkheid moet hebben zijn verkozenen zelf te kiezen", doch ook met het "lijstbelang".

Zo deze verantwoording niet kan worden geboden, dient de decreetgever het ontwerp aan te passen zodat alle kandidaten op gelijke wijze worden behandeld.

Artikel 26

35. In het ontworpen artikel 73 van de gemeentekieswet wordt per provincie een administratief rechtscollege, "Raad voor verkiezingsbetwistingen" genoemd, opgericht. In randnummer 6 is aangegeven dat er tegen deze oprichting geen bevoegdheidsrechtelijke bezwaren bestaan.

36. Wel rijst de vraag of de naam "Raad voor verkiezingsbetwistingen" adequaat is, gelet op het feit dat de bevoegdheden van de Raad niet uitsluitend betrekking hebben op verkiezingsbetwistingen.

37. Daarenboven dient te worden opgemerkt dat de werking en de procedure voor de Raad slechts op summiere wijze worden geregeld in het ontwerp.

Uit de artikelen 146 en 161 van de Grondwet volgt dat het aan de wetgever - en in casu aan de decreetgever - toekomt om het administratief rechtscollege in te stellen. Dat impliceert o.m. dat de decreetgever zelf de basisregels over de samenstelling van het administratief rechtscollege uitvaardigt. Zo dienen bijv. de onverenigbaarheden en de mogelijkheid tot hernieuwing van de mandaten in het decreet zelf te worden geregeld.

Ook de basisregels over de rechtspleging dienen in het decreet te worden bepaald. Voorzover het contentieus dat aan de Raad toekomt betrekking heeft op geschillen over "burgerlijke rechten en verplichtingen" in de zin van artikel 6 van het E.V.R.M. dienen daarenboven de in dat artikel gewaarborgde beginselen van behoorlijke rechtsbedeling te worden verzekerd⁽¹⁴⁾.

Het ontwerp dient terzake dan ook te worden aangevuld. Het is daarbij niet mogelijk de Vlaamse Regering te machtigen de wezenlijke bepalingen inzake de inrichting van het rechtscollege vast te stellen. De in het ontworpen artikel 73, laatste lid, van de gemeentekieswet opgenomen machtiging aan de regering heeft overigens niet die verstrekkende draagwijdte, aangezien ze slechts betrekking heeft op de "concrete werking" van het rechtscollege.

⁽¹⁴⁾ Dat geldt bijv. voor de geschillen i.v.m. de aansprakelijkheid voor een kastekort bij de gemeentebesturen (artikel 169, § 4, gemeentedecreet) en bij de gemeentelijke intern verzelfstandigde agentschappen (artikel 224, § 1, gemeentedecreet).

Artikel 27

38. De Raad van State verwijst in de eerste plaats naar de bevoegdheidsrechtelijke bezwaren die in randnummer 12.3 werden gemaakt.

Daarin is o.m. opgemerkt dat de Vlaamse decreetgever niet bevoegd is om artikel 77*bis* van de gemeentekieswet te wijzigen en dat hij evenmin bevoegd is om de artikelen 74 tot 77 van de gemeentekieswet te wijzigen voorzover ernaar verwezen wordt in artikel 77*bis* van de gemeentekieswet (randnummer 12.3.1).

39. Om aan de bevoegdheidsrechtelijke bezwaren tegemoet te komen enerzijds, en ervoor te zorgen dat de gemeentekieswet leesbaar blijft, anderzijds, verdient het aanbeveling:

- 1° de artikelen 74 tot 85 van de huidige gemeentekieswet ongewijzigd te laten;
- 2° onder voorbehoud van de in randnummer 12.3 gemaakte opmerkingen, de in artikel 27 van het ontwerp ontworpen artikelen 74 tot 84 van de gemeentekieswet, alsook het artikel 85, op te nemen in een afzonderlijke titel VI*bis* van de gemeentekieswet, met een eigen nummering voor de artikelen, die dan uitsluitend van toepassing zou zijn op de gemeenten van het Vlaamse Gewest, onverminderd artikel 77*bis* van de gemeentekieswet.

40. Zoals de gemachtigde heeft verklaard, is het ook de bedoeling van de stellers van het ontwerp artikel 84*bis* van de huidige gemeentekieswet te wijzigen door de woorden "der bestendige deputatie van de provincieraad" te vervangen door de woorden "van de Raad voor verkiezingsbetwistingen". Ook dit gewijzigde artikel 84*bis* dient in de voornoemde titel VI*bis* te worden ingeschreven.

Artikelen 33 en 34

41. Subsidiair aan de bevoegdheidsrechtelijke bezwaren bij deze bepalingen (zie randnummer 13), dient te worden opgemerkt dat de betrokken bepalingen voorkomen in artikel 3*undecies*, en niet in artikel 3 van de provinciekieswet.

Artikel 36

42. Artikel 36 van het ontwerp vervangt o.m. in artikel 9*ter*, paragraaf 3, van de provinciekieswet het woord "Koning" door de woorden "Minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden". Ingevolge de bemerking in randnummer 25 dienen deze laatste woorden te worden vervangen door "de Vlaamse Regering".

De Raad van State stelt vast dat artikel 52 van het ontwerp wel in een correcte vervanging voorziet. Bijgevolg kan artikel 36, 3°, best uit het ontwerp worden weggelaten.

Artikel 41

43. Artikel 41 van het ontwerp heft artikel 11, § 5, van de provinciekieswet op, dat betrekking heeft op de verklaring van bewilliging van de kandidaten voor de provincieraadsverkiezingen en waarvan de meeste bepalingen elders in het ontwerp worden hernomen.

De vraag rijst echter of het de bedoeling is van de stellers van het ontwerp om de aangifte door de lijstaanvoerder te schrappen nu terzake opgeheven regelingen, zoals deze opgenomen in het vijfde lid, tweede volzin, van artikel 11, § 5, van de provinciekieswet, elders in het ontwerp niet worden hernomen.

Artikel 46

44. Artikel 46, 2°, van het ontwerp heeft betrekking op de opmaak van het stembiljet. Diezelfde aangelegenheid wordt echter ook geregeld in artikel 44, 2°, van het ontwerp.

Het verdient aanbeveling artikel 44, 2°, van het ontwerp te behouden. Het is immers coherent om een wijzigende bepaling gewijd aan de opmaak van het stembiljet, aan te brengen in het aan dat onderwerp gewijde artikel 13, § 5, van de provinciekieswet.

Onverminderd randnummer 27, verdient het aanbeveling de bij artikel 46, 2°, ontworpen wijziging te vervangen door een regeling die ertoe strekt de mogelijke wijzen van stemmen te regelen naargelang het een manuele of een automatische stemming betreft, aangezien het coherent is om een wijzigende bepaling gewijd aan de wijze van stemmen, aan te brengen in het aan dat onderwerp gewijde artikel 16, derde lid, van de provinciekieswet.

Artikel 47

45. Het in artikel 47 ontworpen artikel 17, tweede lid, van de provinciekieswet houdt een analoge bepaling in als het in artikel 21 ontworpen artikel 50, § 4, eerste lid, van de gemeentekieswet.

De Raad van State herhaalt dan ook *mutatis mutandis* de in de randnummers 29 tot 32 gemaakte bemerkingen over de mogelijkheid van de Vlaamse Regering om de hoofdstembureaus te machtigen om de gedeeltelijke uitslagen via digitale weg mee te delen en te bepalen onder welke voorwaarden dit moet gebeuren.

In de eerste plaats is die bepaling niet echt op haar plaats in artikel 17 van de provinciekieswet. Gelet op de chronologie van de stemopneming lijkt het beter de bepaling op te nemen als een nieuw artikel 21ter van de provinciekieswet.

Vervolgens verdient het aanbeveling de aan de Vlaamse Regering verleende machtigingsbevoegdheid te verduidelijken.

Artikel 48

46. Artikel 48 van het ontwerp houdt voor de provincieraadsverkiezingen een analoge bepaling in als de artikelen 21 tot 24 van het ontwerp voor de gemeenteraadsverkiezingen.

Het ontwerp voert eveneens een ongelijke behandeling in tussen de kandidaten van eenzelfde lijst. Ook het persoonlijk stemmenaantal van de kandidaten bij de provincieraadsverkiezingen heeft een verschillende draagwijdte naargelang het gaat om de eerste aanwijzing van de verkozenen na de verkiezing, dan wel om de aanwijzing van de opvolgers.

De Raad van State herhaalt dan ook mutatis mutandis de in randnummer 34 gemaakte bemerkingen. Het komt de stellers van het ontwerp toe een objectieve en redelijke verantwoording te bieden voor de ongelijke behandeling van de kandidaten op de lijst, door aan te geven om welke redenen de enkele omstandigheid dat een kandidaat niet tot de eerstverkozenen behoort, doch slechts tot de mogelijke opvolgers, verantwoordt dat bij de opvolging niet uitsluitend rekening wordt gehouden met het belang van "de burger die de mogelijkheid moet hebben zijn verkozenen zelf te kiezen", doch ook met het "lijstbelang".

Zo deze verantwoording niet kan worden geboden, dient de decreetgever het ontwerp aan te passen zodat alle kandidaten op gelijke wijze worden behandeld.

Artikel 49

47. Ingevolge de aanbeveling gedaan onder randnummer 39 dient de verwijzing in het ontworpen artikel 37/6 van de provinciekieswet naar de artikelen 73 tot 84 van de gemeentekieswet te worden aangepast.

Artikel 56

48. Artikel 56 van het ontwerp heeft betrekking op de Controlecommissie die toezicht uitoefent op de verkiezingsuitgaven bij lokale verkiezingen.

De stellers van het ontwerp opteren daarbij voor wijzigingen aan de wet van 7 juli 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de provincieraden en de gemeenteraden, de districtsraden en voor de rechtstreekse verkiezing van de raden voor maatschappelijk welzijn. Die wijzigingen zijn echter niet voldoende duidelijk geformuleerd. Zo is het niet duidelijk of de Controlecommissie dezelfde is als de Controlecommissie bedoeld in het decreet van 7 mei 2004.

Meer in het algemeen lijkt het verkieslijk om het decreet van 7 mei 2004 aan te vullen met een regeling over de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor wat betreft de verkiezing van de provincieraden, de gemeenteraden en de districtsraden. De bevoegdheid van de Controlecommissie die bij dat decreet wordt ingesteld, kan worden uitgebreid tot de genoemde verkiezingen. Wanneer aldus de bepalingen van de wet van 7 juli 1994 zijn overgeheveld, mits de nodige aanpassingen, naar het decreet van 7 mei 2004, kan de wet van 7 juli 1994 uitdrukkelijk buiten werking worden gesteld voor wat betreft de verkiezing van de provincieraden, de gemeenteraden en de districtsraden in het Vlaamse Gewest.

Artikel 67

49. In het bij artikel 67 nieuw ontworpen artikel *5bis*, § 2, vierde lid, van de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming zullen de woorden "het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap" vervangen moeten worden door de benaming van de rechtsopvolger van dit Ministerie, gelet op het (vooralsnog weliswaar niet in werking getreden) besluit van de Vlaamse Regering van 3 juni 2005 met betrekking tot de organisatie van de Vlaamse administratie.

SLOTOPMERKINGEN

50. Op wetgevingstechnisch vlak is het ontwerp op heel wat punten voor verbetering vatbaar.

Zo vermeldt het opschrift niet elke door het ontwerp gewijzigde regelgeving en wordt de wél vermelde regelgeving op onvolkomen wijze aangehaald. Ook in het corpus van het ontwerp wordt op onvolkomen wijze melding gemaakt van de regelgeving. Zo moet, bijvoorbeeld in artikel 10, 5°, van het ontwerp, de verwijzing naar "het Gemeentedecreet" worden vervolledigd tot een verwijzing naar "het Gemeentedecreet van 15 juli 2005".

51. Ook de indeling in eerst een titel en vervolgens in hoofdstukken is voor verbetering vatbaar.

52. Voorts hoort meer aandacht uit te gaan naar de indeling en de formulering van de wijzigingsbepalingen.

Zo dienen wijzigingen aan éénzelfde artikel in beginsel in éénzelfde artikel te worden opgenomen (zie bijvoorbeeld de artikelen 10 tot 13 van het ontwerp).

Ook is het bijvoorbeeld onvoldoende duidelijk of artikel 21 van het ontwerp in artikel 54 van de gemeentekieswet een paragraaf 4, bestaande uit twee leden, beoogt op te nemen, en behelst bijvoorbeeld artikel 35 een wijziging van artikel 9*bis*, "§ 4", van de provinciekieswet, en niet van artikel 9*bis* van die wet.

Wat de concrete wijzigingen betreft, moeten bijvoorbeeld in artikel 15, 1°, van het ontwerp, de woorden ter vervanging luiden "overeenkomstig het model dat door de minister bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden wordt vastgelegd", of nog horen de te vervangen woorden in artikel 69, 1° en 2°, van het ontwerp telkens aan te vangen met het voorzetsel "op".

53. Ten slotte dient in het ontwerp steeds de wetshistoriek van een te wijzigen bepaling te worden vermeld.

De algemene vergadering was samengesteld uit

Mevrouw	M.-L. WILLOT-THOMAS,	kamervoorzitter, voorzitter,
de Heren	M. VAN DAMME, Y. KREINS, D. ALBRECHT, P. LIÉNARDY, J. BAERT, J. SMETS, P. VANDERNOOT, J. JAUMOTTE, M. BAGUET, B. SEUTIN C. ADAMS,	kamervoorzitters, staatsraden,
	H. COUSY, J. VELAERS, J.-C. SCHOLSEM, H. BOSLY,	assessoren van de afdeling wetgeving,
Mevrouw	D. LANGBEEN,	hoofdgriffier,
de Heer	M. FAUCONIER,	toegevoegd griffier.

De verslagen werden uitgebracht door de Heren X. DELGRANGE, J. VAN NIEUWENHOVE en B. WEEKERS, auditeurs.

DE GRIFFIER,

DE VOORZITTER,

D. LANGBEEN

M.-L. WILLOT-THOMAS

De derde kamer was samengesteld uit

de Heren	D. ALBRECHT,	staatsraad, voorzitter,
	J. SMETS, B. SEUTIN,	staatsraden,
	H. COUSY, J. VELAERS,	assessoren van de afdeling wetgeving,
Mevrouw	A.-M. GOOSSENS,	griffier.

Het verslag werd uitgebracht door de Heren J. VAN NIEUWENHOVE en B. WEEKERS,
auditeurs.

DE GRIFFIER,

DE VOORZITTER,

A.-M. GOOSSENS

D. ALBRECHT

ONTWERP VAN DECREET

ONTWERP VAN DECREET

“Artikel 2bis

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Stedenbeleid, Wonen en Inburgering;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

de Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Stedenbeleid, Wonen en Inburgering is ermee belast, in de naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

TITEL I

Artikel 1

Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid zoals bedoeld in artikel 129 van de Grondwet.

TITEL II

Wijzigingen aan te brengen in het Taaldecreet van 18 mei 1994

Artikel 2

In artikel 2 van het decreet van 18 mei 1994 worden tussen het woord “meer” en het woord “stembureaus” de woorden “kiesbureaus, hoofdstembureaus” en tussen het woord “stemopnemingsbureaus” en het woord “kantonhoofdbureaus” de woorden “hoofdbureaus, arrondissementshoofdbureaus, districts-
hoofdbureaus” ingevoegd.

Artikel 3

Na artikel 2 van hetzelfde decreet wordt een artikel 2bis ingevoegd dat luidt als volgt:

De voorzitters en de bijzitters van alle in artikel 2 bedoelde hoofdbureaus en stemopnemingsbureaus leggen de volgende eed af: “Ik zweer dat ik de stemmen getrouw zal opnemen en het geheim van de stemming zal bewaren”.

De voorzitters en de bijzitters van de in artikel 2 bedoelde stembureaus, alsmede de secretarissen van de verschillende kiesbureaus en de getuigen van de kandidaten, leggen de volgende eed af: “Ik zweer dat ik het geheim van de stemming zal bewaren”.

De eed wordt vóór het begin van de verrichtingen door de bijzitters, de secretaris en de getuigen afgelegd in handen van de voorzitter, vervolgens door deze ten overstaan van het samengesteld bureau. De voorzitter of de bijzitter, die gedurende de verrichtingen benoemd wordt ter vervanging van een verhinderd lid, legt de eed af voordat hij zijn ambt aanvaardt. Van deze eedaflegging wordt in het proces-verbaal melding gemaakt.”.

TITEL III

Opheffingsbepalingen

Artikel 4

De artikelen 19 van de gemeentekieswet, gecoördineerd door de wet van 4 augustus 1932, gewijzigd bij artikel 1, §3, 5°, van de wet van 26 juni 1970 en 3undecies van de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen, ingevoegd bij artikel 246 van de wet van 16 juli 1993, met ingang van 21 mei 1995, worden opgeheven voor zover het de verkiezingen van de provincieraden, de gemeenteraden en de districtsraden betreft.

TITEL IV

Inwerkingtreding

Artikel 5

Dit decreet treedt in werking op de datum van de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad.

Brussel, 10 november 2005.

Voor de minister-president van de Vlaamse Regering,

Yves LETERME

*De vice-minister-president van de Vlaamse Regering
en Vlaams minister van Werk, Onderwijs en
Vorming,*

Frank VANDENBROUCKE

*De Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur,
Stedenbeleid, Wonen en Inburgering,*

Marino KEULEN
